

**МІНІСТЕРСТВО ОСІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

На правах рукопису

БІЛОУС-ОСІНЬ Тетяна Ігорівна

УДК 351.713:339.543:342.922

**КОНЦЕПЦІЯ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА
В МИТНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право

дисертація

на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Науковий керівник

ПРОКОПЕНКО Віктор Валерійович

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри морського та митного права

Одеса – 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. УЧАСТЬ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА В ДЕРЖАВНІЙ МИТНІЙ СПРАВІ	13
1.1. Розвиток та сучасний стан наукової думки щодо впровадження концепції уповноваженого економічного оператора в митне законодавство України ...	13
1.2. Впровадження концепції уповноваженого економічного оператора в Україні.....	22
Висновки до розділу 1.....	41
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО СТАТУСУ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА	44
2.1. Сутність правового статусу уповноваженого економічного оператора ..	44
2.2. Критерії для отримання статусу уповноваженого економічного оператора.....	62
2.3. Процедура набуття статусу уповноваженого економічного оператора.....	74
2.4. Спрощення, що надаються уповноваженому економічному операторові.....	87
2.5. Зупинення та анулювання сертифікату уповноваженого економічного оператора	101
Висновки до розділу 2.....	113

РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА117

3.1. Міжнародні стандарти діяльності уповноваженого економічного оператора.....	117
3.2. Реалізація концепції уповноваженого економічного оператора в країнах ЄС.....	130
3.3. Реалізація концепції уповноваженого економічного оператора в країнах СНД.....	140
3.4. Реалізація концепції уповноваженого економічного оператора в США, Японії, Китаї.....	152
Висновки до розділу 3.....	162

ВИСНОВКИ.....166

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....173

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВМО – Всесвітня митна організація

ГК України – Господарський кодекс України

ДМК ПМР – Державний митний комітет Придністровської Молдовської Республіки

ДМС України – Державна митна служба України

ДФС України – Державна фіскальна служба України

ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність

ЄС – Європейський союз

ЄврАзЕС – Митний союз в рамках Євразійського економічного співтовариства

КАС України – Кодекс адміністративного судочинства України

КМ України – Кабінет Міністрів України

КК України – Кримінальний кодекс України

КПК – Кримінально процесуальний кодекс України

МК ЄврАзЕС – Митний кодекс Митного союзу в рамках Євразійського економічного співтовариства

МК ЄС – Митний кодекс Європейського союзу

МК України – Митний кодекс України

СНД – Співдружність Незалежних Держав

ПК України – Податковий кодекс України

ПМР – Придністровська Молдовська Республіка

РФ – Російська Федерація

США – Сполучені Штати Америки

УКТ ЗЕД – Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності

ФМС Росії – Федеральна митна служба Росії

ЦК України – Цивільний кодекс України

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку зовнішньоекономічних відносин обумовив впровадження в діяльність митних адміністрацій світу нових принципів взаємодії з іншими учасниками митних відносин. Останнім часом було введено ряд прогресивних положень у сфері здійснення державної митної справи. Одним із них є введення нового суб'єкта митних відносин – уповноваженого економічного оператора. Концепція уповноваженого економічного оператора є новелою митного законодавства України і потребує зосередження уваги вчених та практиків. Реалізація концепції уповноваженого економічного оператора передбачає належну та детальну правову регламентацію його статусу. На жаль, українське законодавство характеризується у цій сфері наявністю значних недоліків: по-перше, відсутність законодавчого закріплення правових дефініцій, які становлять правовий статус уповноваженого економічного оператора, наприклад, «обов'язки уповноваженого економічного оператора», «права уповноваженого економічного оператора», «відповідальність уповноваженого економічного оператора»; по-друге, нечіткість та невідповідність міжнародним стандартам положень Митного кодексу України (далі – МК України); по-третє, відсутність належної нормативно-правової бази для конкретизації участі уповноваженого економічного оператора у митних правовідносинах.

МК України 2012 р. запроваджено інститут уповноваженого економічного оператора, проте із часу набуття його чинності і до теперішнього часу є відсутньою практика його реалізації. Позитивні зрушення та подальше удосконалення державної митної справи, яких очікувалося від внесення фундаментальних змін до суб'єктного складу митних правовідносин, відобразилися лише на папері, процес же їх втілення потребує подальшого внесення нагальних змін до митного законодавства України. Відсутність комплексного теоретичного дослідження, якого було би

присвячено правовій регламентації процедури набуття правового статусу уповноваженого економічного оператора в Україні також негативно впливає на сприйняття суб'єктами господарювання переваг від набуття статусу уповноваженого економічного оператора. Крім того, правове регулювання процедурних відносин публічної адміністрації з приватними особами є однією з найдискусійніших проблем демократизації публічного управління в Україні.

При дослідженні втілення концепції уповноваженого економічного оператора в митне законодавство України науковці та практики обмежувалися лише розглядом виникнення концепції уповноваженого економічного оператора, приділяючи особливу увагу міжнародним стандартам її реалізації. Зазначене свідчить про фрагментарність дослідження інституту уповноваженого економічного оператора в державній митній справі, що зобов'язує детально зупинитися на його аналізові та виокремленні специфічних ознак. Таким чином, недостатність розробок на теоретичному рівні, наявність практичних правових питань та актуальність теми зумовили необхідність теоретичного обґрунтування та внесення науково аргументованих пропозицій, рекомендацій щодо адаптації вітчизняного митного законодавства та подальшого його удосконалення, що стосується уповноваженого економічного оператора.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія» відповідно до плану наукових досліджень «Визначення шляхів підвищення ролі норм морського, митного та інформаційного законодавства для подальшого забезпечення економічної незалежності України у XXI столітті». Воно є частиною роботи університету в рамках загальної тематики «Традиції та новації у сучасній українській державності і правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на основі аналізу напрямків сучасної державної митної політики та норм чинного законодавства України, узагальнення практики їх реалізації визначити правовий статус нового суб'єкта митних правовідносин – уповноваженого економічного оператора, охарактеризувати особливості і специфіку його участі у митній сфері та на цій основі розробити науково обґрунтовані пропозиції, і рекомендації, спрямовані на удосконалення законодавства щодо практики діяльності уповноваженого економічного оператора.

Для досягнення поставленої мети основну увагу було приділено вирішенню таких задач:

визначити стан наукових розробок щодо участі в митних правовідносинах в Україні уповноваженого економічного оператора;

встановити передумови та причини введення уповноваженого економічного оператора до суб'єктного складу митних правовідносин в Україні;

виокремити міжнародні стандарти концепції уповноваженого економічного оператора;

визначити особливості реалізації концепції уповноваженого економічного оператора в державах-членах ЄС, в державах СНД і в США, Японії та Китаї;

встановити сутність та особливості правового статусу уповноваженого економічного оператора;

визначити основні критерії набуття правового статусу уповноваженого економічного оператора;

охарактеризувати процедуру набуття правового статусу уповноваженого економічного оператора;

визначити сутність спрощень, що надаються уповноваженому економічному оператору;

встановити причини та охарактеризувати порядок зупинення та анулювання сертифікату уповноваженого економічного оператора;

сформулювати пропозиції та рекомендації щодо удосконалення законодавства стосовно правового статусу уповноваженого економічного оператора.

Об'єктом дослідження є суб'єкти митного права.

Предметом дослідження є уповноважений економічний оператор як суб'єкт митних правовідносин.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить сукупність методів наукового пізнання. В основі методологічної конструкції всієї дисертаційної роботи лежить системний аналіз, який і визначив напрямки дослідження участі уповноваженого економічного оператора в митних правовідносинах. За допомогою логіко-системного методу сформульовано та поглиблено понятійний апарат, якого використано у дослідженні [п. 1.2, р. 3]. Діалектичний метод дозволив дослідити проблеми, пов'язані з визначенням сутності уповноваженого економічного оператора та особливостей його діяльності у різних державах [п.п. 1.1, 2.2, 2.3, 2.4]. Формально-логічний метод використано для аналізу та з'ясування міжнародних стандартів концепції уповноваженого економічного оператора [п. 2.1]. Структурно-функціональний метод допоміг проаналізувати елементи правового статусу уповноваженого економічного оператора [р. 3]. Застосування методів моделювання, аналізу та синтезу дозволило сформулювати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства.

Науково-теоретичною основою дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі теорії держави і права, теорії державного управління, адміністративного права і процесу, митного права: В.Б. Авер'янова, С.С. Алексєєва, Ю.П. Битяка, Л.Р. Білої-Тіунової, І.Г. Бережнюка, В.М. Гаращука, Є.В. Гармаша, І.П. Голосниченка, Є.В. Додіна, Н.М. Дукової, С.В. Ківалова, Т.О. Коломєць, В.К. Колпакова, В.В. Копейчикова, Б.А. Кормича, Н.М. Крестовської, Т.А. Латковської,

А.В. Мазура, А.В. Малько, І.В. Міщенко, О.Ф. Скакун, Д.В. Приймаченка, В.В. Прокопенка, Л.Р. Прус, С.С.Терещенка, В.П. Тимощука, І.О.Федотової, В.В. Ченцова та ін.

Нормативною базою дисертації є Конституція України, закони України, постанови Верховної Ради України, міжнародні нормативно-правові акти, яких ратифіковано Україною, укази і розпорядження Президента України, постанови і розпорядження КМ України, нормативно-правові акти Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України та інших центральних органів виконавчої влади, законодавства інших держав.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практики діяльності у сфері здійснення державної митної справи та публікації у періодичних виданнях і довідкова література.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота є першим у вітчизняній адміністративно-правовій та митно-правовій науці монографічним дослідженням правового статусу уповноваженого економічного оператора як суб'єкта митних правовідносин. У результаті здійсненого дослідження сформульовано ряд нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем, зокрема:

уперше: обґрунтовано існування окремого правового інституту митного права – інституту уповноваженого економічного оператора;

обґрунтовано сутність концепції уповноваженого економічного оператора та її основні стандарти;

надано практичні рекомендації щодо використання в Україні досвіду держав-членів ЄС, держав СНД, США, Японії, Китаю;

обґрунтовано специфіку правового статусу уповноваженого економічного оператора, якою опосередковано особливу його роль у здійсненні митної справи в Україні;

визначено поняття «уповноважений економічний оператор – учасник митних правовідносин» як юридичної особи або фізичної особи-підприємця, яка володіє митною правосуб'єктністю та відповідає визначеним критеріям,

та яка є носієм спеціальних прав і обов'язків, що можуть бути реалізованими за наявності відповідного типу сертифіката уповноваженого економічного оператора;

удосконалено:

розуміння процедури набуття статусу уповноваженого економічного оператора шляхом виокремлення стадій її виконання, які характеризуються конкретними строками, суб'єктами, процедурними діями та рішеннями;

розуміння спрощень, що надаються уповноваженому економічному операторові;

визначення поняття «права уповноваженого економічного оператора» як гарантована правом і законом міра можливої або дозволеної поведінки особи-підприємства (спеціального суб'єкта митного права), якої встановлено для задоволення її інтересів та яка забезпечується державою сукупністю правових можливостей, що надаються;

визначення поняття «відповідальність уповноваженого економічного оператора» як виду і міри його обов'язку перетерплювати відповідні негативні наслідки примусового та обмежувального характеру за порушення або неналежне виконання норм права тієї чи іншої галузі, які застосовуються визначеними органами чи посадовими особами на підставі та в порядку, встановлених законом;

набули подальшого розвитку:

характеристика критеріїв набуття статусу уповноваженого економічного оператора в Україні;

передумови введення уповноваженого економічного оператора до суб'єктів митного права;

пропозиції щодо припинення дії сертифіката уповноваженого економічного оператора та його анулювання як заходів адміністративного примусу;

запропоновано: внесення змін і доповнень до МК України щодо деталізації правового статусу уповноваженого економічного оператора.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані у дисертаційному дослідженні положення, узагальнення, висновки та пропозиції мають як загальнотеоретичне, так і прикладне значення для науки адміністративного та митного права та практики діяльності органів доходів і зборів. Результати дослідження можуть бути використаними у:

науково-дослідній сфері – для подальшого розгляду проблем участі уповноваженого економічного оператора в митних правовідносинах;

правотворчій діяльності – при підготовці змін і доповнень до МК України, інших нормативних актів, які регламентують правовий статус уповноваженого економічного оператора;

правозастосовній діяльності – для втілення у правову дійсність концепції уповноваженого економічного оператора та удосконалення умов його участі в митних правовідносинах;

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін: «Адміністративне право», «Митне право», «Міжнародне митне право», «Суб'єкти митного права України».

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на: VI Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі (економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти)» (м. Дніпропетровськ, 29 березня 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку права і держави в умовах міжнародних інтеграційних процесів» (м. Дніпропетровськ, 29 листопада 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій ювілею академіка С.В. Ківалова «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16–17 травня 2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Правова реформа та забезпечення демократизаційних процесів і національних процесів в Україні» (м. Дніпропетровськ, 25 березня 2014 р.), Международной дистанционной

научно-практической конференции (г. Запорожье, 21–22 мая 2014 г.), Міжнародній науково-практичній конференції «Юридична освіта та юридична наука в Україні: витоки, сучасність, перспективи» (м. Запоріжжя, 16–17 жовтня 2014 р.).

Публікації. Основні теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у 6 наукових статтях, яких опубліковано у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, у тому числі – у 2 зарубіжних наукових виданнях, а також у 6 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

РОЗДІЛ 1

УЧАСТЬ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА В ДЕРЖАВНІЙ МИТНІЙ СПРАВІ

1.1. Розвиток та сучасний стан наукової думки щодо впровадження концепції уповноваженого економічного оператора в митне законодавство України

Для досягнення мети дослідження, перш за все, необхідно визначитися із сутністю поняття «уповноважений економічний оператор».

Таке правове явище, як уповноважений економічний оператор, потребує детального аналізу усіх категорій, які його характеризують. Фрагментарне дослідження його як інститута митного права, суб'єкта митного права чи особливого правового режиму діяльності учасників митних відносин не дасть бажаного результату.

Із теорії права відомо, що кожна галузь права має інститути права як свій самостійний структурний підрозділ, який являє собою систему стосовно відокремлених від інших і пов'язаних між собою правових норм, які регулюють певну групу (вид) однорідних суспільних відносин. Не є виключенням і митне право, до складу якого входить інститут уповноваженого економічного оператора.

Як інститут права уповноважений економічний оператор являє собою систему відносно відокремлених від інших і пов'язаних між собою правових норм, які регулюють правовий статус, процедуру його набуття, діяльність та увесь спектр правовідносин, учасником яких є уповноважений економічний оператор.

Цей інститут має свої особливості. По-перше, є міжгалузевим, оскільки норми, які належать до цього інституту, регулюють різні види суспільних відносин: норми адміністративного права визначають статус і повноваження Міністерства органів і зборів; норми господарського права регулюють

діяльність юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; норми митного права встановлюють спеціальні засади участі у митних правовідносинах. По-друге, має складний характер, тому що включає в себе як норми міжнародного митного права, так і норми національного законодавства. По-третє, за функціями регулювання норми цього інституту є значною мірою регулятивними, хоча деякі з норм цього інституту є охоронними. Крім того, інститут уповноваженого економічного оператора не просто відзеркалює реформування державної митної справи. Він має соціальну орієнтацію, спрямовану на наближення конституційного ідеалу правової, демократичної держави до об'єктивної реальності.

Що стосується спеціального правового статусу уповноваженого економічного оператора, то його можна розуміти в широкому та вузькому значенні. У першому випадку – це сукупність прав і обов'язків, загальних вимог, що пред'являються до уповноваженого економічного оператора, а в другому – це сукупність конкретних прав і обов'язків особи, які опосередковані конкретним типом сертифікату уповноваженого економічного оператора.

Як вірно зазначає Д.В. Некрасов, адміністративно-правовий режим діяльності уповноваженого економічного оператора являє собою особливий порядок діяльності особи, якій при здійсненні митних операцій у митній сфері надано спеціальні переваги, опосередковані адміністративно-правовими засобами митного регулювання [120, с. 44].

На теперішній час відсутні будь-які згадки щодо того, як розглядати кожну із специфікацій уповноваженого економічного оператора (як інститут митного права, як спеціального суб'єкта митних правовідносин, як адміністративно-правовий режим діяльності учасника митних правовідносин). Натомість, є ряд досліджень історії виникнення та процесу впровадження цієї концепції, окремих елементів його правового статусу (наприклад, переліку наданих йому спеціальних спрощень).

Усе це пов'язано із порівняно нещодавним введенням уповноваженого економічного оператора до суб'єктного складу митних правовідносин. Зміни в національне законодавство було внесено значно пізніше, ніж в інших європейських країнах, а саме із прийняттям третього МК України в 2012 р. [28].

У рамках цього дослідження цікавить, у першу чергу, сутність уповноваженого економічного оператора як учасника митних правовідносин.

Відповідно, у цьому значенні під уповноваженим економічним оператором розуміється юридична особа або фізична особа-підприємець, яка володіє митною правосуб'єктністю та відповідає умовам, визначеним митним законодавством, та яка є носієм права на спеціальні спрощення, що можуть бути реалізованими за наявності відповідного типу сертифіката уповноваженого економічного оператора.

Регулюванню діяльності уповноваженого економічного оператора у митному законодавстві присвячено главу 2 МК України, якою встановлюються поняття розглядуваного суб'єкта митного права, перелік наданих йому спеціальних спрощень, видача та умови отримання сертифіката уповноваженого економічного оператора, підстави зупинення та анулювання сертифіката, ведення та функціонування Єдиного реєстру уповноважених економічних операторів тощо [28].

Більш детально механізм застосування митних процедур для реалізації спеціальних спрощень, які надаються цьому суб'єкту митних правовідносин, регулюється «Порядком застосування спеціальних спрощень, що надаються уповноваженому економічному оператору», затвердженим Постановою КМ України від 21 травня 2012 р. № 447 [30].

Саме тому, актуальним вважається конкретизація положень, яких закріплено у чинному митному законодавстві щодо засад участі уповноваженого економічного оператора в митних правовідносинах. Це стосується, по-перше, сутності правового статусу даного суб'єкта, тому що від правильності його визначення залежить характеристика інших положень

та можливість здійснення порівняльного аналізу з визначенням правового статусу уповноваженого економічного оператора в інших державах; по-друге, встановлення правильного розуміння критеріїв набуття статусу уповноваженого економічного оператора; по-третє, тлумачення спрощень, на які уповноважений економічний оператор має право.

Звичайно, новації, запропоновані новим МК України, одразу звернули на себе увагу багатьох вчених-теоретиків та провідних спеціалістів у галузі державної митної справи. Окремі аспекти, пов'язані із впровадженням концепції уповноваженого економічного оператора в Україні, розглядали зокрема, А.В. Мазур, І.В. Міщенко, О.В. Мошинська, В.О. Сергейчик, Г.Д. Симонова, С.С. Терещенко, І.О. Федотової.

Так, О.В. Мошинська та А.В. Мазур зазначають, що в Україні тривалий час існували процедури, які стали передумовою введення уповноваженого економічного оператора. У цьому разі мається на увазі надання переваг добросовісним учасникам ЗЕД на основі «білих» та «зелених» списків.

Крім того, науковцями проведено паралелі законодавчого регулювання діяльності уповноважених економічних операторів в Україні та ЄС. Зокрема, спільним є те, що обидві системи пов'язані з наданням пільг не всім, а окремим «сумлінним» підприємствам; для вибору «сумлінних» підприємств встановлено певні критерії чи умови, яким ці підприємства мусять відповідати; визначено порядок оцінки підприємств і прийняття рішень щодо надання їм статусу; до обраних «сумлінних» підприємств застосовуються спрощені процедури контролю. Разом із тим, порівняльний аналіз дав підстави стверджувати про існування здебільшого відмінностей, аніж збігів. Наприклад, статус уповноваженого економічного оператора в ЄС застосовується незалежно від напрямку переміщення товарів, а в Україні – основну частину спрощень передбачено більше для ввезення товарів; для отримання такого статусу в обох випадках підприємство повинно подати заяву, але в ЄС заява оформлюється на встановленому бланку з певним переліком відомостей, в Україні – подається заява довільної форми, тобто

підприємство самостійно визначає, що про себе повідомити; низка відмінностей пов'язана з вимогами до підприємства щодо відсутності у його «біографії» фактів вчинення правопорушень: для отримання статусу уповноваженого економічного оператора в ЄС підприємство не повинно притягуватися до відповідальності за скоєння тяжких економічних злочинів, а в Україні – діє вимога щодо відсутності фактів скоєння злочинів як таких (без конкретизації ступеня їх тяжкості), а також інших порушень митного законодавства, тощо [117, с. 47].

Ряд учених указує на роль міжнародних стандартів у правовому регулюванні діяльності уповноважених економічних операторів. Розробивши стандарти та керівні принципи, ВМО забезпечує підтримку формування потенціалу для її членів у створенні програми уповноважених економічних операторів за допомогою національних, регіональних та міжнародних заходів [88, с. 9; 111, с. 29; 123, с. 96; 149, с. 60].

Як зазначають Л.Р. Прус, О.В. Неліпович, В.В. Долобанько, ВМО розроблено та щорічно оновлюється Збірник програм уповноважених економічних операторів з метою аналізу існуючого стану функціонування розглядуваного інституту. Протягом останніх років цей Збірник є єдиним джерелом інформації про партнерство між бізнесом, митними адміністраціями та іншими зацікавленими сторонами. Відповідно до даних Збірника митні адміністрації більшості країн Європи, Південної та Північної Америки, а також країн Африки запровадили відповідні програми або готові до їх впровадження. ВМО класифікує партнерські програми між митними адміністраціями та бізнесом за ступенем реалізації, виокремлюючи оперативні (діючі) програми та аналогічні програми, реалізація яких планується, програми забезпечення митних правил.

З метою популяризації інституту уповноваженого економічного оператора та надання допомоги з його практичної реалізації, ВМО влаштовує конгреси, конференції, семінари із цих питань [149, с. 60].

Крім того, втілення в національне правове поле основних принципів і правових норм міжнародних документів, зокрема, Рамкових стандартів ВМО, спрямованих на створення безпечного міжнародного ланцюга поставок товарів та спрощення митних процедур і контролю стосовно учасників такого ланцюга, є складовою процесу адаптації законодавства України з питань державної митної справи до законодавства ЄС, приведення вимог та правил вітчизняних нормативно-правових актів до вимог та правил міжнародних угод і конвенцій, до яких Україна у встановленому законодавством порядку приєдналася [88, с. 9].

Слід зазначити, що значну увагу науковців щодо цього питання викликав порівняльний аналіз правового регулювання статусу уповноваженого економічного оператора в Україні та в інших державах. Прикладом може бути дослідження І.О. Федотової щодо стану розробленості законодавства, яке регулює діяльність розглядуваного суб'єкта у Швеції [159]. На увагу заслуговує і дослідження, здійснене Л.Р. Прус та Ю.О. Коноваловим щодо інституту уповноважених економічних операторів на пострадянському просторі. Використання досвіду має велике значення для забезпечення виконання міжнародних зобов'язань, узятих державою, створення партнерських відносин між органами доходів і зборів та суб'єктами господарювання, які здійснюють ЗЕД, прискорення обігу зовнішньої торгівлі, безпеки та захисту національних інтересів України [150, с. 168].

Окремим вектором наукових досліджень, присвячених уповноваженому економічному оператору та його діяльності, стало встановлення сутності управління інтегрованим ланцюгом поставок товарів та ролі уповноваженого економічного оператора у цьому процесі.

На думку С.С. Терещенко, ланцюг поставки товарів – це логістичний ланцюг, а міжнародний ланцюг поставок – це система взаємовідносин, заходів та людей, що складаються, зокрема, з виробників, експортерів, імпортерів, брокерів, перевізників, посередників, операторів портів,

аеропортів, терміналів, складських операторів, дистриб'юторів тощо [139, с. 75].

Метою «управління ланцюгом поставок» має бути синхронізація усіх видів діяльності всередині ланцюга для задоволення потреб споживачів. Таким чином, «управління ланцюгом поставок» не обмежує таке управління лише логістичними функціями, а включає також і інші функції всередині фірми та всередині ланцюга поставок [74, с. 218].

Важливим аспектом дієвості ланцюга поставок товарів є забезпечення його безпеки. У контексті впровадження системи менеджменту безпечного ланцюга поставок міжнародна спільнота розробила стандарт ISO 2005 «Specification for security management system for the supply chain (MOD)», де також надається визначення ланцюга поставок. Під ним розуміється «взаємопов'язаний набір ресурсів та процесів, який починається з отримання сировини і закінчується доставкою продукції або послуг кінцевому користувачу транспортними системами». Таке трактування ланцюга поставок є найбільш вдалим, воно охоплює усі процеси: видобуток сировини (ресурсів), перевезення, виготовлення товару, пакування, зберігання, транспортування й доставку кінцевому споживачеві. Доцільно також звернути увагу на те, що взаємопов'язаний набір ресурсів та процесів забезпечується використанням транспортних систем, під якими розуміється системне поєднання транспортної інфраструктури, видів транспорту та систем їх управління. Окрім того, стандарт ISO наголошує на взаємопов'язаності ресурсів та процесів, які утворюють єдину систему міжнародного переміщення вантажів [143, с. 63].

Як зазначає С.С. Сергейчик, механізм забезпечення безпеки міжнародних ланцюгів поставок реалізований у рамках концепції Загального управління якістю і Міжнародних стандартів серії 150. Наслідком посилення вимог за рівнем безпеки стало прийняття у 2007 р. Серії нових міжнародних стандартів з управління безпекою ланцюгів поставок 150 9001:2008. Відповідно до прийнятого у 2008 р. нового стандарту Системи менеджменту

якості 150 9001:2008 усі учасники ланцюга поставок керуються єдиними стандартами якості. Обов'язковий перехід на 150 9001:2008 значною мірою спростить процедуру контролю безпеки ланцюгів поставок. Відповідність стандартів безпеки, що пред'являються митними органами до суб'єктів ЗЕД, вимогам 150 9001:2008 та іншим обов'язковим вимогам, мають на меті забезпечити контроль ланцюга поставок від місця формування поставки до конкретного одержувача. Формлювання цілей, завдань, повноважень і відповідальності уповноваженого економічного оператора як суб'єкта ЗЕД, що забезпечує управління безпекою ланцюгів поставок відповідно до висунутих вимог, дозволить організувати його діяльність і впорядкувати систему взаємовідносин із митними органами і конкретними споживачами, зацікавленими у скороченні термінів і підвищенні якості поставок [124, с. 167].

У значенні Рамкових стандартів термін «інтегроване управління ланцюгами поставок» передбачає наявність конкретного суб'єкта управління, тобто організації, відповідальної за управління ланцюгами поставок. Відповідно до міжнародної практики здійснювати інтегроване управління ланцюгами поставок здатні лише спеціалізовані організації, що володіють відповідними ресурсами (у тому числі і спеціалізовані активи, і персонал необхідної кваліфікації) і технологіями управління, у тому числі логістичними інформаційними системами управління [18].

На думку С.Г. Левченко, уповноважений економічний оператор – це особа (один із учасників ЗЕД), яка нарівні з митними органами забезпечує безпеку та надійність міжнародного ланцюга поставок товарів [111, с. 26].

Д.Н. Некрасовим виокремлено основний напрям удосконалення взаємовідносин уповноваженого економічного оператора з іншими учасниками ланцюга поставок товарів, а саме розширення переліку осіб, яким може бути надано статус уповноваженого економічного оператора. Надання можливості набувати цей спеціальний статус таким учасникам ланцюга поставки товарів, як відправник, одержувач, перевізник, брокер

(митний представник), власник складу тощо – важливий аспект підвищення безпеки міжнародної торгівлі та її спрощення. Звичайно, реальний обсяг спрощень у різних ланках ланцюга різняться, виходячи із специфіки їх діяльності. Проте можливість присвоювати статус уповноваженого економічного оператора кожному з таких ланок дозволяє сформувати, так би мовити, «повний уповноважений ланцюг товарів». Коли товари передаються від уповноваженого відправника до уповноваженого одержувача, і при цьому задіяні уповноважений перевізник і брокер, із точки зору митного контролю, надійність і безпека усієї торговельної поставки підвищується у рази за рахунок синергетичного ефекту – товар надходить від надійного відправника і на кожній стадії передається у надійні руки. Відповідно, у цілому конкретна товарна партія викликає більше довіри і вимагає меншої кількості митних процедур [119].

У цілому дослідження вітчизняних теоретиків права щодо уповноваженого економічного оператора утворюють певну методологічну основу його розгляду. Проте для більш чіткого окреслення сутності цього нововведення в митні правовідносини необхідно використати: загальну теорію держави і права; досягнення науки митного права та адміністративного права; міжнародні стандарти і положення міжнародних документів, які стосуються уповноваженого економічного оператора; світовий досвід участі цього суб'єкта у митних правовідносинах на рівні окремих держав та митних союзів.

Підсумовуючи, слід зазначити, що в юридичній літературі є відсутнім єдине бачення місця і ролі уповноваженого економічного оператора. Це правове явище можна розглядати, специфікуючи його як інститут митного права, як суб'єкта зі спеціальним правовим статусом, як особливий адміністративно-правовий режим діяльності суб'єктів митного права.

Крім того, на основі цілісного підходу до вивчення указаної тематики необхідно чітко розмежовувати, які правові дефініції характеризують ту чи іншу правову категорію. Беручи за основу у цій роботі опозиціонування

уповноваженого економічного оператора як учасника митних правовідносин, необхідно встановити: теоритико-правові засади участі уповноваженого економічного оператора у митних правовідносинах, сутність правового статусу уповноваженого економічного оператора та процедуру його набуття, а також елементи, які утворюють правовий статус.

1.2. Впровадження концепції уповноваженого економічного оператора в Україні

Від часу прийняття МК України 2002 р., у ЗЕД відбулися відчутні зміни: збільшилися обсяги експортно-імпортних поставок товарів, значною мірою зросла кількість вантажних поставок як через митний кордон України, так і територією Української держави. Процеси, які відбуваються останніми роками в Європі і в Україні [прийняття оновленого МК ЄС; вступ України до ВМО; підписання угоди про асоціацію з ЄС; приєднання до деяких міжнародних конвенцій: у 2004 р. – до Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція), у 2006 р. – до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція)], зумовили необхідність внесення системних змін до національного митного законодавства, яке відповідало б як вирішенню проблем нинішнього часу, так і стандартам міжнародної спільноти [76, с. 14].

Об'єктивна обумовленість як загальна ознака правових новел дає можливість усвідомити процес ведення будь-якого правового інституту, який включає в себе передумови, причини, етапи його становлення та розвитку. Крім того, доцільно визначити очікуваний результат від введення нового правового інституту та пов'язані із цим зміни у правовій системі для правильного вибору стратегії впровадження.

Під причинами у філософії розуміють поняття, яке означає попередній у часі елемент причинно-наслідкового зв'язку явищ [90, с. 32]. Ключові причини впровадження уповноваженого економічного оператора в Україні

мають політичний характер. По-перше, слід зазначити, що у більшості випадків надання митних переваг пов'язано з очевидною політичною спрямованістю. У теперішній час вирішення проблеми, наприклад, щодо залучення іноземних інвестицій, захисту національного товаровиробника, щодо репутації органів доходів і зборів та усунення корупції та багато інших – відображає пріоритетні напрямки політики у сфері державної митної справи. Відповідно, одним із засобів вирішення цих проблем стало впровадження інституту уповноваженого економічного оператора, який опосередковує відкритий діалог між державою та суб'єктами підприємницької діяльності. Досвід багатьох розвинених країн свідчить, що перехід до ринкових відносин вимагає істотних змін у характері діяльності митних адміністрацій, перетворення їх на реально діючий засіб державного регулювання у сфері ЗЕД [76, с. 15].

По-друге, уповноважений економічний оператор є суб'єктом, якому надаються певні спрощення. Ці спрощення є митними перевагами при здійсненні державної митної справи. До таких стимулюючих заходів державної митної політики можна віднести: надання додаткових прав або звільнення від виконання обов'язків перед державою в процесі реалізації митних відносин; спрощення деяких процедур митного контролю, митного оформлення; застосування спрощених митних формальностей при переміщенні товарів, предметів і транспортних засобів через митний кордон тощо. Введення або скасування таких митних переваг залежить від пріоритетів у ЗЕД, від впровадження жорсткої або ліберальної політики щодо режимів імпорту та експорту [162, с. 389].

По-третє, вирішальний вплив на міжнародну торговельну конкурентоспроможність країни справляє сформована система організації експортно-імпортних відносин. Так, за індексом сприяння торгівлі (розрахованим Всесвітнім економічним форумом), який демонструє, наскільки економічна політика окремої країни сприяє чи перешкоджає переміщенню товарів між країнами, Україна у 2012 р. посіла у цьому

рейтингу 86-те місце, втративши за два роки п'ять позицій. Висновки Всесвітнього економічного форуму щодо займаної позиції України у цьому рейтингу акцентують увагу на: недосконалості регуляторного середовища; недостатній ефективності організації митної служби та непрозорості роботи прикордонних служб, що підтверджується найбільшим зниженням українських показників у сфері оцінювання ефективності діяльності означених служб. Слід зазначити, що за показниками ефективності митної адміністрації та ефективності експортно-імпортних процедур втрати України у рейтингу становлять відповідно 18 та 15 позицій, що свідчить про наявність значних ускладнень у сфері ЗЕД. При цьому суттєве покращання відбулося за індикатором доступу до українських ринків – за п'ять років Україна покращила свої показники на 13 позицій у світовому рейтингу і за результатами 2012 р. посіла 26-те місце, що обумовлено встановленням відносно невисоких імпортних тарифів та шириною діапазону тарифних ставок. За непоганих індикаторів доступу на український ринок відчутним є дисбаланс показника доступу до зовнішніх ринків (51-ше місце), у зв'язку із чим можна зробити висновок, що експортувати національні товари в Україні є значно важчою справою, ніж імпортувати до неї іноземні товари. Запровадження інституту уповноваженого економічного оператора є кроком, що покликаний усунути означений дисбаланс та демонструє готовність України до послідовної реалізації економічної політики як щодо сприяння надходженню іноземних товарів на національний ринок, так і щодо безперешкодного поширення українських товарів на зарубіжні ринки інших країн [96, с. 26].

Тому, виходячи з орієнтації зовнішньої політики України на підвищення ефективності міжнародного обігу товарами, усунення розбіжностей між національними митними процедурами та міжнародними стандартами і правилами, їх гармонізацію і спрощення, введення концепції уповноваженого економічного оператора сприяє досягненню поставленої мети.

Передумова – це попередня умова існування, виникнення, діяння, чого-небудь [90, с. 32]. Процес впровадження концепції уповноваженого економічного оператора заснований на відповідних правових передумовах. Фактично він прийшов на зміну «білих» та «зелених» списків, які формувалися ДМС України. Основним нормативно-правовим актом, який надавав правових підстав для застосування механізмів спрощення ЗЕД, була Постанова КМ України від 14.04.1999 р. № 593 «Про сприяння зовнішньоекономічній діяльності» [9].

Як слушно зазначають О.В. Мошинська та А.В. Мазур, до 1 січня 2012 р. було затверджено паралельне існування двох механізмів визначення підприємств-резидентів, для яких може бути встановлено спрощені митні процедури: визначення підприємств, під час провадження якими ЗЕД застосовується режим сприяння (незастосування щодо підприємств окремих положень деяких постанов КМ України); визначення підприємств, до товарів і транспортних засобів яких може встановлюватися спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення (незастосування окремих положень наказів ДМС України) [117, с. 47].

Реалізація першого механізму заснована на спільному наказі ДМС України, Міністерства економіки України, Державної податкової адміністрації України «Про затвердження Критеріїв оцінки та Порядку визначення підприємств-резидентів України, під час здійснення якими ЗЕД застосовується режим сприяння». Відповідно до вищезазначеного наказу, підприємство для отримання зазначених переваг мало відповідати таким критеріям: реєстрація в Україні резидентом-платником податків (податку на додану вартість, податку на прибуток, акцизного збору); здійснення ЗЕД не менше двох років, які передують моменту здійснення оцінки підприємства; прибутковість підприємства; відсутність простроченої заборгованості по зовнішньоекономічним операціям; відсутність заборгованості з податків і зборів; відсутність порушень митного, податкового, у тому числі і валютного законодавства протягом двох років, які передують моменту здійснення

оцінки підприємства; а також відсутність застосування спеціальних санкцій, передбачених ст. 37 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [2].

Встановлений порядок надання режиму сприяння передбачав для підприємств-кандидатів багаторівневу схему перевірки їх діяльності: спочатку територіальними підрозділами ДМС України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Державної податкової адміністрації України за місцем розташування підприємств, а потім додаткової перевірки їх із боку центральних органів виконавчої влади [10].

Порядок реалізації другого механізму визначався наказом ДМС України № 736 «Про затвердження Порядку визначення підприємств-резидентів, до товарів і транспортних засобів яких може встановлюватися спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення» [20].

Цей механізм був більш простим, тому що передбачав визначення «сумлінних» підприємств, до товарів і транспортних засобів яких може встановлюватися спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення, безпосередньо митним органом за місцем розташування підприємства. Залежно від рівня довіри митного органу, який визначався шляхом оцінки діяльності підприємства щодо відповідності критеріям оцінки підприємств-резидентів, і за результатами отриманих балів, підприємство вносилося у «білий» або «зелений» список.

До товарів і транспортних засобів підприємств, внесених до «білого списку» Реєстру, не здійснювався митний огляд у пункті пропуску через державний кордон України, але здійснювався вибіркового митний огляд у митниці призначення/відправлення відповідно до ст. 42 МК України, а також не застосовувалися положення нормативно-правових актів, наведених у відповідному Переліку інформаційних кодів нормативно-правових актів ДМС України.

До товарів і транспортних засобів підприємств, внесених до «зеленого списку» Реєстру, не застосовувалися наведені у Переліку положення нормативно-правових актів за інформаційними кодами 1–7, а також застосовувався вибірковий митний огляд у пункті пропуску через державний кордон України та в митниці призначення/відправлення [20].

Заснування в Україні інституту уповноваженого економічного оператора уперше було передбачено Концепцією реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей» як досягнення цілей дотримання правових норм у державній митній справі та мінімізації адміністративного тягара на законослухняних суб'єктів [22]. Здійснення зовнішньоторговельних операцій необхідно було удосконалити новим механізмом взаємодії митних органів із суб'єктами підприємницької діяльності. Саме у цьому напрямку реорганізовувалася діяльність митної служби України [146, с. 802].

Третій МК України на законодавчому рівні закріпив втілення концепції уповноваженого економічного оператора в Україні. Відповідно, уповноваженим економічним оператором визначено підприємство, що відповідає встановленим вимогам та має право користуватися спеціальними спрощеннями [28]. Поява нового суб'єкта митного права та учасника митних правовідносин призвела до зміни концептуальних засад митної справи, зміщуючи акценти щодо об'єкта митного контролю з товарів, які переміщуються через митний кордон, на учасників ЗЕД.

Однією з проблем створення підзаконної бази для реалізації концепції уповноваженого економічного оператора є статус фіскальних органів. У 2012 р. відбулось об'єднання ДМС України і Державної податкової служби України у Міністерство доходів і зборів [38]. Згодом було прийнято Постанову КМ України від 21 травня 2014 р. № 160, відповідно до якої, на базі Міністерства доходів і зборів утворено Державну фіскальну службу [39], а Постановою КМ України від 06.08.2014 р. № 311 було реорганізовано структуру територіальних органів доходів і зборів і перетворено їх на

територіальні органи державної фіскальної служби [41]. Порівняно часті зміни нормативно-правового регулювання статусу та діяльності фіскальних органів опосередковують внесення відповідних змін до підзаконних актів України, що стосуються питань взаємодії органів доходів і зборів та уповноваженого економічного оператора. Одним із важливих напрямків розвитку держави на сучасному етапі є подальша реалізація адміністративної реформи з метою створення ефективної та результативної системи державного управління [101, с. 29].

В Україні триває нормотворча робота щодо вироблення національних стандартів регулювання діяльності розглядуваного учасника митних правовідносин. У цьому процесі максимально враховуються критерії й вимоги законодавства ЄС, якими регулюються питання оцінки підприємств для надання статусу уповноваженого економічного оператора, викладені в: Імплементативних положеннях МК ЄС, уведених в дію Регламентом Європейської Комісії № 2454/93, і Рекомендаціях Генерального Директорату Європейської Комісії (з питань податків і митного регулювання) «Уповноважені економічні оператори» від 17.04.2012 р. TAXUD/B2/047/2011.

Рамковою стратегією митного Співробітництва України і ЄС, а також проектом Угоди про асоціацію між Україною і ЄС передбачено завдання забезпечення взаємного визнання уповноважених економічних операторів України і ЄС.

Для українських уповноважених економічних операторів таке визнання передбачатиме застосування меншого об'єму митного контролю в країнах ЄС, зокрема на кордоні, і отримання таких непрямих переваг, як висока репутація на ринках послуг, товарів тощо. Тому метою заходів, що вживаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику України у напрямі впровадження концепції уповноваженого економічного оператора, є

укладання угод про взаємне визнання відповідних національних сертифікатів з іншими країнами, передусім, з ЄС [133].

Втім, в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС відсутні положення про взаємне визнання сертифікатів уповноваженого економічного оператора. Натомість сторони домовилися, що їхнє відповідне торговельне та митне законодавство, як принципове питання, має бути стабільним та всеохоплюючим, а положення і процедури мають бути пропорційними, прозорими, передбачуваними, недискримінаційними, об'єктивними і мають застосовуватися уніфіковано та ефективно, а також забезпечувати уникнення непотрібних або дискримінаційних навантажень на економічних операторів та сприяти запобіганню шахрайству і наданню подальшого сприяння економічним операторам, які мають високий рівень відповідності законодавству.

Крім того, сторони Угоди домовилися сприяти співробітництву між уповноваженими економічними операторами та відповідними адміністративними органами шляхом використання стабільних та загальнодоступних процедур (наприклад, Меморандуми про взаєморозуміння), розроблених, зокрема, на основі тих, що оприлюднені ВМО [40].

На виконання МК України Постановою КМ України від 21.05.2012 р. № 447 було затверджено «Порядок застосування спеціальних спрощень, що надаються уповноваженим економічним операторам» [30].

З урахуванням вищезазначеного можна виокремити такі етапи впровадження концепції уповноваженого економічного оператора в Україні:

- 1) використання прототипних систем надання митних пільг добросовісним підприємствам (1991 – 2012 рр.);
- 2) закріплення нормативної основи для впровадження концепції уповноваженого економічного оператора (2012 р.);
- 3) створення фактичних та нормативних засад для втілення концепції уповноваженого економічного оператора (з 2012 р. і до теперішнього часу).

Впровадження концепції уповноваженого економічного оператора вплинуло на зміну теоретичних засад митного права. У першу чергу, це стосується принципів взаємодії фіскальних органів з іншими суб'єктами митного права.

Відповідно до законодавства України взаємовідносини уповноваженого економічного оператора з органом доходів і зборів визначаються погодженою керівником органу доходів і зборів та уповноваженим економічним оператором процедурою.

Визначена процедура встановлює регламент інформаційного обміну між органом доходів і зборів та уповноваженим економічним оператором; порядок обліку, зберігання та перевірки митного забезпечення, знятого з товарів, транспортних засобів комерційного призначення; особливості виконання митних формальностей під час застосування спеціальних спрощень, що надаються уповноваженому економічному оператору [28].

Крім того, уповноважений економічний оператор може брати участь у відносинах щодо формування та реалізації державної політики у сфері здійснення державної митної справи на основі Постанови КМ України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики».

Відповідно до цієї постанови КМ України, консультації з громадськістю проводяться з питань, що стосуються суспільно-економічного розвитку держави, реалізації та захисту прав і свобод громадян, задоволення їх політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. Результати проведення консультацій з громадськістю враховуються органом виконавчої влади під час прийняття остаточного рішення або у подальшій його роботі [23].

Відносини, які виникають між уповноваженим економічним оператором та органом доходів і зборів, характеризуються такими ознаками:

1) учасниками відносин є орган доходів і зборів (виконавчий орган державної влади) та уповноважений економічний оператор (юридична особа або фізична особа-підприємець);

2) кожна із сторін має право вимагати від іншої такої поведінки, яка передбачена правовою нормою. Правам однієї сторони кореспондують обов'язки іншої, і навпаки;

3) наявність суб'єкта управління (орган доходів і зборів), який здійснює регулювання діяльності керованого суб'єкта (уповноваженого економічного оператора);

4) у цих відносинах завжди присутній публічно-правовий, тобто державний інтерес;

5) це є управлінські правові відносини, оскільки вони виникають у зв'язку з функціонуванням і діяльністю органів виконавчої влади, тобто при здійсненні державного управління;

6) реалізація цих відносин забезпечується можливістю застосування адміністративного примусу;

7) у разі порушення однією із сторін своїх обов'язків, відповідальність настає не перед іншою стороною, а перед державою в особі її державних органів або посадових осіб;

8) спір, що виникає між учасниками адміністративних правовідносин, розглядається як у судовому, так і в адміністративному порядку, тощо [68, с. 64].

Виходячи з ознак, які притаманні відносинам, що складаються між органом доходів і зборів та уповноваженим економічним оператором, можна стверджувати, що вони є різновидом адміністративних відносин.

Узагальнивши думки вчених-адміністративістів, можна надати таке визначення адміністративно-правових відносин – це врегульовані нормами права суспільні відносини управлінського характеру, обумовлені існуванням об'єктів публічного управління, які виникають, розвиваються та припиняються між представниками державних органів влади та іншими

суб'єктами права шляхом реалізації ними своїх прав та виконання юридичних обов'язків, установлених і гарантованих державою [67, с. 34; 134, с. 6; 153, с. 22].

Крім того, ці відносини є вертикальними (вони виникають між субпідрядними у правовому розумінні сторонами і виражають юридичну залежність однієї сторони від іншої [67, с. 73]) та є відносинами органів виконавчої влади галузевої компетенції щодо суб'єктів управління, що знаходяться у їх віданні [68, с. 68].

Відносинам уповноваженого економічного оператора та органу доходів і зборів притаманні реординаційні зв'язки. Аналіз різних підходів науковців до визначення сутності поняття «реординація» дозволяє констатувати багатозначність його тлумачення, що пояснюється вибором різних ознак для надання характеристики. «Реординація» (з лат. «перепідпорядкування») розглядається як третя модель соціального управління (перша і друга моделі – координація та субординація), для якої характерним є правове перепідпорядкування однієї спільноти іншій, як по горизонталі, так і по вертикалі. В адміністративному праві принцип реординації передбачає встановлення рівних прав щодо вимагання належної поведінки з обох сторін, а також рівного юридичного захисту цих прав у разі їх порушення [106].

Найбільш характерним проявом реординаційних відносин у рамках здійснення державного управління є повідомлення або надання клопотання керованим об'єктом відомостей про свої наміри, що, у свою чергу, викликає обов'язок керуючого суб'єкта у певний спосіб на них відреагувати [109, с. 36].

На думку В.Б. Авер'янова, реординаційні відносини – це якісно відмінний від колишнього адміністративно-правового режиму регулювання режим відносин між державою, її органами та посадовими особами і громадянами. Ця відмінність полягає у тому, що особа у певному сенсі перетворюється на «рівноправного» учасника у стосунках з державою [65, с. 37].

Реординація у митному праві не створює нового виду адміністративних відносин, а відображає новий режим взаємовідносин органів державної влади та фізичних і юридичних осіб, створюючи можливість існування нових форм їх взаємодії.

По-друге, із впровадженням концепції уповноваженого економічного оператора відбулися зміни в суб'єктному складі митних правовідносин.

Взагалі на цей період існує ряд доктринальних трактувань визначення митних правовідносин. Зокрема, митні правовідносини – це врегульовані нормами митного права суспільні відносини, що виникають у процесі або із приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон [115, с. 15].

Митні правовідносини можуть розглядатися як суспільні відносини, що визначаються соціально-економічною сутністю держави та виникають із приводу переміщення товарів та предметів через державний кордон [145, с. 261].

Так, В.Я. Настюк митні правовідносини розглядає як різновид суспільних відносин, які за своєю формою є індивідуально визначеними зв'язками уповноважених і зобов'язаних осіб, а за безпосереднім змістом є взаємодією осіб, які реалізують свої суб'єктивні права й виконують покладені на них юридичні обов'язки на підставі норм митного права [118, с. 95].

В.В. Прокопенко визначає митні правовідносини як правовідносини, що виникають із приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон [148, с. 374].

На думку І.О. Федотової, митні правовідносини – це врегульовані нормами митного права суспільні відносини, які виникають у зв'язку з переміщенням товарів, предметів, транспортних засобів через митний кордон України, що знаходять відображення у конкретному зв'язку між правомочними та зобов'язаними суб'єктами – носіями суб'єктивних

юридичних прав та обов'язків у митній сфері та забезпечуються примусовою силою держави [158, с. 141].

Необхідно зазначити, що у митних правовідносинах суб'єкт права є комплексною категорією (наприклад, фіскальні органи, здійснюючи повноваження у галузі державної митної справи, можуть бути суб'єктами адміністративного, фінансового, міжнародного права тощо) [112, с. 353].

Питання правової природи суб'єктів галузі права є одним із найбільш важливих, оскільки від вибору того чи іншого тлумачення цієї дефініції, залежить наступна характеристика похідних від неї понять, у цьому разі такого учасника митних правовідносин, як уповноважений економічний оператор.

С.С. Алексєєв суб'єктом права вважає учасника суспільних відносин, якого юридична норма наділяє правами й обов'язками. Це поняття охоплює собою два критерії: соціальний – участь як відокремленого, здатного висловлювати та здійснювати єдину волю, персоніфікованого суб'єкта; юридичний – визнання правовими нормами здатності бути носієм прав і обов'язків, брати участь у правовідносинах [73, с. 138].

В.С. Нерсисянц стверджує, що суб'єктами права є всі адресати права, всі ті, хто перебуває під дією права, визнається ним як абстрактна правова особа, як можливий носій прав і обов'язків, – вільні індивіди, господарські утворення, громадські та релігійні організації, окремі державні органи і держава у цілому [122, с. 510].

Для встановлення сутності категорії «суб'єкт права» необхідно зіставити її з категорією «суб'єкт правовідносин». Ці поняття співвідносяться як загальне і конкретне. «Суб'єкт правовідносин» є вужчим за поняття «суб'єкт права», оскільки останнього наділено правом, що, передусім, створює його правовий статус, надає потенційні можливості, які будуть реалізованими у конкретних відносинах. Хоча це не означає, що всі потенційні можливості будуть реалізованими у конкретних відносинах [152, с. 115]. Суб'єкт права та суб'єкт правовідносин не є тотожними поняттями, а

тому не кожен суб'єкт права є суб'єктом правовідносин, а суб'єкт правовідносин завжди є суб'єктом права.

До поняття «суб'єкт права» у його традиційному розумінні входять дві основні характеристики: можливість брати участь у різних правовідносинах і реальна участь у них. Найбільш чітко цю позицію було сформульовано С.Ф. Кечекьяном, який вважав, що «під суб'єктом права слід розуміти: особу, яка бере участь або/та особу, що може брати участь у правовідносинах» [105, с. 83].

За такої інтерпретації, як зазначає Р.О. Халфіна, «поняття «суб'єкт права» охоплює як потенційні можливості, так і їх реалізацію. Тим часом, досліджуючи правовідносини як єдність форми і змісту, ми знаходимося у сфері дійсності, у сфері реалізації права. У цьому разі нас повинні цікавити не всі потенційні можливості осіб, що беруть участь у правовідносинах, а ті їх особливі властивості та якості, які зумовлюють можливість участі у правовідносинах». Тому поняття «учасник правовідносин» є вужчим за поняття «суб'єкт права».

Оскільки правовідносини – не єдина форма реалізації права, норми, що визначають становище суб'єкта права, реалізуються у першу чергу, створюючи правовий статус. Вони встановлюють становище особи – людини чи колективу – в суспільстві, їх потенційні можливості. Це, однак, не означає, що всі потенційні можливості будуть реалізованими в конкретних відносинах [152, с. 116].

Відповідно суб'єктом митного права визнається особа, якої наділено правами й обов'язками у державній митній справі, та яка має здатність їх реалізовувати та нести відповідальність за порушення митного законодавства.

Уповноважений економічний оператор як суб'єкт митного права:

- 1) є учасником митних правовідносин;
- 2) володіє спеціальною правосуб'єктністю;

3) на цього суб'єкта поширюються окремі види адміністративного примусу: зупинення дії сертифіката уповноваженого економічного оператора та його анулювання;

4) реальна участь уповноваженого економічного оператора у митних правовідносинах здійснюється на підставі наданого сертифікату.

Як уже зазначалося, суб'єктом митного права є особа, учасник суспільних відносин, який за своїми особливостями фактично може бути носієм суб'єктивних юридичних прав та обов'язків у галузі державної митної справи та реально брати участь у митних правовідносинах з огляду на юридичні норми. Учасником митних правовідносин є суб'єкт митного права, який бере участь у митних правовідносинах на підставі правової норми, реалізує суб'єктивні юридичні права та може виконувати обов'язки, нести юридичну відповідальність у галузі митної справи [75, с. 124].

І.О. Федотова пропонує таке визначення учасника митних відносин: це індивідуальний чи колективний суб'єкт права, який використовує свою правосуб'єктність у митних правовідносинах, будучи реалізатором суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, повноважень і юридичної відповідальності у галузі митної справи [156, с. 14].

Поняття «учасник митних правовідносин» є теоретичним і є відсутнім у митному законодавстві, однак МК України та нормативно-правові акти з питань митної справи називають деяких учасників митних правовідносин. Наприклад, ст. 4 МК України визначає таких учасників митних правовідносин – суб'єктів митного права: «громадяни», «експрес-перевізник», «органи доходів і зборів», «особа», «підприємство», «посадова особа підприємства», «посадові особи представництв іноземних держав та міжнародних організацій», «представництво іноземної фірми», «центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику».

Уповноважений економічний оператор як учасник митних правовідносин:

- 1) є спеціальним суб'єктом митного права України;
- 2) володіє спеціальною митною правосуб'єктністю;
- 3) є носієм права на спрощення щодо митних процедур та щодо надійності та безпеки, а також права на провадження таких видів діяльності, як: відкриття та експлуатація митного складу, складу тимчасового зберігання, вантажного митного комплексу;
- 4) на нього покладено спеціальні юридичні обов'язки, а саме: обов'язки дотримання умов надання статусу уповноваженого економічного оператора; обов'язок дотримання нормативних умов надання статусу уповноваженого економічного оператора та обов'язки, кореспондовані правами (у процесі реалізації права на спрощення та реалізації права на зайняття визначеними видами діяльності);
- 5) вступає в митні правовідносини на основі правових норм, які встановлюють основи статусу уповноваженого економічного оператора та фактичної підстави його участі в них.

Крім того, поява нового суб'єкта митного права опосередкувала зміни в градації учасників митних відносин. Кожен суб'єкт митного права має свій правовий статус, що надає йому можливість брати участь у митних правовідносинах, тобто мати коло прав та обов'язків, реалізовувати їх через певні дії. Кожен суб'єкт правовідносин наділяється суб'єктивними правами та юридичними обов'язками, що вважаються змістом правовідносин. Зміст юридичних правовідносин має вираження через юридично взаємне становище суб'єктів, яке визначає, формує їх поведінку через кореспонденцію прав та обов'язків заради задоволення їх інтересів, однак вони пов'язані лише з тими правами та обов'язками, що стосуються митної діяльності.

Суб'єктів або учасників митних правовідносин можна класифікувати за різними критеріями. На думку С.С. Алексеєва, усі суб'єкти права можуть бути поділеними на три групи: індивідуальні суб'єкти, колективні суб'єкти, суспільні утворення [73, с. 138].

У науці митного права зазвичай виокремлюють загальний та спеціальний суб'єкти митних правовідносин. До загальних суб'єктів належать органи доходів і зборів, фізичні та юридичні особи, що перетинають митний кордон та переміщують через нього товари, предмети і транспортні засоби. До спеціальних суб'єктів слід віднести тих, хто має дипломатичний імунітет і не підлягає повному митному контролю [114].

Як зазначає І.В. Міщенко, слід виокремити ще одну групу, а саме суб'єктів митного посередництва – учасників митної справи, які безпосередньо не беруть участі у переміщенні товарів через митний кордон України, а надають при цьому різноманітні посередницькі послуги суб'єктам ЗЕД [116, с. 36].

По аналогії з градацією учасників адміністративних правовідносин [132, с. 168], можна здійснити іншу класифікацію учасників митних правовідносин залежно від виконуваних ними функцій, відповідно:

а) ті, що наділені владними повноваженнями, тобто лідируючі суб'єкти, їм держава надала широкі права та обов'язки у галузі державної митної справи (органи доходів і зборів);

б) ті, що мають зацікавлену позицію, у свою чергу, можна виокремити матеріальний і процесуальний інтерес (фізичні та юридичні особи мають матеріальний інтерес, а суб'єкти митного посередництва – процесуальний);

в) ті, що займають пасивну позицію щодо ходу та наслідків в індивідуальній справі, вони залучаються до участі в ній у зв'язку зі своїм правовим статусом (сюди можна віднести свідків, експертів, понятих та ін.).

Щодо діючого законодавства можна здійснити градацію суб'єктів митного права на основі поєднання різних критеріїв (залежно від наявності державно-владних повноважень, правового статусу та виконуваних функцій) на:

1) загальні суб'єкти митного права, які, у свою чергу, поділяються на суб'єктів, що наділені державно-владними повноваженнями (фіскальні органи; інші органи держави, які не належать до системи фіскальних органів,

але мають державно-владні повноваження у галузі державної митної справи) та ті, що їх не мають (фізичні та юридичні особи);

2) спеціальні суб'єкти митного права (суб'єкти, які мають дипломатичний імунітет, суб'єкти митного посередництва та уповноважений економічний оператор);

3) допоміжні суб'єкти митного права (перекладач, експерт, поняті тощо).

Зараховуючи уповноваженого економічного оператора до спеціальних суб'єктів, необхідно зазначити, що це обумовлено такими положеннями:

1) особливий порядок взаємовідносин уповноваженого економічного оператора із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику;

2) визначений порядок набуття цього статусу;

3) встановлений перелік критеріїв, яким повинен відповідати уповноважений економічний оператор;

4) наявність права на спеціальні спрощення;

5) наявність особливого переліку обов'язків;

6) характерні лише для даного суб'єкта митного права заходи адміністративного примусу.

Крім того, необхідно виокремити відмінні ознаки уповноваженого економічного оператора із суб'єктами митного посередництва. По-перше, митні посередники автоматично не набувають статусу уповноваженого економічного оператора. Уповноважений економічний оператор, у свою чергу, має право здійснювати окремі види митної посередницької діяльності без отримання спеціального дозволу.

По-друге, спеціальний статус суб'єктів посередництва опосередкований послугами, які вони надають; а спеціальний статус уповноваженого економічного оператора заснований на наданні органами доходів і зборів визначених переваг у сфері державної митної справи особам, які відповідають встановленим законом вимогам та критеріям. Крім того,

суб'єкти митного посередництва вступають у конкретні митні правовідносини на основі цивільно-правових договорів, а для уповноваженого економічного оператора така умова є відсутньою.

По-третє, у цих суб'єктів різний правовий інтерес: уповноважений економічний оператор, беручи участь у державній митній справі, відстоює власні інтереси, а митні посередники – інтереси тих осіб, з якими вони пов'язані цивільно-правовими договорами.

Підсумовуючи, слід зазначити, що уповноважений економічний оператор посідає особливе місце серед учасників митних правовідносин. Його роль у здійсненні державної митної справи опосередкована місцем, яке посідає цей суб'єкт у структурі митного права.

Із впровадженням концепції уповноваженого економічного оператора змінилася і митна політика України, окреслилися нові напрямки подальшого реформування державної митної справи.

Від введення концепції уповноваженого економічного оператора до правової системи України та реальної його появи серед суб'єктів митного права очікуються такі результати: зменшення адміністративного тиску на законослухняних суб'єктів; зменшення рівня ризиків для митних адміністрацій; покращання забезпечення безпеки і спрощення процедур законної міжнародної торгівлі; прискорення митного оформлення; поліпшення репутації України у здійсненні ЗЕД; оновлення стандартів взаємовідносин між митними органами та учасниками державної митної справи тощо.

Говорячи про нововведення у суб'єктному складі митних правовідносин, слід зазначити, що, на відміну від інших суб'єктів митного права, статус яких врегульовано за допомогою відповідної нормативної бази та реалізований за допомогою відповідних інституційних механізмів, уповноважений економічний оператор в Україні фактично не підкріплений необхідними правовими засобами для його втілення у дійсність. Із часу прийняття третього МК України є відсутньою практика надання

розглядуваного статусу в Українській державі. Залишаючись закріпленим лише на папері, цей суб'єкт митного права в Україні на практиці є відсутнім, а всі позитивні зрушення у розвиткові державної митної справи, які пов'язані з його реалізацією, – все ще очікуються.

Висновки до розділу 1

1. Визначено, що уповноважений економічний оператор як суб'єкт митних правовідносин – це юридична особа або фізична особа-підприємець, що володіє митною правосуб'єктністю та відповідає умовам, установленим митним законодавством, і яка є носієм права на спеціальні спрощення, що можуть бути реалізованими за наявності відповідного типу сертифіката.

2. Обґрунтовано існування окремого правового інституту митного права – інституту уповноваженого економічного оператора та визначено його особливості. По-перше, він є міжгалузевим, оскільки норми, які належать до цього інституту, регулюють різні види суспільних відносин: норми адміністративного права визначають статус і повноваження Міністерства органів і зборів; норми господарського права регулюють діяльність юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; норми митного права встановлюють спеціальні засади участі у митних правовідносинах. По-друге, він має складний характер, тому що включає в себе як норми міжнародного митного права, так і норми національного законодавства. По-третє, за функціями регулювання норми цього інституту є значною мірою регулятивними, хоча деякі з його норм є охоронними.

3. Виявлено передумови, причини, етапи втілення концепції уповноваженого економічного оператора в Україні. Крім того, визначено очікуваний результат від введення нового суб'єкта митного права та концептуальні зміни, пов'язані з його появою.

4. Виявлено, що ключові причини впровадження уповноваженого економічного оператора в Україні мають політичний характер (відображення

пріоритетних напрямків політики у сфері державної митної справи; розширення стимулюючих заходів державної митної політики; демонстрація готовності України до послідовної реалізації економічної політики як щодо сприяння надходженню іноземних товарів на національний ринок, так і щодо безперешкодного поширення українських товарів на зарубіжні ринки інших країн).

5. Встановлено, що передумовами впровадження концепції уповноваженого економічного оператора в Україні є механізми визначення підприємств-резидентів, для яких встановлювалися спрощені митні процедури, та до товарів і транспортних засобів яких встановлювався спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення.

6. Виокремлено етапи впровадження концепції уповноваженого економічного оператора в Україні: використання прототипних систем надання митних пільг добросовісним підприємствам (1991 – 2012 рр.); закріплення нормативної основи для впровадження концепції уповноваженого економічного оператора (2012 р.); створення фактичних та нормативних засад для втілення концепції уповноваженого економічного оператора (з 2012 р. і до теперішнього часу).

7. Встановлено, що впровадження концепції уповноваженого економічного оператора вплинула на зміну принципів взаємодії фіскальних органів з іншими суб'єктами митного права. Виходячи з ознак, які притаманні відносинам, що складаються між органом доходів і зборів та уповноваженим економічним оператором, можна стверджувати, що вони є різновидом вертикальних адміністративних відносин, яким притаманні реординаційні зв'язки.

8. Проаналізовано та змістовно синтезовано розрізнені доктринальні підходи щодо визначення митних правовідносин, що дозволило здійснити градацію їх суб'єктного складу відповідно до діючого законодавства на основі поєднання різних підстав (залежно від наявності державно-владних

повноважень, правового статусу та виконуваних функцій) на: загальні суб'єкти митного права, що, у свою чергу, поділяються на суб'єктів, яких наділено державно-владними повноваженнями (фіскальні органи; інші органи держави, які не входять до системи фіскальних органів, але мають державно-владні повноваження в галузі державної митної справи) та ті, що їх не мають (фізичні та юридичні особи); спеціальні суб'єкти митного права (суб'єкти, які мають дипломатичний імунітет, суб'єкти митного посередництва та уповноважений економічний оператор); допоміжні суб'єкти митного права (перекладач, експерт, поняті та ін.).

9. Визначено, що уповноважений економічний оператор належить до спеціальних суб'єктів митних правовідносин, що обґрунтовано такими положеннями: особливий порядок взаємовідносин уповноваженого економічного оператора з органами доходів і зборів; спеціальна процедура набуття цього статусу; встановлений перелік критеріїв, яким повинен відповідати уповноважений економічний оператор; наявність права на спеціальні спрощення; характерні лише для цього суб'єкта митного права заходи адміністративного примусу.

10. Обґрунтовано, що уповноважений економічний оператор відрізняється від суб'єктів митного посередництва рядом ознак, серед яких: процедура набуття правового статусу, місце і роль у здійсненні державної митної справи, правовий інтерес участі у митних правовідносинах.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО СТАТУСУ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА

2.1. Сутність правового статусу уповноваженого економічного оператора

Серед науковців відсутня загальноприйнята думка щодо розуміння правового статусу та його елементів. Термін «status» з латинської мови перекладається як становище індивіда або групи осіб щодо інших індивідів або груп у соціальній системі, а отже, у правовій науці він покликаний позначати певне становище суб'єкта у правовій системі [129, с. 58]. Крім того, термін «статус» визначається як «соціальний, співвідносний стан (позиція) індивіда або групи в соціальній системі, що визначається за рядом ознак, специфічних для даної системи (економічних, професійних, етнічних та інших) [155, с. 342]. У Великому енциклопедичному словнику правовий статус визначено як «встановлене нормами права положення його суб'єктів, сукупність їх прав і обов'язків» [89, с. 655].

Взаємовідносини особи із суспільством та державою можуть бути охарактеризованими за допомогою виокремлення різних видів соціальних статусів – функціонально-рольового, соціального, правового тощо. Правовий статус юридично опосередковує найважливіші, основні зв'язки між індивідами, державою, суспільством. Його характерною рисою є врегульованість нормами права [89, с. 547].

На думку С.Д. Гусарєва, феномен правового статусу особи визначає «співвідношення особи та права, за допомогою якого держава окреслює для суб'єкта межі можливої діяльності, його становище щодо інших суб'єктів, і залежно від індивідуальних або типових ознак, які властиві суб'єктові, у праві відбивається повнота правового становища особи, її певна уніфікація або обмеження» [97, с. 41].

А.В. Панчишин зазначив, що правовий статус – це загальна, комплексно-універсальна, різноаспектна, цілісна категорія, що має чітку структуру та визначає принципи взаємодії між суб'єктами суспільних відносин, а також місце кожного в існуючій системі правових відносин. Із цього визначення можна виокремити такі риси, що характеризують термін «правовий статус»: чітка структурованість цієї категорії; глобальність та універсальність; обумовленість взаємозв'язку між суб'єктами суспільних відносин і визначення місця кожного суб'єкта у системі права [141, с. 95].

У широкому розумінні під правовим статусом особи розуміється юридично закріплене становище людини у суспільстві, її права і свободи, обов'язки і відповідальність, встановлені законодавством і гарантовані державою. До структури правового статусу часто зараховують і такі елементи як законні інтереси, правові принципи, правовідносини загального, статутного типу, правосуб'єктність. У вузькому розумінні категорія правовий статус особи характеризує обсяг прав і свобод, якими володіє суб'єкт права. Права ж і свободи, становлять основне ядро правового статусу [136, с. 481].

Немає єдиної думки щодо співвідношення таких понять, як «правовий статус» і «правове становище». Правовий статус, як зазначив О.Ю. Якимов, асоціюється зі стабільним правовим станом суб'єкта, а правове становище розглядається передусім як сукупність прав та обов'язків, що зазнає постійних змін, обумовлених його вступом у ті чи інші правовідносини [163, с. 7].

Узагальнивши думки вчених, можна стверджувати, що під правовим статусом особи розуміються юридично закріплене становище людини у суспільстві, її права і свободи, обов'язки і відповідальність, встановлені законодавством і гарантовані державою [69, с. 194; 97, с. 41; 95, с. 585; 141, с. 95; 136, с. 481].

Уповноважений економічний оператор володіє загальним статусом особи-підприємства, галузевим статусом у рамках митного права та

спеціальним статусом, опосередкованим концепцією уповноваженого економічного оператора. Відповідно, статус уповноваженого економічного оператора можна вважати спеціальним галузевим статусом особи.

Слід зазначити, що спеціальні статуси конкретизують загальний правовий статус на рівні окремих соціальних груп, відрізняються різноманітнішою галузевою гамою, ніж загальний статус. Спеціальні статуси можуть знаходитися в рамках однієї галузі права (або володіти комплексним характером). Відмежування спеціального статусу однієї особи від усіх інших осіб лежить у площині її правосуб'єктності, головним чином дієздатності, оскільки правоздатність є однаковою і рівною для всіх [125, с. 415]. Так, право на отримання статусу уповноваженого економічного оператора – елемент правоздатності суб'єктів митного права, однак реалізувати його може тільки особа-підприємство.

Кожен рівень правового статусу характеризується певним об'ємом прав, обов'язків, обмежень, гарантій та відповідальності.

Відповідно, володіючи загальним правовим статусом особи, уповноваженому економічному оператору притаманні усі її характеристики. Митне законодавство визначає підприємство як будь-яку юридичну особу, а також громадян-підприємців [28].

Фізична особа із повною цивільною дієздатністю має право на здійснення підприємницької діяльності, яка не заборонена законом. Умовою реалізації зазначеного права є державна реєстрації у порядку, встановленому законом. Крім того, до підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин [12].

Статтею 14 МК України визначено, що особа-підприємство, яка бажає отримати статус уповноваженого економічного оператора, повинна здійснювати ЗЕД протягом не менше трьох років до дня звернення до

митниці з відповідною заявою, що, у свою чергу, є кваліфікуючою ознакою такої особи [28].

Під ЗЕД розуміється діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [2].

Суб'єктами ЗЕД можуть бути і фізичні, і юридичні особи, які здійснюють такі види діяльності: експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили; надання суб'єктами ЗЕД України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, у тому числі: виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських та інших, що прямо і виключно не заборонені законами України; надання вищезазначених послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності суб'єктам ЗЕД України; наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності; навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі; міжнародні фінансові операції та операції із цінними паперами у випадках, передбачених законами України; та інші види діяльності, передбачені ст. 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [2]. Необхідно звернути увагу на те, що МК України не встановлено перелік учасників ЗЕД, які можуть його набути.

Наступний рівень правового статусу уповноваженого економічного оператора опосередкований його ідентифікацією як суб'єкта митного права.

Статус суб'єкта митного права означає, що особа потенційно має право брати участь у митних правовідносинах, які за своєю правовою природою є неоднорідними. Крім того, суб'єкт митного права в залежності від виду відносин, потенційним учасником яких він може стати, набуває визначеної сукупності прав, обов'язків, принципів та гарантій діяльності.

Митні правовідносини – це врегульовані нормами права суспільні відносини, які виникають із приводу здійснення державної митної справи. Відповідно до митного законодавства можна виокремити такі види митних правовідносин:

- 1) правовідносини, які складаються при реалізації порядку і за умов переміщення товарів через митний кордон України;
- 2) правовідносини, які складаються при здійсненні митного контролю;
- 3) правовідносини, які складаються при здійсненні митного оформлення;
- 4) правовідносини, які складаються у процесі застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання ЗЕД;
- 5) правовідносини, які складаються у процесі справляння митних платежів;
- 6) правовідносини, які складаються при веденні митної статистики;
- 7) правовідносини, які складаються у процесі обміну митною інформацією;
- 8) правовідносини, які складаються у процесі ведення Української класифікації товарів ЗЕД;
- 9) правовідносини, які складаються при здійсненні відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України;
- 10) правовідносини, які складаються при запобіганні та протидії контрабанді;
- 11) правовідносини, які складаються в процесі боротьби з порушеннями митних правил;
- 12) правовідносини з приводу організації і забезпечення діяльності органів доходів і зборів;
- 13) інші правовідносини, яких спрямовано на реалізацію державної митної політики.

Уповноважений економічний оператор, за наявності юридичної підстави його вступу у ті чи інші митні правовідносини, набуває правового статусу характерного для учасників таких правовідносин. У загальному вигляді вони становлять єдиний галузевий правовий статус уповноваженого економічного оператора.

Уповноваженого економічного оператора наділено спеціальним правовим статусом у рамках митного права. Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі встановлюють, що статус уповноваженого економічного оператора складається з правомочностей (authorisations) двох видів: «митне спрощення» та «захист і безпека» [18]. Відповідно до МК України, можна стверджувати, що статус уповноваженого економічного оператора складається із спеціальних правомочностей щодо спрощення митних процедур, щодо надійності і безпеки та їх поєднання.

Правовий статус уповноваженого економічного оператора можна розглядати у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні мова йде про права й обов'язки, якими наділяються, та які відповідно покладаються на всіх осіб, що набули цього статусу. У вузькому розумінні правовий статус уповноваженого економічного оператора того чи іншого виду, в залежності від отриманого типу сертифіката: на спрощення митних процедур; щодо надійності і безпеки; на спрощення митних процедур та щодо надійності і безпеки.

Набуття статусу уповноваженого економічного оператора означає автоматичну можливість отримати додаткові переваги при здійсненні визначених видів діяльності.

Що стосується поєднання статусів митного брокера та уповноваженого економічного оператора, то у цьому разі підприємство – претендент, має відповідати визначеним вимогам та пройти дві процедури набуття відповідних статусів для отримання бажаних спрощень.

Правовий статус уповноваженого економічного оператора має свою структуру, яка складається з набору елементів і дозволяє міркувати про його

цілісність. При цьому основним елементом правового статусу уповноваженого економічного оператора, що виокремлює його з групи суб'єктів митного права, є право на застосування спеціальних спрощень (переваг) [75, с. 125].

Науковці називають різну кількість елементів правового статусу, інколи об'єднують їх у певні блоки. Термін «елемент» (від латинської «*elementum*» – первісна речовина) визначається як: складова цілого [128, с. 245]; об'єкт, який належить до складу визначеної системи і розглядається у її межах як неподільний [154, с. 127].

Особливості правової природи правового статусу суб'єктів митних правовідносин відображаються у структурі правового статусу. Загальна структура правового статусу суб'єктів митних правовідносин включає такі елементи: правові норми; права, свободи, законні інтереси та обов'язки суб'єкта митних правовідносин; правосуб'єктність як основа (передумова) правового статусу; громадянство (для фізичних осіб), резидентство (для юридичних осіб); принципи, гарантії прав і свобод; юридична відповідальність; правовідносини загального (статусного) типу [157, с. 10].

Відповідно правовий статус уповноваженого економічного оператора містить у собі такі елементи.

1. Правосуб'єктність уповноваженого економічного оператора.
2. Права уповноваженого економічного оператора.
3. Обов'язки уповноваженого економічного оператора.
4. Система гарантій діяльності уповноваженого економічного оператора.
5. Відповідальність уповноваженого економічного оператора.

Говорячи про правовий статус уповноваженого економічного оператора, необхідно пам'ятати, що ця категорія є мало дослідженою в науці митного права, а тому потребує встановлення за допомогою загальних положень теорії права. Встановлення особливостей правового статусу дозволяє: конкретизувати вимоги до претендентів на отримання статусу

уповноваженого економічного оператора; окреслити усі права та обов'язки зазначеного суб'єкта; встановити межі правової поведінки, з метою усунення випадків порушення правових норм, що регулюють правовий статус уповноваженого економічного оператора; врешті, оцінити усі переваги від набуття цього статусу.

Виходячи із вищезазначеного, можна констатувати, що статус уповноваженого економічного оператора є багаторівневою і складно-елементною категорією: загальний статус особи-підприємства (що складається з визначених елементів), галузевий статус у рамках митного права (з урахуванням особливостей галузі права, що складається з визначених елементів) та спеціальний статус, опосередкований концепцією уповноваженого економічного оператора (є також галузевим статусом митного права, але одночасно це спеціальний статус, який аналогічно складається з конкретно визначених елементів) – які у своїй сукупності утворюють єдиний та неподільний правовий статус уповноваженого економічного оператора.

Сутність правосуб'єктності полягає у тому, що вона визначає ті юридично значущі характеристики, які перетворюють реальну (персонально індивідуалізовану) особу на носія того чи іншого статусу. Узагальнивши думки вчених правосуб'єктність можна визначити як здатність особи бути суб'єктом права [92, с. 93; 94, с. 19; 103, с. 45; 122, с. 508; 142, с. 25]. Правосуб'єктність виражається і конкретизується у правоздатності, дієздатності та деліктоздатності [107, с. 72]. Можна виокремити такі види правосуб'єктності: загальну – здатність особи бути учасником правовідносин взагалі; галузеву – здатність особи бути учасником правовідносин, які регулюються нормами права окремої галузі; спеціальну – здатність суб'єкта бути учасником певних правовідносин у рамках даної галузі [93, с. 697].

Уповноважений економічний оператор володіє загальною правосуб'єктністю як особа – підприємство, галузевою – як суб'єкт митного права, та спеціальною – як суб'єкт митного права із спеціальним статусом.

Відповідно до МК України уповноважений економічний оператор – це підприємство – юридична особа або фізична особа-підприємець (у розумінні митного права України).

Юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку [12]. Для юридичної особи категорія правосуб'єктності, передусім, відображає нероздільність виникнення правоздатності і дієздатності, що органічно доповнюють одна одну, а у більшості випадків взагалі зливаються [85].

Основи правосуб'єктності фізичних та юридичних осіб встановлено ЦК України, але поза увагою залишилась така група учасників правових відносин як фізичні особи-підприємці, які у сукупності теж охоплюються поняттям «фізичні особи», але в силу свого статусу мають певні відмінності у правовому регулюванні їх відносин. При цьому правовий статус фізичної особи є набагато ширшим, ніж правовий статус фізичної особи-підприємця. Насамперед, слід зазначити, що підприємцем є фізична особа, яка є громадянином України, іноземним громадянином, особою без громадянства, що здійснює підприємницьку діяльність. Разом із тим, кожен громадянин має право на підприємницьку діяльність [4]. Як свідчить системний аналіз, на практиці це положення тлумачиться, виходячи з такого. По-перше, правоздатність індивідуального підприємця практично прирівнюється до правоздатності юридичних осіб – комерційних організацій. Він може мати права й обов'язки, необхідні для здійснення будь-яких видів діяльності, не заборонених законом та щодо яких законом не передбачено обмежень. По-друге, до підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються норми як загального цивільного, так і спеціального законодавства (ГК України, Закони України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» тощо) [25].

Під галузевою правосуб'єктністю уповноваженого економічного оператора слід розуміти передбачену митним законодавством здатність мати, набувати і здійснювати своїми діями обов'язки і права у митних відносинах, а також нести відповідальність за порушення у сфері здійснення державної митної справи.

Спеціальна правосуб'єктність уповноваженого економічного оператора характеризується такими положеннями:

- 1) може виникати лише за наявності в особи загальної та галузевої правосуб'єктності;
- 2) не є безстроковою і може призупинятися або припинятися у залежності від настання визначених юридичних фактів;
- 3) включає сукупність чітко визначених можливостей та порядок їх реалізації, тобто встановлені певні її межі;
- 4) обов'язковою фактичною передумовою виникнення цієї правосуб'єктності є відповідність особи визначеним законом критеріям та вимогам;
- 5) обов'язковою нормативною передумовою є відповідне митне законодавство, яке встановлює основи правосуб'єктності;
- 6) обов'язковою процедурною передумовою виникнення цієї правосуб'єктності є отримання визначеного сертифікату;
- 7) наявність такої правосуб'єктності в рамках митного права відображає як державні інтереси, так і інтереси підприємницького співтовариства.

Таким чином, правосуб'єктність уповноваженого економічного оператора опосередковує його участь у митних правовідносинах, дозволяючи, при цьому, реалізовувати відмінні від інших суб'єктів митного права переваги у сфері здійснення державної митної справи.

Актуальним є розширення правосуб'єктності уповноваженого економічного оператора відповідно до міжнародних стандартів, що

підвищить інтерес суб'єктів господарювання до отримання відповідних сертифікатів українського зразка.

Наділення особи якістю суб'єкта права є першою і необхідною умовою набуття нею суб'єктивних прав. Об'єктивне право (право в об'єктивному сенсі) – це абстрактно-загальні норми позитивного права, що передбачають для фактично різних суб'єктів права формально рівні юридичні умови і можливості для реалізації в конкретних правовідносинах їх правомірних цілей та інтересів – набуття і здійснення ними своїх конкретних, індивідуально-визначених суб'єктивних прав, створення і виконання ними своїх конкретних, індивідуально-визначених юридичних обов'язків [122, с. 508].

Суб'єктивне право завжди належить уповноваженій особі, яка має певний інтерес: матеріальний, духовний, політичний, сімейний тощо. Для задоволення цього інтересу особі надаються певні правові можливості. Можлива поведінка щодо реалізації певного інтересу становить зміст суб'єктивного права і заснована на бажанні уповноваженої особи. Межі бажаної поведінки чітко окреслені нормами позитивного права [127, с. 230].

У конкретних правовідносинах суб'єктивні права реалізуються через правомочність уповноважених осіб. Правомочність складається з таких елементів: право на особисті дії уповноваженої особи; право вимагати певної поведінки від зобов'язаної особи, тобто право на сторонні дії; право звертатися до компетентних державних органів про застосування державного примусу у разі невиконання контрагентом своїх обов'язків; право користуватися соціальними благами на основі певного суб'єктивного права. Таким чином, правомочність може бути: правом на поведінку; правом на вимагання; правом на домагання; правом на користування соціальними благами [137, с. 43].

Права уповноваженого економічного оператора як елемент його правового статусу – це гарантована правом і законом міра можливої або

дозволеної поведінки особи, яка встановлюється для задоволення його інтересів і забезпечується державою.

Враховуючи сутність концепції уповноваженого економічного оператора, можна стверджувати, що сукупність загальних прав (як суб'єкта митного права) та особливих прав (прав на спрощення) будуть утворювати єдиний елемент його правового статусу [79, с. 81].

Необхідно звернути увагу на важливість для уповноваженого економічного оператора реалізації такого права як захист електронної інформації в інформаційних системах органів доходів і зборів, що опосередковано не лише високим рівнем довіри фіскальних органів до зазначеного суб'єкта, але й високим рівнем довіри уповноваженого економічного оператора до фіскальних органів.

Основи використання електронної інформації містяться в законах України «Про електронний цифровий підпис» [13], «Про електронні документи та електронний документообіг» [14] та Постановах КМ України «Про затвердження Порядку засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу» [15], «Про затвердження Положення про центральний засвідчувальний орган» [17], «Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності» [16] тощо.

Обов'язок щодо організації та здійснення заходів із забезпечення захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах ДМС України покладено на Департамент митних інформаційних технологій та статистики [26].

Особа, перебуваючи в суспільстві, постійно взаємодіючи з іншими особами, не може не мати обов'язків стосовно держави та суспільства. Тому, обов'язки – настільки ж важливий і необхідний елемент правового статусу,

як права і свободи. Вони нерозривно пов'язані і не можуть існувати незалежно один від одного [147, с. 231].

До змісту юридичного обов'язку вчені включають такі елементи: зобов'язання дією (носій юридичного обов'язку повинен діяти певним чином – активна форма дії, або утриматись від певної дії – пасивна форма); зобов'язання виконанням (зобов'язана особа повинна певним чином відреагувати на законні вимоги уповноваженої особи); зобов'язання обмеженням (зобов'язана особа може зазнати незручностей і обмежень у процесі реалізації своєї поведінки з метою виконання обов'язку). До змісту юридичного обов'язку не входить юридична відповідальність. Невиконання юридичного обов'язку є юридичним фактом та підставою для настання охоронних правовідносин, у рамках яких реалізується юридична відповідальність [108, с. 309].

Обов'язки уповноваженого економічного оператора як елемент його правового статусу являють собою сукупність установлених та гарантованих державою вимог щодо діяльності уповноваженого економічного оператора, що офіційно закріплюють міру його необхідної поведінки у сфері здійснення державної митної справи.

Хоча в законодавстві України відсутня точна вказівка на більшість обов'язків уповноваженого економічного оператора, проте, на основі узагальнення нормативно-правового матеріалу можна виокремити такі:

- 1) обов'язок дотримання процедурних умов надання статусу уповноваженого економічного оператора;
- 2) обов'язок дотримання нормативних умов надання статусу уповноваженого економічного оператора;
- 3) обов'язки, кореспондовані правами (у процесі реалізації права на спрощення та реалізацію права на зайняття визначеними видами діяльності) [84, с. 49].

Крім того, необхідно указати на недосконалість щодо законодавчого визначення цього елементу правового статусу уповноваженого економічного

оператора. У зв'язку з відсутністю системи норм МК України щодо обов'язків уповноваженого економічного оператора, яких передбачено: п. 12 ст. 12, ст. 14, главами – 61 (п. 1 ст. 424, ст. ст. 427 – 429), 63 (п. 1 ст. 437, ст. ст. 439 – 441), 64 (п. 1 ст. 442, ст. ст. 445, 446) МК України та Постановою КМ України «Про порядок застосування спеціальних спрощень, що надаються уповноваженому економічному оператору», ускладнюється їх належне виконання. Слід зосередити усі синтезовані на три групи положення про обов'язки уповноваженого економічного оператора в одній статті з відповідною назвою, що дозволить уніфікувати як митне законодавство, так і практичну діяльність уповноваженого економічного оператора.

До внутрішньодержавних гарантій діяльності уповноваженого економічного оператора належать: соціально-економічні (єдність соціально-економічного простору, вільне переміщення товарів, послуг, фінансових коштів, свобода ЗЕД); політичні (наявність реальної можливості особи користуватися своїми правами та свободами, захищати свої інтереси); ідеологічні (вільний доступ до інформації); юридичні (обов'язок держави забезпечити особі права на судовий захист та інші способи захисту, не заборонені законом, право на одержання кваліфікованої юридичної допомоги) [138].

Існує ще одна система гарантій: гарантії реалізації прав (визначений порядок набуття статусу уповноваженого економічного оператора, сукупність наданих правомочностей); гарантії охорони права (чітко визначений перелік спрощень, наявність особливих стягнень) та гарантії захисту прав (контроль органів доходів і зборів, оскарження рішення, дії або бездіяльність органів доходів і зборів, їх посадових осіб та інших працівників) [75, с. 124].

Юридична відповідальність відрізняється від усіх інших видів соціальної відповідальності лише тим, що вона ґрунтується на нормативних вимогах, які забезпечуються в необхідних випадках державним примусом [108, с. 333].

О.Ф. Скакун під юридичною відповідальністю розуміє передбачені законом вид і міру обов'язку правопорушника потерпати від примусового державно-владного позбавлення благ психологічного, організаційного або майнового характеру у правовідносинах, що виникають між ним і державою [125, с. 466].

У праві сформулювалося два підходи до проблеми відповідальності:

а) юридична відповідальність розглядається як негативна реакція держави на правопорушення, що тягне за собою обов'язок особи, яка вчинила правопорушення, зазнати примусового впливу у формі особистих, майнових чи інших наслідків;

б) відповідальність розглядається не лише як несприятливі наслідки для правопорушника, але й як необхідність виконати юридичний обов'язок під впливом державного примусу [130].

Конституція України закріплює основи юридичної відповідальності. Згідно зі ст. 58 Конституції України, закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії у часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення. Згідно зі ст. 61 Конституції України ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення. Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер [4].

Під юридичною відповідальністю уповноваженого економічного оператора слід розуміти вид і міру його обов'язку зазнавати відповідних негативних наслідків примусового та обмежувального характеру за порушення або неналежне виконання норм права, яка накладається визначеними органами чи посадовими особами на підставі та в порядку, встановлених законом.

Як і будь-який суб'єкт права, уповноважений економічний оператор у разі порушення закону притягується до визначеного виду юридичної відповідальності: кримінальної, адміністративної, цивільної, господарської,

фінансової тощо. Ключовим, при розгляді цього питання, є встановлення особливостей юридичної відповідальності, які опосередковані правовим статусом уповноваженого економічного оператора. Оскільки розглядуваний учасник суспільних відносин є, у першу чергу, суб'єктом митного права, то особливості його юридичної відповідальності знаходять своє відображення у відповідальності, яка передбачена митним законодавством.

Відповідно до МК України уповноважений економічний оператор може бути притягнений до відповідальності на загальних підставах (як суб'єкт митного права) та в особливому порядку (як суб'єкт митного права зі спеціальним статусом) [83, с. 44].

Одним із принципів здійснення державної митної справи є відповідальність усіх учасників відносин, що становлять її зміст. Юридична відповідальність учасників митних правовідносин виникає за порушення митних правил [144, с. 265]. На думку Є.В. Додіна, відповідальність за порушення митних правил є окремим інститутом митного права. Крім того, на думку науковця, забезпечення дотримання правил у сфері державної митної справи має включати не тільки державні заходи, за допомогою яких виконують це завдання, а також і ті, які є найефективнішими у галузі їх застосування. Такими, зокрема, є заходи адміністративної відповідальності [100, с. 328].

У більшості випадків статус уповноваженого економічного оператора отримує юридична особа. У теорії права широко дискутується питання щодо адміністративної відповідальності юридичних осіб та її співвідношення з господарською відповідальністю. Причому ця дискусія ґрунтується на широкому спектрі думок і поглядів – від допущення авторами можливості адміністративної відповідальності юридичних осіб до беззастережних тверджень її відсутності.

Адміністративна відповідальність юридичних осіб тісно переплітається з адміністративною відповідальністю фізичних осіб. Так, у разі вчинення правопорушення юридичною особою є можливим три види правових

наслідків: залучення до відповідальності посадової особи підприємства, притягнення до відповідальності одночасно і юридичної, і посадової особи, притягнення до відповідальності тільки юридичної особи [70, с. 192].

З урахуванням вищезазначеного можна розглядати адміністративну відповідальність юридичних осіб у вузькому й широкому розумінні слова. Коли йдеться про відповідальність у межах галузі адміністративного права, можна говорити про відповідальність у вузькому розумінні слова. Коли ж йдеться про відповідальність у нормах інших галузей права, тоді в наявності справа з терміном «адміністративна відповідальність» у широкому розумінні. Відповідальність юридичної особи має визначатися винністю (свідомістю й волею) як одного посадовця – керівника, так і групи осіб (посадових або інших) у кожному конкретному правопорушенні залежно від його виду. Вина може виражатися в умислі або необережності. До винних юридичних осіб застосовуються різні види адміністративних покарань.

Частина 2 ст. 459 МК України встановлює, що суб'єктами адміністративної відповідальності при вчиненні порушень митних правил підприємствами є посадові особи цих підприємств [28]. Отже, оскільки уповноваженим економічним оператором, відповідно до законодавства України, може бути підприємство, то відповідальність нести будуть посадові особи цього підприємства.

Що стосується відповідальності фізичної особи-підприємця, то такі особи можуть бути притягнутими до будь-якого виду відповідальності як фізичні особи на загальних підставах.

Особливості юридичної відповідальності уповноваженого економічного оператора впливають із наданого йому спрощення щодо здійснення у спеціальному порядку діяльності стосовно відкриття та експлуатації митного складу, складу тимчасового зберігання, вантажного митного комплексу, тобто він буде нести відповідальність, яка передбачається для утримувача складу митного або тимчасового зберігання або вантажного митного комплексу.

Відповідно до ст. 428 МК України, утримувач митного складу відповідно до закону несе відповідальність внаслідок: недодержання порядку зберігання товарів та здійснення з ними операцій, крім випадків, передбачених; за видачу товарів без дозволу органу доходів і зборів; за втрату товарів, крім втрати при здійсненні із цими товарами операцій, передбачених ч. 2 ст. 127 МК України [28].

Крім того, у разі зупинення дії або анулювання дозволу на відкриття та експлуатацію митного складу, утримувач такого складу у визначених випадках протягом 30 днів з моменту настання таких обставин повинен проконтролювати переміщення товарів, які знаходяться на його складі, на інший митний склад, на склад органу доходів і зборів чи заявлені в інший митний режим.

У разі порушення строків цієї процедури утримувач складу притягається до адміністративної відповідальності. Аналогічно притягується до відповідальності й утримувач складу тимчасового зберігання, у разі застосування до нього такої процедури, якої визначено ст. 441 МК України.

Крім того, відповідно до п. 4 ст. 239 МК України товари, які через свої властивості не можуть зберігатися на складі органу доходів і зборів, за рішенням керівника органу доходів і зборів або особи, яка виконує його обов'язки, можуть передаватися органами доходів і зборів на зберігання підприємствам, на складах яких створено необхідні умови для належного зберігання таких товарів. Для цілей МК України таке зберігання вважається зберіганням на складі органу доходів і зборів.

За втрату або пошкодження товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що зберігаються підприємствами, на складах яких створено необхідні умови для належного зберігання таких товарів, відповідальність несе адміністрація такого підприємства [28].

Відповідальність уповноваженого економічного оператора як елемент правового статусу відрізняється від інших його складових: її не доцільно класифікувати на загальну, галузеву та спеціальну. Юридична

відповідальність розглядуваного суб'єкта права може бути різних видів, особливим у цьому питанні є встановлення сутності та правової природи заходів покарання, які застосовуються до уповноваженого економічного оператора.

Виходячи із вищезазначеного, можна констатувати, що статус уповноваженого економічного оператора – багаторівнева і складно-елементна категорія: загальний статус особи-підприємства (що складається з визначених елементів), галузевий статус у рамках митного права (з урахуванням особливостей галузі права, що складається з визначених елементів) та спеціальний статус, опосередкований концепцією уповноваженого економічного оператора (є також галузевим статусом митного права, але одночасно це спеціальний статус, який аналогічно складається з конкретно визначених елементів), які у своїй сукупності утворюють єдиний та неподільний правовий статус уповноваженого економічного оператора.

2.2. Критерії отримання статусу уповноваженого економічного оператора

Будь-яку норму права може бути викладено у вигляді формули «якщо – то – інакше». Перша частина цієї формули – «якщо» – має містити опис умов дії правової норми: часу, суб'єктів, їх обов'язків і прав, фактичних обставин. Ця частина має назву «гіпотеза». За наявності зазначених у ній життєвих обставин реалізується відповідна диспозиція. Через гіпотезу абстрактний варіант поведінки співвідноситься з конкретним випадком правової дійсності, визначаючи необхідні структурні елементи самої гіпотези [87, с. 60]. Не виключенням є норми МК України, якими регулюється правовий статус уповноваженого економічного оператора. Так, ст. 14 МК України визначено умови, які передбачають виконання визначених обов'язків з метою реалізації самої норми права (адже диспозиція цієї правової норми міститься

у нормативно-правових приписах ст. 13 МК України, де зазначено, що у разі невиконання вищезазначених умов – не відбудеться надання статусу уповноваженого економічного оператора зацікавленій особі).

Законодавством передбачено особливу відповідальність цього суб'єкта митного права у формі адміністративно-господарських санкцій, підстави застосування яких є певним орієнтиром для встановлення меж необхідної поведінки уповноваженого економічного оператора.

Необхідно зазначити, що підприємство-заявник на отримання статусу уповноваженого економічного оператора має відповідати визначеним ст. 14 МК України критеріям, а саме:

здійснення ЗЕД протягом не менше трьох років до дня звернення до митниці із заявою про надання статусу уповноваженого економічного оператора;

відсутність на день звернення до митниці невиконаного зобов'язання із сплати митних платежів та пені;

відсутність на день звернення до митниці заборгованості відповідно до податкового законодавства;

відсутність протягом трьох років до дня звернення до митниці фактів притягнення посадових осіб підприємства до адміністративної відповідальності за порушення митних правил за ст. ст. 472, 482–485 МК України;

наявність такої системи обліку товарів, яка дає змогу порівнювати документи й відомості, що надаються органам доходів і зборів при здійсненні митного контролю та митного оформлення, з документами і відомостями про провадження господарської діяльності;

відсутність на день звернення до митниці суми непогашеного грошового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки [28].

З метою створення об'єктивного бачення концепції уповноваженого економічного оператора в Україні необхідно детально розглянути кожен із

критеріїв, яким має відповідати кандидат на отримання бажаного статусу [82, с. 51].

Критерій здійснення ЗЕД протягом не менше трьох років до дня звернення до митниці із заявою про надання статусу уповноваженого економічного оператора передбачає таку необхідну поведінку особи – кандидата на отримання бажаного статусу.

Цим положенням встановлено, що особа повинна здійснювати ЗЕД, тобто господарську діяльність, побудовану на взаємовідносинах між суб'єктами України та іноземними суб'єктами, що має місце як на території України, так і за її межами.

Хоча ст. 3 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» встановлено перелік суб'єктів цієї діяльності, претендентом на отримання статусу уповноваженого економічного оператора можуть стати лише ті суб'єкти, які відповідають іншим вимогам митного законодавства, а саме: юридичні особи, зареєстровані як такі в Україні, та які мають постійне місцезнаходження на території України (підприємства, організації та об'єднання усіх видів, включаючи акціонерні та інші види господарських товариств, асоціації, спілки, концерни, консорціуми, торговельні дома, посередницькі та консультаційні фірми, кооперативи, кредитно-фінансові установи, міжнародні об'єднання, організації тощо); фізичні особи – громадяни України, які мають цивільну правоздатність і дієздатність згідно з законами України і постійно проживають на території України (фізична особа-підприємець) [2].

Крім того, будучи суб'єктом ЗЕД, кандидат на отримання статусу уповноваженого економічного оператора повинен: вести бухгалтерський та оперативний облік зовнішньоекономічних операцій, а також статистичну звітність, яка надсилається органам Державної статистики України; органам доходів і зборів, крім річного фінансового звіту, надавати інформацію про суми сплачених податків на імпорту та експорт – щомісяця, не пізніше 10 числа місяця, що слідує за звітним; Національному банку України (або за

його дорученням – банку для ЗЕД України) надавати інформацію про суми щодо обов'язкового розподілу частини виручки в іноземній валюті – чотири рази на рік, не пізніше 15 числа місяця, що слідує за звітним періодом [2].

Важливим аспектом ЗЕД є проведення її аудиту, який має відображатися у річних фінансових звітах та здійснюватися уповноваженими на це незалежними аудиторськими організаціями відповідно до чинних нормативних актів, які регулюють аудиторську діяльність на території України. Відповідно, обов'язком уповноваженого економічного оператора є залучення таких аудиторських організацій та організація їх діяльності на підприємстві уповноваженого економічного оператора.

Слід додати, що на суб'єктів ЗЕД додатково можуть поширюватися вимоги щодо ліцензування, квотування, інших заходів нетарифного регулювання, антимонопольного законодавства, окремі положення щодо відповідальності [2].

Наступний критерій набуття статусу уповноваженого економічного оператора – це відсутність на день звернення до митниці невиконаного зобов'язання із сплати митних платежів та пені.

Питання щодо сплати митних платежів та пені регулюються МК України, ПК України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Оподаткування особливими видами мита товарів, що переміщуються через митний кордон України, встановлюється Законами України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [6], «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» [7], «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» [8].

У першу чергу, слід зазначити, що до системи митних платежів належать: мито, акцизний податок та податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції).

Статтею 271 МК України визначено, що мито – це загальнодержавний податок, встановлений ПК України та МК України, який нараховується та

сплачується відповідно до законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. В Україні застосовуються такі види мита: ввізне мито; вивізне мито; сезонне мито; особливі види мита (спеціальне, антидемпінгове та компенсаційне).

Розділом IX МК України регулюються усі питання, що стосуються елементів мита (його платники, ставка, об'єкт, база оподаткування, початок митного зобов'язання тощо), тарифні та податкові пільги, випадки звільнення від оподаткування митом, порядок справляння митних платежів [28].

Акцизний податок – непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених ПК України як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції), а також особливий податок на операції з відчуження цінних паперів та операцій з деривативами. Усі питання щодо регулювання відносин зі сплати акцизного податку регулюються Розділом VI ПК України.

Під податком на додану вартість розуміється непрямий податок, який нараховується та сплачується відповідно до норм Розділу VПК України [24].

Відповідно, після закінчення встановлених митним та податковим законодавством строків сплати митних платежів на суму податкового боргу нараховується пеня у розмірі та порядку, визначених законом. Сплата, стягнення та повернення пені здійснюються за правилами, встановленими законом для сплати, стягнення та повернення митних платежів.

Визначивши сутність митних платежів та пені, необхідно вказати, що ст. 291 МК України визначено, що обов'язок із сплати митних платежів вважається виконаним (митні платежі вважаються сплаченими): у разі здійснення особою, відповідальною за сплату митних платежів, розпорядження про використання коштів авансових платежів (при здійсненні митного оформлення товарів – з моменту закінчення митного оформлення; якщо сплата не пов'язана із здійсненням митного оформлення товарів, – з моменту списання коштів з авансового рахунку при перерахуванні їх до державного бюджету); у разі сплати коштів безпосередньо до державного

бюджету у випадках, визначених законодавством України – з моменту списання коштів з рахунку платника податків у банку або внесення готівкових коштів у касу банку; з моменту сплати банком, іншою організацією відповідно до наданої гарантії (забезпечення сплати митних платежів) коштів до державного бюджету в рахунок сплати митних платежів; з моменту списання коштів, що перебували у грошовій заставі, з відповідного рахунку митниці при перерахуванні цих коштів до державного бюджету в рахунок сплати митних платежів; з моменту настання інших обставин, визначених ПК України [28]. Іншими словами, якщо було вчиненно зазначені процедури, вважається, що в особи відсутня заборгованість зі сплати митних платежів.

Наступний критерій – це відсутність на день звернення до митниці заборгованості відповідно до податкового законодавства.

Для того, щоб визначити, що собою являє податкова заборгованість, необхідно визначити юридичні підстави її виникнення. У цьому разі мова йде про розмежування понять «податковий обов'язок» та «податкове зобов'язання».

Податковий обов'язок є системним поняттям, структурний зміст якого формують:

- 1) обов'язок платника податків щодо взяття на облік в органах державної податкової служби і реєстрації у відповідних державних реєстрах платників податків, а також в органах державних цільових фондів;
- 2) обов'язок із ведення податкового обліку об'єктів оподаткування;
- 3) обов'язок зі сплати податків і зборів;
- 4) обов'язок із подання податкової звітності [110, с. 224].

Відповідно до ПК України, до структури податкового обов'язку належать: обов'язок платника податку обчислити суму податку; обов'язок задекларувати суму податку; та/або обов'язок сплатити суму податку та збору у порядку і строки, визначені законом [24].

Під податковим зобов'язанням розуміється сума коштів, яку платник податків, у тому числі податковий агент, повинен сплатити до відповідного бюджету як податок або збір на підставі, у порядку та в строки, визначені податковим законодавством. Відповідно, податкове зобов'язання є частиною податкового обов'язку.

Для встановлення підстави податкової заборгованості необхідно звернути увагу на категорію «податковий борг». Відповідно до ПК України – це сума узгодженого грошового зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій за їх наявності), але не сплаченого платником податків у встановлений законом строк, а також пеня, нарахована на суму такого грошового зобов'язання [24], тобто підставою податкової заборгованості буде саме податкове зобов'язання, а невиконання інших елементів податкового обов'язку не буде вважатися податковою заборгованістю.

Наступний критерій набуття статусу уповноваженого економічного оператора – це відсутність протягом трьох років до дня звернення до митниці фактів притягнення до адміністративної відповідальності за порушення таких митних правил, як: недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення; переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю; зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю; дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів [28].

У цьому разі обов'язком особи – кандидата на отримання статусу уповноваженого економічного оператора, буде зобов'язання діяти певним чином у сфері здійснення державної митної справи.

Під правомірною поведінкою взагалі розуміється суспільно корисна поведінка суб'єкта права (дія чи бездіяльність), яка відповідає приписам юридичних норм і охороняється державою. З огляду на юридичну і соціальну оцінки поведінку у правовій сфері можна поділити на такі види: правомірна поведінка – дія (чи бездіяльність), що є соціально корисною, відповідає нормам права; зловживання правом – дія (чи бездіяльність), що формально перебуває в рамках норм права, але за суттю є соціально-шкідливою; об'єктивно неправомірне діяння – дія (чи бездіяльність), що суперечить нормам права, є соціально-шкідливою, але не містить складу правопорушення; правопорушення – дія (чи бездіяльність), що є соціально-шкідливою, суперечить нормам права [132, с. 451].

Виходячи із вищезазначеного, можна встановити, що у разі, якщо поведінка особи у сфері державної митної справи визначається як правопорушення, але не будь-яке, а лише те, що передбачено ст. ст. 472, 482 – 485 МК України, то лише тоді можна говорити про невиконання умови набуття статусу уповноваженого економічного оператора, а також про недотримання обов'язку такою особою [28].

Наявність системи обліку товарів, яка дає змогу порівнювати документи і відомості, що надаються органам доходів і зборів при здійсненні митного контролю та митного оформлення, з документами і відомостями про провадження господарської діяльності, є критерієм набуття статусу уповноваженого оператора й умовою його діяльності у цілому.

У законодавстві ЄврАзЄС зазначено, що аналогічна вимога є виконаною, якщо заявник дотримується таких вимог:

- 1) веде бухгалтерський і податковий облік, а також облік для митних цілей;
- 2) надає митним органам доступ у межах їх компетенції до баз і банків даних митних операцій автоматизованих інформаційних систем заявника з урахуванням вимог законодавства про захист інформації;

3) застосовувана ним система обліку логістичних операцій, пов'язаних із транспортуванням та зберіганням товарів, передбачає роздільний облік здійснення таких операцій з іноземними товарами і товарами Митного союзу;

4) застосовує автоматизовану інформаційну систему, що містить заходи захисту інформації, які забезпечують запобігання несанкціонованого доступу до інформації, можливість негайного відновлення інформації, модифікованої або знищеної внаслідок несанкціонованого доступу до неї, і постійний контроль за забезпеченням рівня захищеності інформації [54].

У законодавстві України не міститься чинних вказівок щодо оцінки системи обліку, яку повинен використовувати уповноважений економічний оператор. Проте, вирішуючи питання, чи відповідає вказана особа обраному критерію чи ні, можна звернутися до Проекту наказу Міністерства доходів і зборів України «Критерії оцінки відомостей, заявлених підприємством для отримання статусу уповноваженого економічного оператора».

Положення цього Проекту наказу встановлюють, що визначена система обліку товарів має відповідати таким вказівкам:

1) система обліку має бути такою, що дозволяє фіскальним органам здійснювати контроль інформації і даних, необхідних для забезпечення належного рівня митного контролю (функціональність системи обліку має відповідати розміру підприємства і масштабам його діяльності; характерним є відсутність суперечності у функціональному розподілі обов'язків працівників щодо обліку товарів і транспортних засобів; підприємство зобов'язане впровадити задокументовані процедури контролю для виявлення підозрілих операцій; комп'ютерні програми, що використовуються для обліку, повинні забезпечувати взаємну відповідність усіх видів облікових даних; підприємство має здійснювати планування операцій з товарами та проводити для персоналу навчальні заходи щодо використання систем обліку);

2) введення автоматизації процесу бухгалтерського обліку та звітності (програма бухгалтерського обліку, що застосовується, має дозволяти здійснювати аудит систем обліку підприємства);

3) впровадження на підприємстві таких систем обліку, які запобігають змішуванню українських та іноземних товарів (процедури обліку, що запроваджені на підприємстві, повинні забезпечувати роздільний облік українських та іноземних товарів; на підприємстві встановлюються задокументовані процедури внутрішнього контролю (аудиту) відповідних обліків);

4) впровадження систем обліку товарів та руху товарів, що відповідають завданням митного контролю (підприємством забезпечується: ведення обліків руху товарів, проведення регулярних звірок таких обліків, здійснення заходів щодо з'ясування причин виявлених у таких обліках невідповідностей, виокремлення в облікових записах оформлених у митному відношенні товарів і неоформлених; узгодження записів (обліків) при здійсненні усіх можливих операцій з товарами, а також при виправленні невірних даних у записах (обліках); проведення регулярних інвентаризацій; здійснення заходів щодо перевірки товарів, які надходять або вибувають із території підприємства; попередження заміни товарів тощо);

5) дотримання умов щодо зберігання та архівації документів, даних та інформації (виконуються такі обов'язки: приведення у відповідність процедур зберігання, резервування та архівації документів, даних та інформації вимогам міжнародних стандартів; здійснення заходів щодо попередження системного знищення або пошкодження документів, інформації і даних; збереження архівів та комерційних документів в умовах, що забезпечують їх збереження протягом установлених строків; ведення реєстрів архівів, документів, інформації, даних тощо);

6) обов'язок з дотримання вимог щодо захисту комп'ютерних систем (інформаційних мереж, програмного забезпечення, обладнання) від несанкціонованого доступу або стороннього втручання (мають бути

впровадженими процедури захисту комп'ютерних систем, що відповідають загальноприйнятим вимогам; впровадженими задокументовані процедури щодо надання та скасування прав доступу до комп'ютерних систем, інформації та даних; використання шифрувального та антивірусного програмного забезпечення тощо);

7) здійснення заходів щодо попередження несанкціонованого (у тому числі – неправомірного або випадкового) використання документів, інформації і даних (забезпечується відповідність використання працівниками документів, інформації і даних вимогам міжнародних стандартів; встановлюється процедура авторизації доступу до документів; визначено заходи на випадок непередбачуваних обставин, пов'язаних із порушенням доступу до документів, інформації і даних) [33].

У разі, якщо вищезазначені вимоги виконано, можна вважати, що обов'язок з наявності у підприємства відповідної системи обліку виконано.

Наступний критерій набуття статусу уповноваженого економічного оператора – це відсутність на день звернення до митниці суми непогашеного грошового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки.

Питання щодо погашення грошового зобов'язання розглядалося в рамках аналогічного обов'язку визначеного суб'єкта митного права, а тому слід розглянути спосіб його виявлення – здійснення документальної перевірки. У законодавстві не вказується на особливості документальної перевірки та її предмет, відповідно це положення стосується як податкової, так і митної документальної перевірки.

Відповідно до ст. 345 МК України документальна перевірка – це сукупність заходів, за допомогою яких органи доходів і зборів переконуються у правильності заповнення митних декларацій, декларацій митної вартості та в достовірності зазначених у них даних, законності ввезення (пересилання) товарів на митну територію України або на територію вільної митної зони, вивезення (пересилання) товарів за межі

митної території України або за межі території вільної митної зони, а також своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів [28].

Документальна планова виїзна перевірка одного й того самого підприємства, яке набуло статусу уповноваженого економічного оператора, може здійснюватися не частіше одного разу на 30 місяців. Що стосується документальної позапланової перевірки, то вона здійснюється за наявності підстав, передбачених п. 7 ст. 346 МК України, і не передбачає особливостей для уповноваженого економічного оператора.

Результати перевірки оформлюються відповідно до вимог ст. 86 ПК України та ст. 354 МК України.

Результати документальних перевірок мають бути такими, що вказують на відсутність правопорушень відповідно до податкового та митного законодавства, а якщо має місце невиконане грошове зобов'язання, то особа повинна його виконати аналогічно обов'язку щодо відсутності заборгованості.

Критерії видачі сертифіката уповноваженого економічного оператора в Україні не мають бути менш жорсткими. Навпаки, більш жорсткі вимоги (наприклад, у порівнянні з європейськими) можуть прискорити визнання сертифікатів України за кордоном. При цьому, питання жорсткості умов отримання статусу і можливості його визнання за кордоном не мають прямої взаємозалежності. Водночас реорганізації органів виконавчої влади створюють додаткові затримки при прийнятті необхідних документів [82, с. 51].

Відповідний підзаконний акт, який деталізуватиме критерії набуття статусу уповноваженого економічного оператора, на теперішній час існує у формі Проекту наказу Міністерства доходів і зборів України від 06.06.2012 р. «Про затвердження Порядку та критеріїв оцінки відомостей, заявлених підприємством, для отримання статусу уповноваженого економічного оператора» [32]. Однак слід зазначити, що набуття чинності цього наказу має

бути підкріплене посиленням антикорупційного законодавства, адже суб'єкти ЗЕД, які планують отримати статус уповноваженого економічного оператора, надають інформацію, яка є комерційною таємницею. При цьому, необхідно встановити відповідні механізми забезпечення конфіденційності такої інформації, враховуючи кількість посадових осіб, що залучені до процесів перевірок та видачі сертифікатів уповноваженого економічного оператора, починаючи з митниці, до якої подається заява, і закінчуючи центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Затримка із прийняттям в Україні підзаконної нормативної бази стосовно уповноваженого економічного оператора знаходиться у площині розробки критеріїв для недопущення спроб отримання цього статусу несумлінними компаніями. Це є важливим етапом імплементації розглядуваного інституту, оскільки одного лише затвердження норм, ідентичних тим, що діють у європейському законодавстві, може виявитися недостатньо для ефективного захисту бюджету від посягань з боку окремих операторів ринку.

2.3. Процедура набуття статусу уповноваженого економічного оператора

Статус уповноваженого економічного оператора не просто присвоюється, його можна лише набути у визначеному законом порядку, тобто пройшовши легітимну процедуру.

У лексичному значенні «процедура» визначається як будь-яка тривала, послідовна справа, порядок; встановлена, прийнята послідовність дій для здійснення або оформлення чого-небудь; офіційний порядок дій, виконання, обговорення [102, с. 543]. Незважаючи на термінологічну тавтологію, усі ці визначення мають ряд спільних сутнісних рис: це ряд послідовних дій, яких спрямовано на досягнення певного результату (оформлення, виконання, здійснення, обговорення тощо будь-якої справи). Що стосується процедури у

сфері митно-правового регулювання суспільних відносин, тобто процедури в її правовому значенні, то послідовні дії, які становлять процедуру, повинні бути, по-перше, врегульованими нормами права, а, по-друге, спрямованими на досягнення певного правового результату.

Із правової точки зору, процедура – це регламентований нормами права порядок дій у сфері правореалізації або регулювання відповідних суспільних відносин.

Правова процедура характеризується такими ознаками: попередньо визначено порядок її застосування, через що досягається необхідний результат; норми, що визначають процедурну діяльність, закріплено на відповідному рівні; процедурні норми не стосуються внутрішньої сторони реалізації матеріальних норм, а лише передбачають зовнішній процес їх здійснення; нерозривність матеріальних і процедурних норм, що забезпечує взаємозалежність правотворчості та правореалізації, теорії та практики, тощо [99, с. 254].

Класифікація правових процедур є можливою за різними ознаками. За аналогією з адміністративним правом, їх можна класифікувати за наявністю чи відсутністю спору у відносинах між державним органом та приватною особою правові процедури можуть бути поділені на юрисдикційні та неюрисдикційні. Слід зазначити, що в доктрині західних країн правова процедура поділяється на безспірну (неповну) та спірну (повну) [66, с. 24]. Неюрисдикційні провадження спрямовано на вирішення справ стосовно відносин так званого позитивного характеру, що виникають у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності державних органів. Їх перелік у порівнянні з юрисдикційними провадженнями є значно ширшим, що зумовлено специфікою управлінської діяльності у різних сферах життя суспільства, розмаїттям і спеціалізацією їх суб'єктів та повноважень останніх.

За ступенем обмеження прав приватних осіб правові процедури можуть бути класифікованими на дозвільні та увідомляючі. Дозвільну систему

спрямовано на забезпечення безпеки особистості, суспільства, держави, захист їхніх майнових інтересів, забезпечення виконання разом з органами державної влади управлінських функцій. Вона функціонує у тих сферах, де потрібне неухильне виконання визначених параметрів діяльності, виконання визначеної лінії поведінки. Таким чином, сутність дозвільної процедури – законодавчо встановлений порядок дій, що здійснюються суб'єктом господарювання та дозвільними органами під час проведення погодження (розгляду), оформлення, надання висновків та отримання документа дозвільного характеру, без наявності якого приватна особа не може проваджувати певні дії щодо здійснення господарської діяльності.

Відповідно, процедуру набуття статусу уповноваженого економічного оператора можна визначити як регламентований нормами права порядок дій у сфері регулювання державної митної справи, спрямований на отримання спеціального статусу. Ця процедура є:

1) формалізованою процедурою (для її реалізації є необхідним подання визначеної законом інформації, проведення документальної перевірки, здійснення перевірки поданих відомостей митницею тощо);

2) неюрисдикційною, а саме дозвільно-реєстраційною процедурою (спрямована на вирішення питань позитивного характеру, що виникають у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності органів доходів і зборів, здійснюється особою – кандидатом на отримання статусу уповноваженого економічного оператора та органами доходів і зборів під час проведення погодження та отримання сертифікату уповноваженого економічного оператора, без наявності якого юридична особа не зможе здійснювати визначені дії в процесі провадження визначеної діяльності) [77, с. 54].

Правова процедура має певну структуру – внутрішню будову – систему різноманітних стадій, розмежованих цілями, завданнями та предметом здійснюваних публічною адміністрацією управлінських дій. Процедура проходить декілька фаз розвитку, які послідовно змінюють одна одну: процедурні дії – етапи – стадії – процедура. У більшості стадій можна

виокремити наявність певних безпосередніх цілей та завдань, а також коло суб'єктів їх здійснення [69, с. 287].

Процедура набуття статусу уповноваженого економічного оператора включає такі стадії:

- 1) подання до відповідного органу доходів і зборів заяви;
- 2) перевірка й оцінка наданих відомостей уповноваженими органами доходів і зборів;
- 3) надання підприємству статусу уповноваженого економічного оператора.

Перша стадія розглядуваної процедури складається з таких етапів: звернення із заявою до відповідного органу доходів і зборів; проведення підприємством самооцінки; прийняття заяви до розгляду відповідним органом доходів і зборів.

На етапі звернення безпосередньо заповнюється заява відповідної форми і заявник відповідно до ч. 5 ст. 13 МК України може надати митниці додаткові відомості, зумовлені специфікою зовнішньоекономічної діяльності, яку він провадить, а також документи, що підтверджують інформацію, викладену в заяві й анкеті [28].

На етапі проведення підприємством самооцінки виконуються такі процедурні дії як безпосереднє проведення заявником перевірки підприємства та фіксації результатів самооцінки у відповідній анкеті.

Анкета з результатами самооцінки, здійсненої заявником, заповнюється відповідно до таких критеріїв: дотримання положень законодавства України, у тому числі з питань державної митної справи; система звітності та обліку товарів, транспортних засобів; платоспроможність; відповідність стандартам безпеки.

Форми заяви про видачу сертифіката уповноваженого економічного оператора та анкети з результатами самооцінки, здійсненої заявником, визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову та митну політику.

Результати самооцінки слід подавати митниці у вигляді заповненої таблиці, яка містить колонки 1–3 наведеної на офіційному сайті Міністерства доходів і зборів України форми (номер запитання; зміст запитання; відповідь). У колонках 4 і 5 цієї форми наведено можливі ризики, які будуть аналізуватися митницею при оцінюванні можливості надання підприємству сертифіката уповноваженого економічного оператора, а також критерії, за якими відбуватиметься оцінка заявлених підприємством відомостей.

Відомості, які надаються підприємством в анкеті самооцінки, можна поділити на декілька груп. Так, перша група включає питання, які визначають зміст відомостей загального характеру, яких необхідно надати митниці про підприємство. Мова йде про інформацію загально-організаційного характеру, наприклад: назву, адресу, дату заснування і організаційно-правову форму підприємства; паспортні дані особи, відповідальної за взаємодію з митницями в адміністрації підприємства; короткий опис економічної діяльності підприємства, його функції у міжнародному ланцюзі постачань товарів: виробник, експортер, експедитор, утримувач митного складу, митний брокер, перевізник, імпортер тощо [34].

Друга група відомостей стосується проведення самооцінки за першим критерієм, встановленим у ч. 2 ст. 13 МК України «дотримання положень законодавства України, у тому числі з питань державної митної справи». Для цього заявникові необхідно повідомити (у разі наявності) про факти порушення законодавства з питань державної митної справи України протягом останніх трьох років (необхідно надати короткий опис таких порушень), відхилення уповноваженими органами звернень заявника щодо отримання (видачі) необхідних для здійснення зовнішньоекономічних операцій рішень або документів дозвільного характеру з описом таких випадків та причин їх виникнення.

Третя група відомостей стосується критерію під назвою «система звітності та обліку товарів, транспортних засобів» та включає такі дані, як: відомості про осіб, відповідальних за ведення бухгалтерського обліку на

підприємстві; систему бухгалтерського обліку (зокрема, чи застосовуються на підприємстві автоматизовані системи електронного декларування товарів митницям); системи внутрішнього контролю/аудиту, впроваджені на підприємстві [(зокрема, чи піддаються процеси внутрішнього контролю внутрішнім або зовнішнім перевіркам (у тому числі незалежними компаніями)]; облік руху товарів тощо [34].

Питання для проведення самооцінки за критерієм «платоспроможність» становлять четверту групу відомостей, які зазначаються підприємством в анкеті. У цьому разі орган доходів і зборів буде цікавити: ініціювання протягом останніх трьох років процедури банкрутства підприємства; інформація щодо стабільності фінансового стану підприємства протягом останніх трьох років із наданням відповідних документів на підтвердження (копії рахунків, підтвердження з банку або іншої фінансової установи тощо); будь-яка інформація про чинники, що можуть вплинути на платоспроможність підприємства протягом майбутнього року, тощо.

Критерій «відповідність стандартам безпеки» є найбільш комплексним, оскільки охоплює найбільшу кількість питань у рамках самооцінки підприємством своєї діяльності. Ці питання стосуються: заходів безпеки (наприклад, яким чином на підприємстві застосовуються та координуються заходи безпеки і хто несе відповідальність за реалізацію відповідних процесів); організації та здійснення доступу до об'єктів підприємства; фізичний захист об'єктів підприємства; заходів щодо забезпечення захисту і безпеки товарів (вантажів), що надходять на адресу підприємства, та товарів, що зберігаються, відвантажуються, а також заходів щодо забезпечення захисту і безпеки товарів в умовах виробництва; заходів щодо забезпечення безпеки підприємства при відборі персоналу та у відносинах з іноземними та вітчизняними партнерами.

При заповненні анкети необхідно надавати відомості тільки з тих питань, які стосуються діяльності підприємства. В інших випадках заявником

зазначається: «Питання не стосується діяльності підприємства», «Не застосовується» тощо [34].

На етапі прийняття заяви до розгляду виконуються такі процедурні дії: подання відповідному підрозділу митниці відповідних документів (заява, анкета, додаткові документи);

реєстрація відповідним підрозділом митниці поданих документів.

Реєстрація заяв здійснюється загальним відділом управління документального забезпечення департаменту інфраструктури ДФС України у день їх надходження на реєстраційно-контрольних картах, придатних для оброблення персональними комп'ютерами, або в журналах і є обов'язком органу, що приймає заяву. Організація прийняття та ведення діловодства щодо звернень громадян здійснюється на основі відповідної Інструкції, якої затверджено Постановою КМ України від 14 квітня 1997 р. [5].

Контроль за своєчасним розглядом та проходженням документів в органі доходів і зборів, тобто порядок проходження заяви до уповноваженої до розгляду посадової особи, покладається на службу із діловодства та регламентований Постановою КМ України від 30 листопада 2011 р. [27].

Метою першої стадії є ідентифікація заявника як кандидата на отримання статусу уповноваженого економічного оператора. Суб'єктами на цій стадії є підприємство, що подало заяву, та митниця за місцем державної реєстрації заявника.

З моменту прийняття митницею заяви про надання статусу уповноваженого економічного оператора розпочинається така стадія розглядуваної процедури – перевірка й оцінка наданих відомостей. Ця стадія включає етап перевірки відомостей митницею та етап перевірки відомостей ДФС України.

На першому етапі згідно з вимогами ч. 6 ст. 13 МК України, перевірку відомостей (фізичну та документальну) здійснює комісія, що створюється у митниці. Секретар комісії опрацьовує подані підприємством документи на предмет встановлення їх відповідності вимогам МК України та інших

нормативно-правових актів із питань державної митної справи. Якщо зміст і форма документів відповідають установленим вимогам, голова комісії дає письмове розпорядження членам комісії про проведення засідання комісії з метою визначення завдань щодо організації і проведення попередньої (фізичної та документальної) перевірки заявлених підприємством відомостей [31].

На першому засіданні комісії для кожного члена комісії визначається точний перелік відомостей, які він зобов'язаний перевірити й оцінити на основі Критеріїв оцінки. За результатами засідання секретар комісії готує проект наказу митниці про проведення попередньої (фізичної та документальної) перевірки заявлених підприємством відомостей.

Перевірка здійснюється у формах, визначених МК України, у тому числі й у формі документальної виїзної перевірки. При цьому фізичній перевірці підлягають усі об'єкти підприємства, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою покладено на органи доходів і зборів.

Перевірки об'єктів підприємства, які знаходяться поза межами зони діяльності митниці, яка проводить перевірку, можуть здійснюватись іншими митницями за зверненням митниці, що проводить перевірку, або за дорученням ДФС України. За результатами фізичної перевірки територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, магазинів безмитної торгівлі, територій вільних митних зон та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи здійснюється діяльність, контроль за якою покладено на органи доходів і зборів, складається акт.

Проект акта перевірки представляється секретарем комісії на розгляд членів комісії і обговорюється на черговому засіданні комісії. Рішення комісії щодо оцінки кожного питання, яке підлягає оцінці митним органом відповідно до Критеріїв оцінки, приймається на засіданні комісії шляхом

голосування більшістю її членів. Акт перевірки підписується усіма членами комісії.

Підписаний усіма членами комісії акт перевірки надсилається для ознайомлення керівникові підприємства-заявника з повідомленням, що підприємство протягом трьох робочих днів має право надати до митниці свої зауваження і коментарі за змістом викладеної у ньому інформації. Зауваження і коментарі підприємства до акта перевірки розглядаються на засіданні комісії. У ході такого засідання секретар комісії на основі акта перевірки та результатів обговорення зауважень і коментарів підприємства (у разі наявності) готує висновок митниці про можливість або неможливість надання підприємству статусу уповноваженого економічного оператора. Висновок підписується членами комісії, після чого його електронна копія разом з електронними копіями акта перевірки, зауважень підприємства до нього (у разі наявності), заяви підприємства про видачу сертифіката уповноваженого економічного оператора та анкети з результатами самооцінки, здійсненої заявником, надсилається до ДФС України відповідно до вимог абз. 1 ч. 6 ст. 13 МК України [32].

Закінчується перший етап у день надсилання митницею на адресу електронної пошти ДФС України електронних копій документів.

Таким чином, на першому етапі стадії перевірки й оцінки наданих відомостей уповноваженими органами доходів і зборів здійснюються такі процедурні дії:

- створення відповідної комісії у митниці та опрацювання поданих документів;

- проведення засідання комісії;

- проведення попередньої (фізичної та документальної) перевірки заявлених підприємством відомостей;

- оформлення акта перевірки комісією та його надсилання заявникові;

- розгляд комісією зауважень та коментарів, поданих заявником до акта перевірки та підготовка висновку митниці;

надсилання до ДФС України електронних копій документів.

На другому етапі оцінка заявлених підприємством відомостей здійснюється ДФС України. За результатами опрацювання наданих митницею документів ДФС України згідно з вимогами ч. 7 ст. 13 МК України приймає рішення про підтвердження можливості або неможливості надання заявникові статусу уповноваженого економічного оператора, яке підписується Головою ДФС України, або уповноваженою ним особою, та надсилає його засобами електронної пошти на адресу митниці [31].

Ця стадія закінчується прийняттям ДФС України у двотижневий строк з дня надходження до нього висновку митниці рішення про підтвердження можливості або неможливості надання заявникові статусу уповноваженого економічного оператора.

Таким чином, на цьому етапі проводяться такі процедурні дії:

розгляд отриманих від митниці документів уповноваженою особою ДФС України та прийняття рішення;

відправлення прийнятого рішення у відповідну митницю.

Метою цієї стадії є встановлення відповідності кандидата до бажаного статусу.

Для цілей детальної регламентації дій митниці, зокрема, порядку проведення фізичної та документальної перевірки, Міністерством доходів і зборів України було розроблено «Порядок оцінки відомостей, заявлених підприємством для отримання статусу уповноваженого економічного оператора», який має бути затверджений відповідним наказом «Про надання підприємству статусу уповноваженого економічного оператора».

У разі отримання митницею від ДФС України рішення про підтвердження можливості надання заявникові статусу уповноваженого економічного оператора настає така стадія процедури – надання підприємству статусу уповноваженого економічного оператора і складається

із таких етапів: видання відповідного наказу щодо отримання статусу та включення підприємства до Єдиного реєстру.

Секретар комісії митниці готує проект наказу митниці про надання підприємству статусу уповноваженого економічного оператора. Текст проекту наказу має містити відомості, що вказуються у сертифікаті уповноваженого економічного оператора, та доручення секретареві комісії щодо: оформлення сертифіката; направлення на адресу Держмитслужби України засобами електронної пошти електронної копії цього наказу; підготовки і надіслання заявникові листа про надання йому статусу уповноваженого економічного оператора та про необхідність отримання сертифіката у строк, визначений ч. 11 ст. 13 МК України; видачі сертифіката заявникові [31].

Наказ митниці про надання підприємству статусу уповноваженого економічного оператора видається у строки, визначені ч. 9 ст. 13 МК України, тобто протягом 90 календарних днів з дня отримання нею заяви. За необхідності цей строк може бути продовжений на 30 календарних днів. У разі відмови у наданні статусу уповноваженого економічного оператора митниця письмово повідомляє заявника про підстави такої відмови у межах визначеного строку [28].

Процедурні дії на цьому етапі такі:

підготовка проекту наказу секретарем комісії;

підготовка і надіслання заявникові листа про надання йому статусу уповноваженого економічного оператора;

видача заявникові сертифікату.

Завершальним етапом процедури отримання статусу уповноваженого оператора є включення підприємства до Єдиного реєстру уповноважених економічних операторів і видача протягом трьох робочих днів з дня прийняття рішення відповідного сертифіката. Як видно, на цьому етапі виконуються дві процедурні дії:

внесення відповідних даних про підприємство до Єдиного реєстру уповноважених економічних операторів;

видача відповідного сертифіката.

Метою цього етапу є ідентифікація підприємства як уповноваженого економічного оператора. Митниця включає підприємство до Єдиного реєстру уповноважених економічних операторів не пізніше наступного робочого дня після дня реєстрації наказу митниці про надання підприємству статусу уповноваженого економічного оператора.

У рамках цього етапу необхідно розрізняти «дату набуття статусу уповноваженого економічного оператора» та «дату надання статусу уповноваженого економічного оператора». Датою надання статусу уповноваженого економічного оператора є дата включення підприємства до Єдиного реєстру уповноважених економічних операторів, оскільки дата початку дії сертифіката відповідає третьому дню, що слідує за днем видання наказу митниці про отримання статусу уповноваженого економічного оператора і відповідає «даті набуття статусу уповноваженого економічного оператора» [81, с. 365].

Проте існує ряд суперечностей та перешкод для реалізації вищерозглянутої процедури, однією з яких є орієнтація законодавця на великі підприємства, адже вимоги що висуваються, не можуть бути задоволені дрібними та середніми установами. Крім того, із числа реальних кандидатів на отримання цього статусу в Україні більшість підприємств уже його отримали за кордоном.

Проблема практичного втілення концепції уповноваженого економічного оператора в Україні опосередкована відсутністю належної законодавчої бази. Відповідний підзаконний акт, який деталізуватиме процедуру набуття статусу уповноваженого економічного оператора на теперішній час існує у формі Проекту наказу Міністерства доходів і зборів України «Про надання підприємству статусу уповноваженого економічного оператора» [33]. Взагалі більшість актів знаходиться на стадії проектування

та обговорення, наприклад, Проект наказу Міністерства фінансів України від 08.05.2012 р. «Про затвердження Порядку видачі сертифіката уповноваженого економічного оператора» [31], Проект наказу від 06.06.2012 р. «Про затвердження Порядку та критеріїв оцінки відомостей, заявлених підприємством, для отримання статусу уповноваженого економічного оператора» [32] тощо.

Одним із шляхів вирішення проблеми уніфікації національного законодавства стосовно уповноваженого економічного оператора є практичне втілення Меморандуму про взаєморозуміння, в якому митні органи спільно з діловими колами узгодили основні напрямки удосконалення державної митної справи. Цей документ було підписано 15 квітня 2014 р. Міністерством доходів і зборів із представниками найбільших бізнес-об'єднань України – Американською торговельною палатою в Україні та Європейською бізнес-асоціацією [40].

Таким чином, основними напрямками прискорення реалізації процедури набуття статусу уповноваженого економічного оператора є: громадська оцінка керівників органів доходів і зборів (запровадження такої оцінки дозволить удосконалити кадрову політику органів доходів і зборів, сприятиме очищенню від корупції); побудова комунікацій (наприклад, сумлінні суб'єкти ЗЕД отримають можливість оперативно вирішувати всі нагальні проблеми митного контролю через спеціально уповноважених контактних осіб митниці); побудова ефективної функціональної структури української митниці (наприклад, використання методів митного пост-аудиту); спрощення митних процедур (під час напрацювання таких змін та нових проектів нормативно-правових актів, бізнес і органи доходів і зборів будуть плідно співпрацювати у рамках спеціально створених робочих груп) тощо.

2.4. Спрощення, що надаються уповноваженому економічному оператору

Уповноважений економічний оператор має право користуватися спеціальними спрощеннями та здійснювати у спрощеному порядку окремі види діяльності, зазначені у п. п. 3, 5, 6 ст. 404 МК України, за умови виконання відповідних вимог [28]. Серед сукупності інших прав уповноваженого економічного оператора, саме право користуватися спеціальними спрощеннями опосередковує специфіку правового статусу уповноваженого економічного оператора та видрізняє його від інших суб'єктів митного права.

У Рамкових стандартах безпеки та полегшення світової торгівлі для позначення наданих уповноваженому економічному оператору спеціальних спрощень використовуються такі терміни, як «пільги» та «переваги», тобто надання зазначеному суб'єкту спеціальних спрощень та переваг у здійсненні державної митної справи можна розглядати як вид митних пільг.

Виходячи з того, що державна митна політика переслідує досягнення певного результату, спрямованого на виконання завдань та функцій держави, необхідно дослідити, на реалізацію яких саме завдань спрямовано механізм застосування пільг. З огляду на зазначене, можна визначити таку типологію пільг залежно від того, на здійснення яких функцій держави їх спрямовано. За вказаним критерієм пільги диференціюються на: митні пільги економічного характеру; митні пільги на здійснення певних завдань; митні пільги цільового призначення.

Як вбачається з назви, перших спрямовано на реалізацію економічної функції держави, вони є засобом регулювання товарообігу. Другі (митні пільги на здійснення певних функцій) є засобом забезпечення дипломатичної функції та є пільгами у широкому розумінні, тобто полягають у наданні переваг як тарифного, так і нетарифного характеру. Цільові пільги забезпечують реалізацію соціальної та гуманітарної функцій держави через

встановлення безмитного ввезення на територію України предметів для культурних, освітніх, наукових цілей.

У сучасній словниковій літературі термін «пільга» тлумачиться як «повне або часткове звільнення від дотримання встановлених законом загальних правил, виконання яких-небудь обов'язків».

У теорії митного права під митною пільгою розуміється будь-яке вилучення з існуючих у митно-правовій сфері правил. Митні пільги в широкому розумінні містять у собі тарифні пільги та преференції, а також пільги при здійсненні митних процедур [113, с. 103], тобто введення інституту уповноваженого економічного оператора є формою надання економічних митних пільг суб'єктам митного права.

З іншого боку, концепція уповноваженого економічного оператора вносить у структуру суб'єктів митного права повноцінного учасника митних правовідносин, особливістю якого є право на використання спеціальних спрощень.

Митне законодавство не розкриває поняття «спеціальне спрощення» або «спеціальна перевага».

Спеціальне спрощення – виключне право на здійснення окремих митних формальностей особами, які відповідають умовам надання статусу уповноваженого економічного оператора, і встановленим митним законодавством вимогам.

Спеціальні спрощення (переваги) можуть розглядатися як дії (митні процедури), вчинення яких дозволяється особам, які набули статусу уповноваженого економічного оператора, а також як міра можливої поведінки або виключне право особи на вчинення дій.

Разом із тим, виключне право на вчинення окремих митних операцій спеціальним суб'єктом – уповноваженим економічним оператором – може бути реалізованим тільки тоді, коли органи доходів і зборів як суб'єкт аналізованих правовідносин, у свою чергу, здійснять певні дії (утримуються від них), поєднані з наданням спрощень [120, с. 39].

Спеціальні спрощення є частиною митних спрощень (переваг). У свою чергу, під митними спрощеннями розуміється право економічного оператора на вчинення митних операцій з використанням пільг, тобто механізм доповнення основних прав економічного оператора специфічними можливостями юридичного характеру. При цьому застосування таких спеціальних митних спрощень, як виключне право для здійснення митних операцій, є можливим лише спеціальним суб'єктом митних правовідносин – учасником ЗЕД, якого схвалено митною адміністрацією як відповідний стандартам ВМО або еквівалентний стандартам безпечного ланцюга поставки товарів.

Таким чином, існуючі митні спрощення умовно можна поділити на дві групи. До першої належать ті, яких може отримати будь-який учасник митних відносин, що дотримується вимог митного законодавства. До другої групи належать митні спрощення, які можуть бути надані тільки уповноваженому економічному оператору, і в митному законодавстві України їх називають спеціальними спрощеннями [121].

Підприємство – кандидат на отримання статусу уповноваженого економічного оператора, як уже зазначалося, може отримати сертифікат трьох видів (щодо надійності і безпеки; на спрощення митних процедур; на спрощення митних процедур та щодо надійності і безпеки), обсяг наданих йому прав (спеціальних спрощень) буде прямо залежати від виду такого сертифікату [123, с. 95].

Реалізація права на спеціальне спрощення уповноваженим економічним оператором передбачає таке:

визначений суб'єкт митного права може користуватися лише тими спрощеннями, яких передбачено ст. 15 МК України (тобто лише тими, яких передбачено законом);

спеціальні спрощення мають визначений порядок та межі реалізації;

спеціальні спрощення застосовуються лише тоді, коли уповноважений економічний оператор є декларантом або відповідні митні формальності від його імені здійснює уповноважена ним особа;

спеціальні спрощення, наданні зазначеному суб'єкту, можуть реалізовуватися лише у межах території, на якій визнається наданий йому сертифікат (тобто обов'язок щодо реалізацій спеціальних спрощень виникає лише у тих митних органів, національне законодавство яких визнає визначений сертифікат уповноваженого економічного оператора) тощо.

Перелік спеціальних спрощень наведений у ст. 15 МК України. В узагальненому вигляді їх можна охарактеризувати як систему заходів забезпечення максимальної безпеки та спрощення функціонування міжнародного ланцюга постачання товарів [151, с. 21].

Детально порядок застосування спеціальних спрощень, що надаються уповноваженому економічному оператору, врегульовано постановою КМ України від 21 травня 2012 р. № 447 [30]. У залежності від того, який саме вид сертифіката було отримано підприємством, визначається перелік спеціальних спрощень, яких йому надано. Вид сертифіката заявник обирає самостійно.

У разі подання підприємством заяви про видачу сертифіката на спрощення митних процедур переважне значення матиме відповідність підприємства критеріям, викладеним п.п. 1 – 3 ч. 2 ст. 13 МК України (дотримання положень законодавства України, у тому числі з питань державної митної справи; система звітності та обліку товарів, транспортних засобів; платоспроможність).

Якщо підприємство бажає отримати сертифікат щодо надійності і безпеки, переважне значення матиме відповідність підприємства критеріям стосовно дотримання положень законодавства України та відповідність стандартам безпеки.

Уповноваженому економічному операторові, якому видано сертифікат щодо надійності і безпеки, може бути надано такі спеціальні спрощення:

1. Зменшений обсяг відомостей, які необхідно надати органу доходів і зборів до прибуття на митну територію України та/або вибуття за межі митної території України товарів, транспортних засобів комерційного призначення. Це спрощення застосовується згідно з законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, якими встановлено відповідні вимоги.

Орган доходів і зборів приймає рішення про необхідність виконання митних формальностей під час ввезення товарів з урахуванням інформації, яка міститься в митних деклараціях, оформлених на зазначені товари, та на підставі результатів обробки інформації системою управління ризиками і результатів митного контролю під час пропуску таких товарів на митну територію України. При цьому рішення щодо виконання митних формальностей під час вивезення товарів приймається, з урахуванням положень щодо відправки товарів із приміщень, відкритих та критих майданчиків оператора без пред'явлення їх органу доходів і зборів відправлення.

2. Спеціальне спрощення щодо тимчасового зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, у приміщеннях, на відкритих та критих майданчиках уповноваженого економічного оператора реалізується шляхом виконання передбачених митних формальностей та направлення повідомлення про свої наміри органу доходів і зборів [30].

Це повідомлення надсилається електронно з електронним цифровим підписом і має містити: реквізити митної декларації, відповідно до якої здійснюється переміщення товарів; опис та вагу товарів, що прибувають (відправляються); номери транспортних засобів, які здійснюють переміщення товарів; дату та час очікуваного прибуття товарів, транспортних засобів комерційного призначення на об'єкти оператора; код місця прибуття товарів, транспортних засобів комерційного призначення; наміри щодо подальшого використання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що

прибувають (розміщення на тимчасове зберігання, розміщення у митний режим, відбір зразків, відправка товарів внутрішнім транзитом тощо).

Орган доходів і зборів протягом чотирьох робочих годин після отримання електронного повідомлення від оператора здійснює аналіз інформації, зокрема тієї, що міститься у митній декларації, відповідно до якої здійснюється переміщення товарів, та в повідомленні оператора, та інформує оператора шляхом надіслання електронного повідомлення з електронним цифровим підписом про заходи митного контролю, які будуть здійснені щодо відповідної партії товарів, або про відсутність необхідності здійснення таких заходів.

Відсутність інформації від органу доходів і зборів протягом чотирьох робочих годин після надсилання оператором електронного повідомлення надає право на застосування цього спеціального спрощення.

3. Спеціальне спрощення у вигляді зняття митного забезпечення без отримання дозволу митниці використовується оператором виключно після виконання визначених митних формальностей.

Посадова особа уповноваженого економічного оператора має право зняти митне забезпечення без дозволу фіскального органу виключно у разі, коли ідентифікаційні ознаки митного забезпечення відповідають відомостям про нього, зазначеним у товаросупровідних документах та оформлених митних деклараціях (витягах) та у спосіб, що дає змогу зберегти усі унікальні ідентифікаційні ознаки такого митного забезпечення.

У разі наявності розбіжностей між фактичним митним забезпеченням та відомостями про нього в товаросупровідних, митних документах, а також у разі неможливості збереження ідентифікаційних ознак митного забезпечення зняття такого забезпечення без дозволу фіскального органу не дозволяється.

У такому разі уповноважений економічний оператор має поінформувати фіскальний орган про обставини, що перешкоджають застосуванню спеціального спрощення у вигляді зняття митного

забезпечення без отримання дозволу митниці, шляхом надіслання електронного повідомлення з електронним цифровим підписом. Якщо фіскальний орган протягом чотирьох робочих годин з моменту отримання зазначеного повідомлення не поінформував оператора про намір здійснити митний огляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення шляхом надіслання електронного повідомлення з електронним цифровим підписом, оператор має право зняти митне забезпечення.

Уповноважений економічний оператор зобов'язаний вести облік та зберігати засоби митного забезпечення, знятого самотійно, протягом трьох років (не менш як 1095 днів) [30].

4. Відправка товарів із приміщень, відкритих та критих майданчиків уповноваженого економічного оператора без пред'явлення їх органу доходів і зборів може застосовуватися у разі електронного декларування товарів для вивезення їх за межі митної території України у відповідному митному режимі або у разі відправлення товарів внутрішнім транзитом. Якщо фіскальний орган відправлення одночасно є фіскальним органом пропуску товарів через митний кордон України, усі заходи митного контролю здійснюються таким органом.

Уповноваженому економічному оператору, якому видано сертифікат на спрощення митних процедур, отримує право на такі спрощення.

1. Здійснення митного контролю у першочерговому порядку здійснюється шляхом: переміщення електронних копій митних декларацій, електронних документів, відомостей, поданих в установленому порядку фіскальному органу оператором, на початок черги в автоматизованій системі митного оформлення та інших електронних системах фіскальних органів; розгляду заяв, прийняття рішень, здійснення митного контролю у першочерговому порядку після отримання фіскальним органом від оператора передбачених МК України та іншими актами законодавства документів і відомостей.

2. Розміщення товарів на складі тимчасового зберігання закритого типу без отримання дозволу органу доходів і зборів. Це спрощення реалізується шляхом виконання передбачених митних формальностей та направлення оператором протягом однієї години з моменту фактичного розміщення товарів на складі тимчасового зберігання оператора фіскальному органу електронного уніфікованого документа з електронним цифровим підписом.

3. Звільнення від надання гарантії при здійсненні внутрішнього митного транзиту товарів (крім підакцизних) реалізується, якщо декларантом є уповноважений економічний оператор, шляхом подання в установленому порядку митної декларації або документа, що її замінює, із зазначенням у них відомостей про оператора.

4. Митне оформлення товарів на об'єктах уповноваженого економічного оператора. Таке оформлення здійснюється шляхом виконання фіскальним органом митних формальностей у спеціально облаштованих приміщеннях і на робочих місцях посадових осіб фіскальних органів на території оператора.

Перебування посадових осіб органу доходів і зборів на зазначеній території може бути постійним або тимчасовим та залежить, зокрема, від режиму роботи посадових осіб органів доходів і зборів на території оператора, що узгоджується оператором та керівником органу доходів і зборів з урахуванням обсягу митних формальностей та фактичної штатної чисельності органу доходів і зборів.

Митні формальності на об'єктах оператора, на яких не перебувають на постійній основі посадові особи органу доходів і зборів, виконуються із справлянням плати за виконання митних формальностей поза місцем розташування органів доходів і зборів або поза робочим часом, установленим для таких органів, відповідно до ст. 247 МК України.

Відповідно, уповноважений економічний оператор несе обов'язок щодо погашення зазначеної плати. Оператор до 15 числа наступного місяця сплачує у розмірі всієї нарахованої за попередній місяць плату, контроль за

правильністю нарахування та справляння якої здійснюється митним органом та оператором [30].

5. Подання однієї митної декларації, якщо протягом певного часу, погодженого з органом доходів і зборів, товари неодноразово ввозяться на митну територію України або вивозяться за її межі однією особою за одним зовнішньоекономічним договором. Для цілей цього спеціального спрощення поняття «неодноразово» означає два і більше випадків ввезення на митну територію України або вивезення за її межі товарів, у тому числі таких, що плануються до ввезення (вивезення).

Уповноваженому економічному оператору, якому видано сертифікат на спрощення митних процедур та щодо надійності і безпеки, може бути надано одночасно всі перераховані вище спеціальні спрощення [28].

Окрім перелічених спрощень для підприємств зі статусом уповноваженого економічного оператора встановлюється окремий порядок проведення документальних планових виїзних перевірок відповідно до ст. 346 МК України. Така перевірка щодо одного й того самого підприємства може проводитися не частіше одного разу на 30 місяців, тоді, як щодо інших підприємств – не частіше одного разу на рік.

Положення п. 22 ст. 58 МК України гарантують уповноваженим економічним операторам автоматичне застосування методу визначення митної вартості за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції).

Для підтвердження заявлених відомостей про митну вартість товарів у таких випадках подаються лише:

- 1) декларація митної вартості у випадках, установлених МК України;
- 2) зовнішньоекономічний договір (контракт) і додатки до нього;
- 3) рахунок-фактура (інвойс) або рахунок-проформа;
- 4) банківські платіжні документи (якщо рахунок сплачено), а також інші платіжні та/або бухгалтерські документи, що підтверджують вартість товару та містять реквізити, необхідні для ідентифікації ввезеного товару;

5) документи для підтвердження витрат на ввезення та страхування, якщо за умовами поставки такі витрати не включено у вартість товару.

Однак слід не забувати про можливість здійснення контролю правильності визначення митної вартості після завершення митного контролю [28].

Крім того, уповноважений економічний оператор відповідно до МК України набуває права на спрощення щодо провадження таких видів діяльності, як: відкриття та експлуатація митного складу, відкриття та експлуатація складу тимчасового зберігання, відкриття та експлуатація вантажного митного комплексу.

Ці права можуть бути реалізованими за умови дотримання уповноваженим економічним оператором до отримання зазначеного сертифіката вимог щодо облаштування відповідних об'єктів [28].

Вимоги щодо облаштування складу тимчасового зберігання містяться в наказі Міністерства фінансів України від 28.05.2012 р. № 613. Серед них можна виокремити такі, як: розташування на митній території України (окрім території пунктів пропуску через державний кордон України для міжнародного чи міждержавного автомобільного сполучення); наявність прилеглої до складу тимчасового зберігання території із твердим покриттям, обладнаної для стоянки транспортних засобів; цілодобова охорона складських об'єктів або функціонування на них охоронної сигналізації; обладнання складських об'єктів ґратами на вікнах (за їх наявності); функціонування протипожежної сигналізації на складських об'єктах (крім функціонування такої сигналізації на відкритих майданчиках); наявність рампи, оглядового майданчика, навантажувально-розвантажувальної техніки; наявність і функціонування системи відеоспостереження; наявність і функціонування на в'їзді та виїзді з прилеглої до складу тимчасового зберігання відкритого типу території контрольно-пропускної системи, до якої належать шлагбауми, електронні ваги та засоби автоматичного зчитування (фіксації) реєстраційних номерних знаків транспортних засобів із функцією

автоматичного внесення інформації про реєстраційний номер транспортного засобу та його загальну вагу до системи електронного обліку товарів на складі тощо.

Крім того, Додатком 2 до вищезазначеного наказу деталізуються положення щодо облаштування складу тимчасового зберігання [35].

У разі здійснення уповноваженим економічним оператором діяльності з відкриття та експлуатації складу тимчасового зберігання, на нього покладаються обов'язки щодо: належного облаштування приміщення та/або критих чи відкритих майданчиків, резервуарів, холодильних чи морозильних камер, призначених для тимчасового зберігання товарів під митним контролем до поміщення їх у митний режим; ведення обліку товарів, що розміщуються на цьому складі та випускаються з нього, та щомісячне подання органу доходів і зборів звіту про рух товарів на складі за попередній місяць за формою, що встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику та інші обов'язки, передбачені гл. 63 МК України [28].

Право на відкриття митного складу у спрощеному порядку може бути реалізоване уповноваженим економічним оператором у разі дотримання умов, визначених МК України та наказом Міністерства фінансів України від 16.07.2012 р. № 835.

У разі відкриття та експлуатації митного складу уповноважений економічний оператор несе обов'язок відповідним чином облаштувати складське приміщення, резервуар, холодильну чи морозильну камеру, критий чи відкритий майданчик, призначений для зберігання товарів під митним контролем.

Крім того, здійснення цієї діяльності передбачає обов'язок утримувача складу щодо ведення обліку товарів, що розміщуються на цьому складі та випускаються з нього, та щоквартального подання органу доходів і зборів звіту про рух товарів на складі за попередній квартал за формою, що встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує

формування та реалізує державну податкову і митну політику. Інші обов'язки утримувача складу, які передбачені гл. 61 МК України, автоматично покладаються на уповноваженого економічного оператора.

Основними вимогами щодо облаштування митного складу є: наявність одного або декількох складських об'єктів за умови їх розташування за однією адресою або у межах нерозривної огороженої по периметру території; наявність прилеглої до митного складу території з твердим покриттям, обладнаної для стоянки вантажних транспортних засобів; наявність контрольно-пропускної системи; цілодобова охорону та/або функціонування охоронної та протипожежної сигналізації (крім функціонування таких сигналізацій на майданчиках), наявність засобів пожежогасіння; наявність відповідного освітлення згідно із санітарними нормами й правилами; наявність і функціонування системи відеоспостереження тощо [36].

Право на відкриття та експлуатацію вантажного митного комплексу у спрощеному порядку уповноваженим економічним оператором може бути реалізованим у разі дотримання умов, установлених митним законодавством.

Зокрема, умови щодо облаштування вантажного митного комплексу містилися у Постанові КМ України «Деякі питання функціонування вантажних митних комплексів, автопортів, автотерміналів», яка втратила чинність. На теперішній час відповідні вимоги щодо облаштування зазначених об'єктів містяться у Проекті наказу Міністерства фінансів України «Про відкриття та функціонування вантажних митних комплексів» та в наказі ДМС України від 01.10.2010 р. № 1131 [21].

Відповідно, вантажний митний комплекс має бути облаштований та відповідати таким критеріям: розташування на митній території України (окрім території пунктів пропуску через державний кордон України для міжнародного чи міждержавного автомобільного сполучення); забезпечення функціонування електронних системи та приладів, що надають можливість декларантам самостійно фіксувати в автоматизованій системі митного оформлення факт і час подачі митниці митної декларації та/або інших,

установлених МК України, документів, у тому числі у разі електронного декларування; наявність та функціонування відповідної технічним вимогам системи відеоспостереження; наявність та функціонування системи електронного обліку товарів та транспортних засобів комерційного призначення тощо [37].

Крім того, власник вантажного митного комплексу, забезпечуючи функціонування системи відеоспостереження для нагляду за всією територією, затверджує схему розміщення відеокамер у керівника митниці, а також дотримується інших чітко визначених умов наказу ДМС України № 1131 [21].

У разі відкриття та експлуатації вантажного митного комплексу уповноваженим економічним оператором на нього покладаються обов'язки, визначені главою 64 МК України. Серед них: облаштування вантажного митного комплексу будівлями, спорудами, інженерно-технічними засобами і комунікаціями, необхідними для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України; забезпечення надання посередницьких послуг з декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України; забезпечення надання послуг із зберігання товарів, що переміщуються через митний кордон України, і транспортних засобів комерційного призначення; виконання навантажувально-розвантажувальних робіт.

Крім того, як утримувач вантажного митного комплексу уповноважений економічний оператор зобов'язаний:

- 1) забезпечити безоплатний вхід та в'їзд на територію комплексу та безоплатне перебування на його території протягом перших чотирьох годин;
- 2) виключити можливість несанкціонованого доступу на територію комплексу сторонніх осіб, а також вилучення з його території товарів, що перебувають під митним контролем, і транспортних засобів комерційного призначення;

3) забезпечувати безперешкодний доступ посадових осіб органу доходів і зборів до товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем на території комплексу, та документів на такі товари, створювати цим особам належні умови для роботи;

4) безкоштовно надавати на договірній основі у користування облаштовані приміщення для розміщення на території комплексу посадових осіб органу доходів і зборів та облаштовані робочі місця для посадових осіб усіх державних органів, які здійснюють інші види контролю;

5) вести облік товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що обслуговуються комплексом, і щоквартально подавати відповідному органу доходів і зборів звіт про такі товари, транспортні засоби за формою та у порядку, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику;

6) забезпечувати наявність та функціонування електронного обліку товарів і транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються територією вантажного митного комплексу, і безперешкодний доступ до системи такого обліку посадових осіб органів доходів і зборів тощо [28].

Право уповноваженого економічного оператора на спрощення у державній митній справі найбільш повно відображує його специфічність. Статус уповноваженого економічного оператора надає ряд можливостей, наділяє підприємство так званим «рівнем довіри» порівняно з іншими учасниками митних правовідносин, оптимізуючи тим самим його діяльність, переводячи її в іншу площину.

Таким чином, реалізація права на спрощення уповноваженим економічним оператором забезпечуються: створенням доброзичливих взаємовідносин між уповноваженим економічним оператором та фіскальними органами; залучення спеціально уповноважених контактних

осіб митниці до роботи підприємств; проведення консультацій із представниками бізнесу щодо надання спрощень тощо.

2.5. Зупинення та анулювання сертифікату уповноваженого економічного оператора

Оскільки одним із найнесприятливіших правових наслідків для уповноваженого економічного оператора є припинення його статусу, спричинене анулюванням сертифікату (якому у більшості випадків передують зупинення дії сертифікату), важливою є конкретизація підстав, що це спричиняють.

Відповідно до ст. 16 МК України дія сертифіката уповноваженого економічного оператора зупиняється митницею за наявності таких підстав:

- 1) виявлення органом доходів і зборів достовірних фактів та відомостей, що спростовують відомості, надані за результатами самооцінки;
- 2) подання підприємством заяви про зупинення дії сертифіката уповноваженого економічного оператора;
- 3) наявність заборгованості із сплати митних платежів та пені;
- 4) притягнення керівників заявника, його засновників, акціонерів – фізичних осіб, які володіють контрольним пакетом акцій, до кримінальної відповідальності за злочини проти власності, у сфері господарської діяльності та/або у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг;
- 5) порушення справи про недотримання заявником митних правил за ст. ст. 472, 482 –485 МК України;
- 6) невиконання підприємством обов'язку щодо інформування відповідного органу доходів і зборів про зміну відомостей, заявлених ним для отримання сертифіката уповноваженого економічного оператора, протягом п'яти робочих днів з дня зміни таких відомостей;

7) наявність непогашеного грошового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки.

Дія сертифіката уповноваженого економічного оператора зупиняється митницею у разі виявлення органом доходів і зборів достовірних фактів та відомостей, що спростовують відомості, надані за результатами самооцінки.

Перелік відомостей, які повинні надати підприємства, міститься у п. 3 ст. 13 МК України [28]. Виявлення органом доходів і зборів фактів недостовірності інформації є можливим: внаслідок проведення документальної перевірки; за результатами проведення аудиту підприємства; внаслідок заяви або повідомлення підприємств, установ, організацій, посадових осіб, представників влади, громадськості або окремих громадян тощо.

Строк зупинення дії сертифіката уповноваженого економічного оператора становить у цьому разі три місяці.

У разі подання підприємством заяви про зупинення дії сертифіката уповноваженого економічного оператора дія сертифіката зупиняється згідно з заявою, але на строк не більше трьох місяців.

Наступна підстава зупинення дії сертифіката розглядуваного суб'єкта – це притягнення керівників підприємства, його засновників, акціонерів – фізичних осіб, які володіють контрольним пакетом акцій, до кримінальної відповідальності за злочини проти власності (Розділ VI КК України), у сфері господарської діяльності (Розділ VII КК України) та/або у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (Розділ XVII КК України).

У разі притягнення особи до кримінальної відповідальності до неї може бути застосовано заходи забезпечення кримінального провадження з метою досягнення дієвості цього провадження. Одним із таких заходів є тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом [29]. Що стосується уповноваженого економічного оператора, то цей захід виявляється в зупиненні дії його сертифікату.

Притягнення до відповідальності не означає, що суд винесе обвинувальний вирок. Так, є можливим закриття кримінального провадження, у разі, якщо:

- 1) встановлено відсутність події кримінального правопорушення;
- 2) встановлено відсутність у діянні складу кримінального правопорушення;
- 3) не встановлено достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпано можливості їх отримання; набрав чинності закон, яким скасовано кримінальну відповідальність за діяння, вчинене особою;
- 4) існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлено ухвалу суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню.

Пунктом 3 ст. 284 КПК України встановлено, що провадження щодо юридичної особи підлягає закриттю у разі встановлення відсутності підстав для застосування до неї заходів кримінально-правового характеру, закриття кримінального провадження чи ухвалення виправдувального вироку щодо уповноваженої особи юридичної особи.

Про закриття провадження щодо юридичної особи прокурор приймає рішення, а суд зазначає про це у виправдувальному вироку або постановляє ухвалу.

Крім того, суд може винести виправдувальний вирок у разі, якщо не доведено, що: мало місце кримінальне правопорушення, в якому обвинувачується особа; це правопорушення вчинене обвинуваченим; у діянні обвинуваченого є склад кримінального правопорушення [29].

Проте у будь-якому із зазначених випадків дія сертифікату зупиняється до набрання законної сили вироком у кримінальному провадженні, постановою про притягнення до адміністративної відповідальності у справі про порушення митних правил або постановою (ухвалою) про закриття справи, що вже несе обтяжливі наслідки для уповноваженого економічного оператора.

Така підстава зупинення дії сертифікату уповноваженого економічного оператора як порушення справи про порушення заявником митних правил за ст. ст. 472, 482–485 МК України означає таке. По-перше, порушення митних правил за своїми правовими ознаками є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений МК України та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів законом, і за які передбачено адміністративну відповідальність [28].

Взагалі, під правопорушенням розуміється суспільно небезпечне, винне діяння деліктоздатного суб'єкта, яке суперечить вимогам правових норм. Будь-яке правопорушення характеризується юридично визначеним складом, тобто сукупністю закріплених у законі ознак об'єктивного і суб'єктивного характеру, за наявності яких суспільно небезпечне діяння визнається конкретним правопорушенням. Не винятком є й порушення митних правил. Елементами складу правопорушення є: об'єкт та об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона правопорушення [104, с. 261]. Суб'єктивна сторона порушення митних правил характеризується виною у формі умислу або необережності, мотив і мета вчинення цього порушення не відіграють будь-якої ролі при кваліфікації проступку.

Статтею 461 МК України встановлено, що у разі притягнення особи до адміністративної відповідальності за порушення митних правил на неї може бути накладено такі види стягнень: попередження; штраф; конфіскація товарів, транспортних засобів комерційного призначення – безпосередніх предметів порушення митних правил, товарів, транспортних засобів із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування товарів – безпосередніх предметів порушення митних

правил від митного контролю (крім транспортних засобів комерційного призначення, які використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України за визначеними маршрутами та рейсами, що здійснюються відповідно до розкладу руху на підставі міжнародних договорів, укладених відповідно до закону), а також транспортних засобів, що використовувалися для переміщення товарів – безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України поза місцем розташування органу доходів і зборів.

До учасників митних правовідносин може бути застосовано й інші види адміністративного примусу. Особливістю заходів адміністративного примусу є те, що всі вони так чи інакше є пов'язаними з правопорушенням, кожен з яких має конкретну мету, в залежності від якої вони поділяються на: заходи адміністративного попередження (адміністративно-попереджувальні заходи), заходи адміністративного припинення та заходи адміністративного стягнення. Щодо юридичних осіб останні з перелічених заходів слід називати заходами адміністративного покарання [86, с. 42].

Специфіку адміністративно-правового примусу, що застосовується при порушенні митних правил, визначають такі його основні відмінні риси:

- 1) застосування митними органами та їх посадовими особами, а також суддями та посадовими особами нагляду в рамках відповідних правовідносин;
- 2) застосування митними органами при реалізації своїх правоохоронних повноважень;
- 3) використання різних організаційно-технічних засобів, що забезпечують його застосування;
- 4) застосування примусу в адміністративно-юрисдикційній діяльності митних органів, що виходить за рамки тільки провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- 5) застосування примусових заходів в основному майнового характеру;
- 6) тісний зв'язок із заходами митного контролю [135, с. 22].

По-друге, розглядаючи відповідальність за порушення митних правил, необхідно зазначити, що існують випадки звільнення від неї. Це положення може поширюватися на такі порушення митних правил, як: видача без дозволу органу доходів і зборів або втрата товарів, митне оформлення яких не закінчено, або товарів, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем на складі тимчасового зберігання, на складі організації-отримувача гуманітарної допомоги або на митному складі; недоставлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та документів до органу доходів і зборів призначення, видача їх без дозволу органу доходів і зборів або втрата; видача без дозволу органу доходів і зборів або втрата товарів, що зберігаються в режимі митного складу на складах органів доходів і зборів; перевищення строку тимчасового ввезення або тимчасового вивезення товарів.

Учасник митних правовідносин звільняється від відповідальності за вищезазначені порушення, якщо правопорушення виникло внаслідок аварії, дії обставин непереборної сили або протиправних дій третіх осіб, що підтверджується відповідними документами, а також допущення у митній декларації помилок, які не призвели до неправомірного звільнення від сплати митних платежів або зменшення їх розміру, до незабезпечення дотримання заходів тарифного та/або нетарифного регулювання ЗЕД, якщо такі помилки не допускаються систематично.

Проте у будь-якому із зазначених випадків дія сертифікату зупиняється винесенням постанови про притягнення до адміністративної відповідальності у справі про порушення митних правил, що несе обтяжливі наслідки для уповноваженого економічного оператора.

Наступна підстава зупинення дії сертифікату уповноваженого економічного оператора є невиконання обов'язку щодо інформування відповідного органу доходів і зборів про зміну відомостей, заявлених ним для отримання сертифіката уповноваженого економічного оператора

протягом п'яти робочих днів з дня зміни таких відомостей (п. 12 ст. 13 МК України) [28].

Відповідно до Проекту наказу «Про затвердження Порядку видачі сертифіката уповноваженого економічного оператора», підставою для переоформлення сертифіката уповноваженого економічного оператора є зміна відомостей, що зазначені в заяві про його видачу та/або в документах, які додавалися до неї.

Протягом п'яти робочих днів з дати виникнення зміни відомостей, заявлених при отриманні сертифіката уповноваженого економічного оператора, підприємство зобов'язане подати до митниці за місцем державної реєстрації письмову заяву про переоформлення зазначеного документа та відповідні відомості, які підтверджують зміни. Строк переоформлення становить 5 робочих днів з дати реєстрації у митниці відповідної заяви.

Одночасно із прийняттям рішення про переоформлення митницею приймається рішення про визнання недійсним попереднього сертифіката. Проте, під час переоформлення дія сертифіката уповноваженого економічного оператора не зупиняється, а відповідні зміни вносяться до Єдиного реєстру уповноважених економічних операторів.

У цьому разі слід розрізняти переоформлення сертифіката та видачу його дубліката. Коли йде мова про переоформлення, то юридичною підставою є зміна відомостей, а новому сертифікату присвоюється інший номер. Що стосується видачі дубліката, то юридичною підставою є втрата чи пошкодження, а дублікату сертифіката уповноваженого економічного оператора присвоюється номер оригінала, замість якого він виданий (із зазначенням у правому верхньому куті «Дублікат»). Всі інші положення щодо переоформлення та видачі дубліката є ідентичними [31].

Зупинення дії сертифікату уповноваженого економічного оператора здійснюється строком на 1 місяць, і якщо протягом цього періоду не буде усунуто причини, то сертифікат анулюється.

Щодо таких підстав, як наявність заборгованості із сплати митних платежів та пені; невиконання вимог щодо системи обліку підприємства; наявність непогашеного грошового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки, то їх було розглянуто у п. 3.3. цієї роботи [28].

Митниця протягом п'яти робочих днів з дати зупинення дії сертифіката письмово інформує про це уповноваженого економічного оператора.

По суті, зупинення дії сертифіката спрямовано на припинення (переривання) відповідної ситуації, встановлення факту винуватості правопорушника та притягнення його до відповідальності (або навпаки, – спростування його вини), забезпечення у подальшому з'ясування усіх обставин справи й застосування до порушника адміністративних стягнень. Від того, яким чином у подальшому вирішиться ситуація, яка стала підставою зупинення дії сертифіката, залежить подальша доля уповноваженого економічного оператора.

Відповідно до ст. 17 МК України сертифікат уповноваженого економічного оператора анулюється у разі:

- 1) подання підприємством заяви про виключення його з Єдиного реєстру уповноважених економічних операторів;
- 2) припинення юридичної особи – уповноваженого економічного оператора згідно із законодавством України;
- 3) набрання стосовно керівників уповноваженого економічного оператора, його засновників, акціонерів, які володіють контрольним пакетом акцій, законної сили обвинувальним вироком суду за злочини проти власності, у сфері господарської діяльності та/або у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг;
- 4) притягнення протягом року більше двох разів посадових осіб уповноваженого економічного оператора до адміністративної відповідальності за порушення митних правил за ст. ст. 472, 482–485 МК України;

5) неподання підприємством відомостей, передбачених ч. 12 ст. 13 МК України, протягом строку призупинення дії сертифіката уповноваженого економічного оператора.

Така підстава анулювання сертифікату уповноваженого економічного оператора, як припинення юридичної особи, включає усі можливі форми такого юридичного факту, що передбачені законом. Статтею 104 ЦК України встановлено, що припинення юридичної особи є можливим у результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або її ліквідації. Крім того, юридична особа є такою, що припинилася з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення.

Учасники юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про припинення юридичної особи, зобов'язані протягом трьох робочих днів з дати прийняття рішення письмово повідомити орган, що здійснює державну реєстрацію [12].

Після внесення запису про прийняття рішення засновників (учасників) юридичної особи, суду або уповноваженого ними органу про припинення юридичної особи до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, відповідне повідомлення публікується у спеціалізованому друкованому засобі масової інформації [12].

Характеризуючи підстави анулювання та припинення статусу уповноваженого економічного оператора, необхідно встановити їх правову природу.

Специфіку адміністративно-правового примусу, що застосовується при порушенні митних правил, визначають наступні його основні відмінні риси:

1) застосування митними органами та їх посадовими особами, а також суддями та посадовими особами нагляду у рамках відповідних правовідносин;

2) застосування митними органами при реалізації своїх правоохоронних повноважень;

3) використання різних організаційно-технічних засобів, що забезпечують його застосування;

4) застосування примусу в адміністративно-юрисдикційній діяльності митних органів, що виходить за рамки тільки провадження у справах про адміністративні правопорушення;

5) застосування примусових заходів в основному майнового характеру;

6) тісний зв'язок із заходами митного контролю [135, с. 22].

Якщо відволіктися від визначення поняття адміністративно-господарських санкцій, наведеного у ст. 238 ГК України, то за своїми ознаками вони є або заходами адміністративного припинення, або заходами адміністративної відповідальності. Разом із тим, адміністративно-господарські санкції не було зведено в єдиний інструмент державного впливу на економіку, не було встановлено їх основні види, а також єдиний порядок та умови застосування.

У літературі зазначаються такі характерні риси цих санкцій:

1) застосовуються у вертикальних відносинах;

2) юридичні підстави застосування – закон (у т. ч. гл. 27 ГК України), фактичні – неправомірна поведінка;

3) відкритий перелік таких санкцій передбачений ст. 239 ГК України;

4) порядок застосування здебільшого адміністративний (за рішенням компетентних органів), у ряді випадків – судовий;

5) у разі застосування санкцій законом передбачаються гарантії прав суб'єктів господарювання, зокрема: право на оскарження до суду рішення будь-якого органу державної влади або органу місцевого самоврядування щодо застосування до нього адміністративно-господарських санкцій; право на відшкодування у передбаченому законом порядку збитків, завданих у зв'язку з неправомірним застосуванням адміністративно-господарських санкцій;

6) спеціальні строки застосування таких санкцій тощо [91, с. 333].

За критерієм спрямованості адміністративно-господарські санкції поділяються на два види: господарсько-організаційні та адміністративно-майнові. Різниця між ними полягає у тому, що якщо господарсько-організаційні санкції є заходами організаційно-правового характеру, то адміністративно-майнові санкції – це заходи майнового впливу. Ці два види санкцій мають різні форми в конкретних видах господарювання [161, с. 321].

Можна зробити висновок, що передбачені ст. ст. 16, 17 МК України заходи є заходами адміністративного примусу, одночасно їм притаманні ознаки адміністративно-господарських санкцій організаційного характеру.

Для конкретизації цього положення на законодавчому рівні необхідно доповнити ст. 13 МК України п. 14 такого змісту: «у разі порушення умов отримання та використання сертифікату уповноваженого економічного оператора, до його власника можуть застосовуватися такі заходи адміністративного примусу як зупинення дії сертифікату та його анулювання».

У разі застосування до уповноваженого економічного оператора адміністративно-господарських санкцій, митниця видає відповідний наказ, в якому зазначаються: підстави для зупинення або анулювання сертифікату; дата, починаючи з якої сертифікат вважається анульованим або його дія зупиненою; строк зупинення сертифікату; дата, з якої поновлюється дія сертифікату тощо.

Відповідним наказом митниці надається доручення секретареві комісії щодо підготовки і надіслання підприємству листа з копією наказу, а також направлення відповідної інформації ДМС України [31].

Виходячи із вищезазначеного, необхідно внести зміни до митного законодавства стосовно підстав зупинення та анулювання сертифікату уповноваженого економічного оператора шляхом конкретизації і приведення їх змісту у відповідності до міжнародних стандартів, зокрема: ч. 4 п. 1 ст. 16 МК України за допомогою уточнення тяжкості злочину «коли до

кримінальної відповідальності притягнуто керівника заявника, його засновника, акціонера – фізичну особу, яка володіє контрольним пакетом акцій»; ч. 5 п. 1 ст. 16 МК України замінивши конструкцію «порушення заявником митних правил» на «порушення керівником заявника, його засновником, акціонером – фізичною особою, яка володіє контрольним пакетом акцій митних правил».

Логічно припустити, що надалі підприємство отримає можливість знову пройти процедуру отримання статусу уповноваженого економічного оператора лише через три роки, адже однією з умов отримання сертифіката є відсутність протягом трьох років до дня звернення до митниці фактів притягнення посадових осіб підприємства до адміністративної відповідальності за порушення митних правил за ст. ст. 472, 482-485 МК України. Однак, умови повторного звернення для отримання сертифіката уповноваженого економічного оператора не прописані у митному законодавстві. Не зрозуміло, чи може підприємство звернутись із заявою про отримання статусу уповноваженого економічного оператора після звільнення працівника, якого було притягнуто до адміністративної відповідальності за порушення митних правил. Можна по-різному тлумачити п. 4 ч. 1 ст. 14 МК України, та, як уявляється, законодавець все ж мав на увазі, що після факту притягнення до адміністративної відповідальності посадової особи уповноваженого економічного оператора має пройти три роки, оскільки підприємству необхідно відповідати стандартам безпеки та надійності, що включає, зокрема, добросовісне та відповідальне ставлення його працівників до вимог митного законодавства. Разом із тим, наявність таких прогалин у нормативному регулюванні може створити поле для зловживань статусом уповноваженого економічного оператора, чого вкрай небажано допускати.

Висновки до розділу 2

1. Обґрунтовано, що уповноважений економічний оператор володіє цілісним правовим статусом, який включає: загальний правовий статус особи – підприємства, галузевий статус підприємства в рамках митного права та спеціальний статус, опосередкований концепцією уповноваженого економічного оператора. Кожна складова єдиного правового статусу уповноваженого економічного оператора характеризується сукупністю визначених прав, обов'язків, обмежень, гарантій та межами юридичної відповідальності. Встановлення особливостей правового статусу дозволяє: конкретизувати вимоги до претендентів на отримання статусу уповноваженого економічного оператора; окреслити усі права та обов'язки зазначеного суб'єкта; встановити межі правової поведінки з метою усунення випадків порушення правових норм, що регулюють правовий статус уповноваженого економічного оператора; врешті, оцінити усі переваги від набуття цього статусу.

2. Встановлено, що спеціальна правосуб'єктність уповноваженого економічного оператора характеризується такими положеннями: може виникати лише за наявності в особи загальної та галузевої правосуб'єктності; не є безстроковою; включає сукупність чітко визначених можливостей та порядок їх реалізації, тобто встановлені певні її межі; характеризується визначеною фактичною, нормативною та процедурною передумовами виникнення тощо.

3. Визначено, що права уповноваженого економічного оператора як елемент його правового статусу – це гарантована законом міра можливої або дозволеної поведінки підприємства у сфері державної митної справи, яка забезпечується відповідними діями фіскальних органів. Враховуючи сутність концепції уповноваженого економічного оператора, можна стверджувати, що сукупність загальних прав (як суб'єкта митного права) та спеціальних прав (прав на митні спрощення) будуть утворювати єдиний елемент його правового статусу.

4. Визначено, що обов'язки уповноваженого економічного оператора як елемент його правового статусу являють собою сукупність встановлених державою вимог щодо діяльності уповноваженого економічного оператора, які офіційно закріплюють міру його необхідної поведінки у сфері здійснення державної митної справи. Хоча в законодавстві України немає точної вказівки на більшість обов'язків уповноваженого економічного оператора, проте, на основі узагальнення нормативно-правового матеріалу можна виокремити такі обов'язки: обов'язок дотримання процедурних умов надання статусу уповноваженого економічного оператора; обов'язок дотримання нормативних умов надання статусу уповноваженого економічного оператора; обов'язки кореспондовані правами (у процесі реалізації права на спрощення та реалізації права на зайняття визначеними видами діяльності).

5. Встановлено, що під юридичною відповідальністю уповноваженого економічного оператора слід розуміти вид і міру його обов'язку зазнавати відповідних негативних наслідків примусового та обмежувального характеру за порушення або неналежне виконання норм права, яка накладається визначеними органами чи посадовими особами на підставі та в порядку, встановленому законом. Як і будь-який суб'єкт права, уповноважений економічний оператор у разі порушення закону притягується до визначеного виду юридичної відповідальності: кримінальної, адміністративної, цивільної, господарської, фінансової тощо.

6. Обґрунтовано правове значення кожного з критеріїв набуття статусу уповноваженого економічного оператора. Перелік критеріїв, яким повинно відповідати підприємство – кандидат на отримання статусу уповноваженого економічного оператора не диференціюється у залежності від обраного типу сертифікату, що є значним недоліком у популяризації цього статусу. Крім того, затримка із прийняттям підзаконної бази в аспекті критеріїв отримання статусу уповноваженого економічного оператора затримує реалізацію цього інституту у правову дійсність України.

7. Визначено сутність процедури набуття статусу уповноваженого економічного оператора як регламентований нормами права порядок дій у сфері регулювання державної митної справи, спрямований на отримання спеціального статусу, яка включає такі стадії: 1) подання до відповідного органу доходів і зборів заяви; 2) перевірка й оцінка наданих відомостей уповноваженими органами доходів і зборів; 3) надання підприємству статусу уповноваженого економічного оператора.

8. Обґрунтовано, що дата набуття статусу уповноваженого економічного оператора відрізняється від дати його надання. Датою надання розглядуваного статусу є дата включення підприємства до Єдиного реєстру уповноважених економічних операторів, як дата набуття статусу уповноваженого економічного оператора збігається з датою видачі сертифіката і відповідає третьому дню, що слідує за днем надання розглядуваного статусу.

9. Встановлено, що серед інших прав, саме право уповноваженого економічного оператора на спрощення у державній митній справі найбільш повно відображає специфіку його правового статусу. Статус уповноваженого економічного оператора надає ряд можливостей, наділяє підприємство так званим «рівнем довіри» порівняно з іншими учасниками митних правовідносин, оптимізуючи тим самим його діяльність, переводячи її в іншу площину.

10. Визначено, що митне законодавство не розкриває поняття «спеціальне спрощення» або «спеціальна перевага». Спеціальні спрощення є частиною митних спрощень (переваг). У свою чергу, під митними спрощеннями для уповноваженого економічного оператора розуміється право на вчинення митних операцій з використанням пільг, тобто механізм доповнення основних прав економічного оператора специфічними можливостями юридичного характеру. Таким чином, існуючі митні спрощення умовно можна поділити на дві групи. До першої входять ті, що може отримати будь-який учасник митних відносин, що дотримується вимог

митного законодавства. До другої групи належать митні спрощення, які можуть бути надані тільки уповноваженому економічному оператору і в митному законодавстві України їх називають спеціальними спрощеннями.

11. Констатовано недосконалість формулювання такої підстави зупинення дії сертифікату уповноваженого економічного оператора як притягнення керівників підприємства, його засновників, акціонерів – фізичних осіб, які володіють контрольним пакетом акцій, до кримінальної відповідальності за визначені групи злочинів. Притягнення до відповідальності не означає, що суд винесе обвинувальний вирок. Так, можливе закриття кримінального провадження чи ухвалення виправдувального вироку щодо уповноваженої особи юридичної особи. Проте у будь-якому із зазначених випадків дія сертифікату зупиняється до набрання законної сили вироку суду, що вже несе обтяжливі наслідки для уповноваженого економічного оператора.

12. У рамках дослідження такої підстави зупинення дії сертифікату уповноваженого економічного оператора як невиконання обов'язку щодо інформування відповідного органу доходів і зборів про зміну відомостей, заявлених ним для отримання сертифіката уповноваженого економічного оператора, визначено відмінності між переоформленням сертифіката та видачею його дубліката. Коли йде мова про переоформлення, то юридичною підставою є зміна відомостей, а новому сертифікату присвоюється інший номер. Що стосується видачі дубліката, то юридичною підставою є втрата чи пошкодження, а дублікату сертифіката уповноваженого економічного оператора присвоюється номер оригінала, замість якого його видано (із зазначенням у правому верхньому куті «Дублікат»). Всі інші положення щодо переоформлення та видачі дубліката є ідентичними.

РОЗДІЛ 3

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА

3.1. Міжнародні стандарти діяльності уповноваженого економічного оператора

Виникнення концепції уповноваженого економічного оператора ознаменоване прийняттям Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у 1973 р., яка визначила поняття уповноважених осіб та перелік спрощень, що надаються їм у разі дотримання відповідних умов [1].

Відповідно до Загального додатку розділу 1 Стандартного правила 1, митна служба встановлює та підтримує офіційні відносини консультативного характеру з учасниками зовнішньої торгівлі з метою розвитку співробітництва та сприяння їх участі у впровадженні найбільш ефективних методів роботи, що узгоджуються з національним законодавством та міжнародними договорами.

Відповідно до Стандартного правила з перехідним терміном 3.32 «Спеціальні процедури для уповноважених осіб», для осіб, які відповідають встановленим митною службою критеріям, включаючи дотримання вимог законодавства та використання задовільної системи ведення комерційної документації, митна служба передбачає надання таких спрощень: випуск товарів за представленням мінімуму даних, що є необхідним для ідентифікації товарів; оформлення товарів на об'єктах декларанта або в іншому місці, дозволеному митною службою; дозвіл на подання єдиної декларації на товари при їхньому ввозі або вивозі за період часу, протягом якого товари неодноразово ввозяться або вивозяться однією особою; використання такими уповноваженими особами даних їхньої комерційної документації для самостійного нарахування мит та податків, які підлягають

сплаті цими особами, а також у деяких випадках, для забезпечення дотримання інших вимог митної служби; дозвіл на подання декларації на товари у формі внесення даних у комерційну документацію уповноваженої особи з наступним поданням додаткової декларації на товари [1].

Умови суспільного розвитку у період прийняття Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур потребували нового підходу до врегулювання митних відносин. Положення цього міжнародно-правового акта не тільки надали додаткових переваг визначеним суб'єктам ЗЕД, але й створили підґрунття для подальшого розвитку їх взаємовідносин із митними органами.

В умовах перенасиченості ринків та гострої конкурентної боротьби, процес створення цінностей для споживача вийшов не лише за рамки виробничого процесу, але й за рамки самого підприємства. Підприємство функціонує в неізолюваному середовищі, що вимагає врахування інтересів усіх зацікавлених осіб (партнерів і клієнтів) та налагодження роботи матеріальних, грошових та інформаційних потоків між ними. Необхідністю стала побудова ланцюгів поставок як одного з факторів, що впливають на здійснення ЗЕД [78, с. 181].

Результативне функціонування підприємства у ланцюгу поставок передбачає: забезпечення запланованих ключових для підприємств показників ефективності внутрішніх процесів, позитивний вплив на їх фінансові результати; забезпечення виконання діяльності краще, швидше, дешевше, ефективніше; задоволення потреб усіх видів клієнтів в ефективний і продуктивний спосіб, при оптимальному рівні витрат; створення вищої, ніж у конкурентів, вартості для клієнта; безперервне удосконалення процесів і зростання вартості бізнес-одиниць; урахування вимог урівноваженого розвитку підприємств, при цьому маркетингові процеси можуть становити ключовий елемент стратегії відповідального бізнесу, а рішення, які приймаються на кожній ланці ланцюга поставок, можуть бути істотними з точки зору їх впливу на середовище [160, с. 26].

Діяльність у логістичному ланцюзі з переміщення товарів пов'язана з різного роду ризиками, які супроводжують процес перевезень вантажів тим чи іншим видом транспорту, здійснення операцій складування та тимчасового зберігання вантажів, а також виконання вантажно-розвантажувальних робіт [140, с. 204].

Учасники ланцюгів поставок, взаємодіючи між собою, встановлюють зв'язки, які в залежності від ступеня їх підконтрольності фокусній компанії умовно можна поділити на чотири типи: керовані зв'язки; некеровані зв'язки; відстежувані зв'язки; зв'язки з об'єктами, що не належать до ланцюга поставок. У рамках регулювання визначених зв'язків необхідно здійснювати певне управління для забезпечення їх реалізації.

Необхідно звернути увагу на те, що «ланцюг поставок» існує незалежно від того, чи здійснюється управління ним, чи ні. Навіть у ситуації, коли жодна з організацій-ланок ланцюга поставок не втілює активно концепції щодо управління ним, ланцюг поставок – як феномен бізнесу – однак існує. Тому, існує чітка відмінність між поняттями «ланцюг поставок» та «управління ланцюгом поставок». Перше поняття – це те, що просто існує (яке часто описується також як канали розподілу), тоді, як друге поняття вимагає явних управлінських зусиль від організацій всередині ланцюга поставок.

Управління ланцюгом поставок – це процес управління взаємовідносинами, інформацією та потоками матеріалів у точках перетину інтересів організацій для покращання обслуговування клієнтів та підвищення економічної вартості шляхом синхронізованого керування фізичними потоками товарів і пов'язаної із ними інформації: від джерел постачання до кінцевого споживання. Об'єктами управління у ланцюгу поставок є реальні ділові функції, установи чи види діяльності, що характеризують те, яким чином ланцюг доставляє товари та послуги на ринок через свої канали [74, с. 218].

Концепція управління ланцюгами поставок (Supply Chain Management) є науковим напрямком організації взаємозв'язків між підприємствами і забезпечення клієнтоорієнтованості сучасного бізнесу. Наука пропонує безліч різних визначень поняття Supply Chain Management (SCM) – «управління ланцюгами поставок», при цьому напрямок думок залежить і від країни, і від логістичної школи, і від конкретного дослідника. Не існує єдиної думки щодо змісту поняття «управління ланцюгами поставок», воно постійно уточнюється і змінюється. Синтетичне визначення ланцюга поставок, засноване на узагальненні думки більшості зарубіжних вчених і спеціалістів, може виглядати так: ланцюг поставок – це три або більше економічні одиниці (організації або особи), що безпосередньо беруть участь у зовнішніх і внутрішніх потоках продукції, послуг, фінансів і/або інформації від джерела до споживача [131, с. 22].

Важливим аспектом дієвості ланцюга поставки товарів є забезпечення його безпеки. У контексті впровадження системи менеджменту безпечного ланцюга поставок міжнародна спільнота розробила стандарт ISO 2005 «Specification for security management system for the supply chain (MOD)», де також надається визначення ланцюга поставок, під яким розуміється «взаємопов'язаний набір ресурсів та процесів, який починається з отримання сировини і закінчується доставкою продукції або послуг кінцевому користувачу транспортними системами». Таке трактування ланцюга поставок є найбільш вдалим, воно охоплює усі процеси: видобуток сировини (ресурсів), перевезення, виготовлення товару, пакування, зберігання, транспортування і доставку кінцевому споживачеві. Доцільно також звернути увагу на те, що взаємопов'язаний набір ресурсів та процесів забезпечується використанням транспортних систем, під якими розуміється системне поєднання транспортної інфраструктури, видів транспорту та систем їх управління. Окрім того, стандарт ISO наголошує на взаємопов'язаності ресурсів та процесів, які утворюють єдину систему міжнародного переміщення вантажів [143, с. 63].

Можна стверджувати, що концепція уповноваженого економічного оператора сформувалася внаслідок досягнення мети щодо підвищення рівня безпеки у ланцюзі поставок товарів та забезпечення його комплексного управління, тобто встановлення нового виду управління ланцюгом поставок – інтегрованого управління. Основні стандарти концепції викладено в Рамкових стандартах безпеки та полегшення міжнародної торгівлі у 2005 р.

Однією з чотирьох основ Рамкових стандартів є надання пільг, які митні служби надаватимуть компаніям, що дотримуються мінімальних стандартів безпеки міжнародного ланцюга поставок товарів і використовують ефективні методи роботи. Компанії, що застосовували сучасні інформаційні технології при роботі з міжнародними товаропотоками і здійснювали постійний контроль за експортними та імпорними операціями, отримали значні переваги, їм було надано статусу уповноважених економічних операторів, що позитивно відбилося на їх міжнародній репутації [18].

У контексті Рамкових стандартів уповноважений економічний оператор – це учасник ЗЕД, чия діяльність отримала схвалення митної адміністрації як відповідна нормам ВМО чи стандартам забезпечення безпеки ланцюга поставки товарів. До поняття «уповноважений економічний оператор» входять, зокрема: виробники, імпортери, експортери, брокери, перевізники, консолідатори, посередники, оператори портів, аеропортів, терміналів, інтеграційні оператори, складські оператори, дистриб'ютори [80, с. 193].

У значенні Рамкових стандартів термін «інтегроване управління ланцюгами поставок» передбачає наявність конкретного суб'єкта управління, тобто організації, відповідальної за управління ланцюгами поставок. Відповідно до міжнародної практики здійснювати інтегроване управління ланцюгами поставок здатні лише спеціалізовані організації, що володіють відповідними ресурсами (у тому числі, і спеціалізовані активи, і персонал необхідної кваліфікації) і технологіями управління, у тому числі логістичними інформаційними системами управління. Використання єдиної

митної моделі даних (WCO Customs Data Model) припускає уніфікацію вимог до логістичних інформаційних систем управління уповноваженим економічним оператором, при цьому слід мати на увазі не лише тип і структуру даних, але також формат і протокол електронного обміну. Уніфікація вимог, у тому числі вироблення стандартів, процедур і протоколів взаємодії з митними органами, має здійснюватися в рамках спеціальної програми взаємодії «митниця – бізнес» [124, с. 167].

У теорії управління ланцюгами поставок інтеграцію можна назвати процесом взаємодії між учасниками ланцюга поставок, якого спрямовано на досягнення загальних цілей шляхом розширення і поглиблення виробничо-технологічних зв'язків, при спільному використанні ресурсів, об'єднанні капіталів і створенні сприятливих партнерських відносин для здійснення спільної економічної діяльності.

Інтеграція у межах ланцюга поставок і стратегічне партнерство є важливим аспектом. Фірми-учасники ланцюга поставки товарів не можуть функціонувати ізольовано один від одного, а навпаки, повинні тісно співпрацювати в рамках інтеграції, оскільки це дозволить їм вирішити більш широкі завдання [131, с. 71].

Як вірно зазначає С.Г. Левченко, уповноважений економічний оператор – це особа (один з учасників ЗЕД), яка нарівні з митними органами забезпечує безпеку та надійність міжнародного ланцюга поставок товарів [111, с. 26].

Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі передбачають наявність генеральної угоди про мінімальні пільги, які компанії-партнери можуть отримати завдяки статусу уповноваженого економічного оператора. Такі пільги можуть включати прискорене проходження вантажів незначного ризику через митницю, підвищення рівня безпеки, оптимізацію витрат ланцюга поставок товарів за рахунок ефективного вирішення питань безпеки, підвищення репутації організації, розширення ділових можливостей, більш повне розуміння митних вимог і

більш тісний контакт між уповноваженим економічним оператором і митною адміністрацією [18].

Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі встановлюють основні принципи, завдання та напрямки взаємодії митних адміністрацій з уповноваженими економічними операторами. «Друга опора» зазначеного міжнародного документа визначає основні стандарти таких відносин, зокрема це:

1) партнерство – уповноважені економічні оператори, що беруть участь у міжнародному ланцюгу поставок товарів, здійснюють самооцінку з урахуванням заздалегідь встановлених стандартів безпеки та передової практики для того, щоб їх власні програми та процедури забезпечували адекватні гарантії для вантажів та контейнерів до того, як вони будуть випущені з-під митного контролю у пункті призначення;

2) безпека – уповноважені економічні оператори використовують у своїй діяльності найбільш ефективні методи забезпечення безпеки;

3) уповноваження – митні адміністрації спільно з представниками торгового співтовариства розробляють порядок процедури акредитації за критеріями якості, які забезпечуватимуть компанії, що мають статус уповноваженого економічного оператора, відповідні стимули;

4) технологія – усі сторони зберігають цілісність вантажів і контейнерів за допомогою сприяння у використанні сучасних технологій;

5) комунікація – митна адміністрація регулярно оновлює програму партнерства «митниця-бізнес» для того, щоб сприяти впровадженню мінімальних стандартів безпеки та найбільш ефективних методів забезпечення безпеки ланцюга поставок товарів;

6) полегшення – митні адміністрації працюють спільно з уповноваженими економічними операторами для забезпечення максимальної безпеки та полегшення функціонування міжнародного ланцюга поставок товарів, що розпочинається на їх митній території або проходить через неї [78, с. 183].

На основі п. 6.3 Рамкових стандартів безпеки і полегшення світової торгівлі є можливою така форма взаємовідносин між уповноваженими економічними операторами та митними адміністраціями, як обмін інформацією. У процесі обміну інформацією важливим являється надання гарантій конфіденційності інформації. Обмін даними, як між митними адміністраціями, так і з приватним сектором на вимогу митних служб, слід розпочинати лише після проведення між зацікавленими державними структурами консультацій із питань забезпечення необхідної конфіденційності та захисту даних [18].

Аналогічним чином питання захисту конфіденційності даних розглядаються у таких існуючих інструментах ВМО, як Йоганнесбургська конвенція і Типова двостороння угода.

Відповідно до Додатку 2 Рамкових стандартів ВМО, Технічні специфікації до «другої опори» «митниця – бізнес», відносини між митними адміністраціями та підприємницьким товариством повинні ґрунтуватися на взаємоповазі до ролі й обов'язків один одного у цій сфері. Цим Додатком деталізуються та роз'яснюються стандарти «другої опори» [18].

У червні 2006 р. ВМО прийняла міжнародні директиви стосовно розглядуваного суб'єкта. Понад 140 членів ВМО висловили свій намір імплементувати їх в національне законодавство за допомогою прийняття відповідних програм [164].

Механізм забезпечення безпеки міжнародних ланцюгів поставок реалізований у рамках Загального управління якістю і Міжнародних стандартів серії 150. Наслідком посилення вимог за рівнем безпеки стало прийняття у 2007 р. серії нових міжнародних стандартів з управління безпекою ланцюгів поставок 150 9001:2008. Відповідно до прийнятого у 2008 р. нового стандарту Системи менеджменту якості 150 9001:2008 усі учасники ланцюга поставок керуються єдиними стандартами якості. Обов'язковий перехід на 150 9001:2008 значною мірою спростить процедуру контролю безпеки ланцюгів поставок. Відповідність стандартів безпеки, що

пред'являються митними органами до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, вимогам 150 9001:2008 та іншим обов'язковим вимогам, мають на меті забезпечення контролю ланцюга поставок від місця формування поставки до конкретного одержувача. Формулювання цілей, завдань, повноважень і відповідальності такого уповноваженого економічного оператора як суб'єкта ЗЕД, що забезпечує управління безпекою ланцюгів поставок відповідно до висунутих вимог, дозволить організувати його діяльність і впорядкувати систему взаємовідносин з митними органами і конкретними споживачами, зацікавленими у скороченні термінів і підвищенні якості поставок [124, с. 167].

У 2006 р. набула чинності Переглянута Кіотська Конвенція. Відповідно до стандарту 3.32 «Спеціальні процедури для уповноважених осіб» цього міжнародного документа, для уповноважених осіб, що відповідають критеріям, що встановлені митними органами, включаючи задовільну систему управління за комерційною документацією, митні органи повинні надати право на спрощення щодо: випуску товарів при наданні мінімальної інформації, яка є необхідною для ідентифікації товарів, і дозвіл на заповнення остаточної декларації через певний проміжок часу; оформлення товарів у приміщеннях декларанта чи іншому місці, яке ним визначено; дозвіл на єдину декларацію для всіх імпортованих товарів або експортованих товарів протягом певного періоду, коли це здійснювалось однією особою; тощо [19].

Переглянута Кіотська Конвенція продублювала положення Рамкових стандартів безпеки та полегшення світової торгівлі, надаючи, тим самим, їм більш вагомого значення в регулюванні міжнародних митних відносин. Імплементация указаних норм у національне законодавство стала необхідним кроком для більшості суверенних держав.

Пріоритетним напрямком для членів ВМО стало взаємне визнання програм уповноваженого економічного оператора. Уперше таку угоду було укладено у червні 2007 р. між США та Новою Зеландією [166].

У Рамкових стандартах визначено деякі загальні орієнтири для розробки угод про взаємне визнання, але для створення глобальної системи взаємного визнання статусу уповноваженого економічного оператора потрібен певний час.

Відповідно до визначення ВМО, взаємне визнання – це дії або рішення, прийняті або дозволені певною митною адміністрацією, визнані і прийняті іншою митною адміністрацією. Документ, який формалізує цю дію чи рішення, як правило, називають «Угода про взаємне визнання». Відповідно до Рамкових стандартів взаємне визнання статусу уповноваженого економічного оператора є механізмом, розробленим митними адміністраціями для підтвердження відповідності та авторизації, який може застосовуватися з метою усунення або скорочення надмірності або дублювання норм [18].

Втілення концепції уповноваженого економічного оператора в національне законодавство однією державою не означає автоматичного визнання нею правозастосовчих положень щодо уповноваженого економічного оператора, які прийняті іншою державою. Незважаючи на те, що Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі визначили стандарти концепції уповноваженого економічного оператора, їх обов'язкового дотримання договірними сторонами на міжнародному рівні на теперішній час не існує. Вибір спрощень та їх межі, підстави та процедура набуття статусу, критерії для окреслення можливих кандидатів, вид та дія сертифікату уповноваженого економічного оператора, правовий статус тощо – усі ці положення встановлюються конкретною державою в залежності від сукупності різного роду підстав.

З метою досягнення одноманітності та єдності регулювання митних відносин зацікавлені держави втілюють концепцію уповноваженого економічного оператора таким чином, щоб ключових відмінностей для полегшення процедури подальшого взаємного визнання розглядуваного статусу було менше.

Як слушно зазначає І.Г. Бережюк, умов взаємного визнання немає, економічним операторам доведеться проходити процедури акредитації в усіх країнах, де вони здійснюють свій бізнес. Представники приватного сектору зазначають, що взаємне визнання є найважливішою мірою щодо спрощення процедур торгівлі. Вони вважають, що можна уникнути витрат на перевірку і повторне підтвердження відповідності, якщо дві або декілька держав домовляться про взаємне визнання програм уповноваженого економічного оператора.

Кінцевою метою у цьому процесі є підписання багатосторонньої угоди про взаємне визнання для недопущення створення нових бар'єрів у торгівлі. Однак протягом найближчого часу, найвірогідніше, укладатимуться двосторонні угоди про взаємне визнання. З метою максимізації переваг і вигод від таких угод ВМО розробила «Керівництво за угодами про взаємне визнання», щоб допомогти країнам розробити й реалізувати такі програми.

ВМО рекомендує поетапний підхід до взаємного визнання статусу уповноваженого економічного оператора (MRA). Процедури для сприяння є унікальними, мають відповідати політиці та умовам кожної країни, однак, зазвичай цей процес полягає у такому:

фаза 1 – визначення еквівалентності програм, спільне порівняння критеріїв статусу уповноваженого економічного оператора двох країн;

фаза 2 – спільне відвідування і здійснення перевірки;

фаза 3 – якщо митні адміністрації погодилися з тим, що програми уповноваженого економічного оператора є еквівалентними, відбувається обговорення операційних процесів, включаючи переваги та обмін інформацією, обмін передовим досвідом;

фаза 4 – підписання главами двох митних адміністрацій угоди про взаємне визнання та розробка оперативних процедур для реалізації угоди про взаємне визнання.

Для реалізації Угоди про взаємне визнання можуть бути використані різні підходи, проте всі держави-члени ВМО визнали важливість структурованого і логічного підходів [71, с. 315].

У 2013 р. у рамках міністерської конференції членів ВМО було підписано Угоду щодо спрощення процедур торгівлі (WTO Agreement on Trade Facilitation). Відповідно до ст. 7 (Trade Facilitation Measures for Authorized Operators) кожна держава повинна надати додаткові заходи щодо спрощення процедур торгівлі, пов'язаних з імпортом, експортом або транзитних формальностей і процедур для операторів, які відповідають певним критеріям (авторизованих операторів). Крім того, держави можуть запропонувати такі заходи щодо спрощення процедур, які є широко доступними для всіх операторів, і використання яких не потребує створення окремої програми. З метою підвищення ефективності заходів щодо спрощення процедур, що надаються операторами, держави можуть обговорювати взаємне визнання уповноважених операторних схем [63].

Розвиткові інституту уповноваженого економічного оператора сприяє Секретаріат ВМО, який:

- 1) управляє робочою групою SAFE, обговорює та змінює документи;
- 2) популяризує концепцію уповноваженого економічного оператора шляхом проведення конгресів, семінарів, форумів;
- 3) співпрацює з основними зацікавленими сторонами (зміцнення співробітництва з Міжнародною організацією цивільної авіації (ICAO), Міжнародною морською організацією (IMO);
- 4) надає допомогу у формуванні та реалізації інституту уповноваженого економічного оператора у межах реалізації програми «Колумбус» (Columbus Programme), якої спрямовано на зміцнення світової безпеки, збільшення економічного зростання за допомогою модернізації митниці, й у зв'язку із цим – на застосування Рамкових стандартів безпеки та полегшення світової торгівлі. Цією програмою передбачено: проведення діагностики розвитку митних органів; складання плану дій та безпосереднє

застосування програми проведення моніторингу та оцінки отриманих результатів [71, с. 289].

У 2012 р. за ініціативи ВМО було проведено першу Всесвітню Конференцію, присвячену уповноваженому економічному оператору, яка мала на меті створення відкритої платформи для обміну ідеями та досвідом представниками бізнесу, митних та прикордонних служб. У 2014 р. у Мадриді відбулася друга Всесвітня Конференція, присвячена уповноваженому економічному оператору, в якій взяло участь понад 800 делегатів із різних країн [172, с. 64].

ВМО розроблено та щорічно оновлюється «Збірник програм уповноваженого економічного оператора» з метою аналізу існуючого стану функціонування цього інституту. Протягом останніх років цей документ є єдиним джерелом інформації про партнерство між бізнесом, митними адміністраціями та іншими зацікавленими сторонами.

Як зазначається у «Збірнику програм уповноваженого економічного оператора», виданому ВМО в 2014 р., концепція уповноваженого економічного оператора стала провідною програмою для членів ВМО, вона надала можливість митним адміністраціям передати частину своєї відповідальності за забезпечення безпеки приватному сектору, надаючи йому, у той же час, низку переваг щодо спрощення процедур. Партнерські програми дозволили досягти більшого з меншими зусиллями, їх спрямовано на забезпечення стійкого і довгострокового дотримання митних правил через стимули, такі як зниження рівня контролю, надання періодичної звітності, відстрочки платежів, репутаційні переваги тощо.

Станом на березень 2014 р. 168 членами ВМО підписано лист про наміри щодо застосування Рамкових стандартів безпеки та полегшення світової торгівлі [64].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що основними міжнародно-правовими джерелами регулювання діяльності уповноваженого економічного оператора є: Рамкові стандарти безпеки та полегшення

міжнародної торгівлі, Переглянута Кіотська Конвенція, Угода щодо спрощення процедур торгівлі, Керівництво за угодами про взаємне визнання. Поширення та розвиток стандартів концепції уповноваженого економічного оператора безпосередньо здійснює ВМО, яка організовує: міністерські конференції, міжнародні конгреси, семінари, форуми, розробку Збірника програм уповноваженого економічного оператора тощо.

Розглянуті у цій частині дослідження міжнародні стандарти концепції уповноваженого економічного оператора та її реалізації дозволяють створити уявлення про те, яким повинен бути цей суб'єкт митного права та що необхідно змінити для його реального введення до суб'єктного складу митних правовідносин. Важливим є подальша стандартизація процесів управління якістю на підприємствах суб'єктів ЗЕД, які претендують на статус уповноваженого економічного оператора.

Доцільним для України вважається розширення переліку осіб, яким може бути надано статус уповноваженого економічного оператора. Надання можливості набувати розглядуваного спеціального статусу таким учасникам ланцюга поставок, як: відправник, одержувач, перевізник, митний брокер (митний представник), власник складу та ін. є важливим аспектом підвищення безпеки міжнародної торгівлі та її спрощення.

3.2. Реалізація концепції уповноваженого економічного оператора в країнах ЄС

Втілення концепції уповноваженого економічного оператора в ЄС має порівняно тривалу історію. Основи її використання було закладено Резолюцією Ради ЄС 648/2005, Резолюцією Комісії ЄС 1875/2006, МК ЄС, програмою уповноваженого економічного оператора та національним законодавством країн-членів ЄС [78, с. 184].

Резолюція Ради ЄС 648/2005 встановила, що статус «уповноважений економічний оператор» надається будь-якому економічному оператору,

створеному на митній території ЄС, за умови відповідності визначеним критеріям. Крім того, одним із ключових є положення про взаємне визнання митними органами усіх держав-членів ЄС, без шкоди для митного контролю сертифікатів уповноваженого економічного оператора наданих однією з держав-членів ЄС. Статтею 5 п. 2 визначено, що критерії надання цього статусу мають включати: дотримання митного законодавства; наявність задовільної системи управління, яка надає можливість здійснення митного контролю; відповідність платоспроможності; спроможність реалізації стандартів охорони та безпеки [44].

У 2002 р., у рамках програми «Митниця 2002» з метою внесення доповнень до каталогу індикаторів ризику для учасників ЗЕД, а також розробки єдиного алгоритму оцінки ризиків, пов'язаних із їх діяльністю, було створено проектну групу. Такий алгоритм отримав назву COMPACT (Compliance Partnership Customs and Trade) і був відображений у технічному регламенті TAXUD/2006/1452 від 13 червня 2006 р.

Завданням проектної групи було впроваджено сучасні методи аналізу ризиків та вибіркового контролю. У цьому контексті ризики визначаються як фактори, що суперечать цілям митних органів і митному законодавству щодо переміщення товарів між митною територією ЄС і третіми країнами. У технічному регламенті TAXUD/2006/1452 міститься COMPACT-модель для уповноваженого економічного оператора, яка являє собою алгоритм одержання відповідного сертифікату [165].

Технічний регламент TAXUD/2006/1450 закріпив Authorized Economic Operators Guidelines. Цей документ складається з трьох частин, які, у свою чергу, поділяються на секції і в сукупності є керівним принципом для впровадження концепції уповноваженого економічного оператора. Він не є юридично зобов'язуючим актом і має роз'яснювальний характер, що має на меті забезпечення правильного застосування державами-членами концепції уповноважених економічних операторів. Уповноважений економічний оператор у цьому документі визначено як економічний оператор, який є

надійним у всьому Співтоваристві у контексті здійснення його участі у митній діяльності, і, таким чином, набуває права користуватися перевагами на всій території Співтовариства.

Наприклад, у частині 1 секції 2 визначаються ознаки мікро- та малих підприємств. Мале підприємство визначається як підприємство, яке використовує менше, ніж 50 осіб, і чий річний оборот і/або загальний річний баланс не перевищує 10 млн євро. Мікропідприємство визначається як підприємство, яке використовує менше, ніж 10 осіб, і чий річний оборот і/або загальний річний баланс не перевищує 2 млн євро. Критерії набуття статусу уповноваженого економічного оператора поширюються на всі підприємства, незалежно від їх розміру. Однак, умови дотримання цих критеріїв перебувають у прямій залежності від розміру і складності бізнесу, типу вантажообігу підприємства тощо. [46].

Крім того, 24 серпня 2006 р. було опубліковано АЕО Pilot report, який є відображенням процесу впровадження уповноваженого економічного оператора в ЄС.

Учасників було обрано таким чином, щоб усі разом вони являли собою повноцінний ланцюг поставок. Відбір до участі в експерименті було засновано на таких комбінованих критеріях: досвід у сфері дозвільних програм оператора; представництво різних частин Співтовариства; участь держав-членів, які вступили в ЄС за різних періодів; участь великих і малих підприємств; участь Multi-національного економічного оператора; наявність представників перевізників різних видів транспорту тощо. Таким чином, було обрано 11 економічних операторів та відповідно їх митних органів, а саме: Австрія (Magna Steyr Fahrzeugtechnik), Бельгія (Nike Europe Holding BV), Франція (Renault, sas), Німеччина (Hapag-Lloyd Container Line GmbH), Угорщина (MASPED Co Ltd), Італія (Uno a Erre Italia Spa), Литва (AB Lietuvos gelezinkeliai), Нідерланди (Kuper Douaneservice BV), Словенія (Gorenje, gosodinjski aparati d.d.), Швеція (DHL Express (Sweden) AB), Велика Британія (Cardinal Health). Всі інші митні органи, які номінували своїх

економічних операторів, мали можливість проводити попередній аудит і залишатися пов'язаними з АЕО Pilot [45].

У січні 2008 р. було внесено зміни до МК ЄС, відповідно до яких сертифікат уповноваженого економічного оператора визнається усіма членами союзу, а уповноважений економічний оператор – це особа, яка при веденні свого бізнесу бере участь у заходах, що передбачені митним законодавством.

Цим нормативним актом було визначено основні елементи правового статусу уповноваженого економічного оператора у межах ЄС.

Так, для отримання статусу економічного оператора особа має бути заснована на митній території ЄС і відповідати умовам, установленим ст. 14 і ст. 15 МК ЄС, а також звернутися до компетентних органів із проханням про надання відповідного статусу [48].

Варто зазначити, що існують деякі випадки, коли заяви на отримання статусу ЄС можуть подавати й нерезиденти ЄС: якщо з країною, резидентом якої є учасник ЗЕД, укладено угоду про взаємне визнання сертифікатів уповноваженого економічного оператора; якщо заява на отримання статусу подається судноплавною чи авіакомпанією, яка не є резидентом ЄС, але має на його території філію [165].

Статус уповноваженого економічного оператора в ЄС полягає у наданні двох типів повноважень: «у галузі митних спрощень» та «у галузі безпеки і захисту».

Перший тип повноважень дозволяє уповноваженим економічним операторам отримати привілеї у вигляді певних спрощень відповідно до митного законодавства. При отриманні другого типу повноважень, економічний оператор отримує привілеї у вигляді прискорення проходження процедур, пов'язаних із безпекою і захистом. Можливим є отримання одночасно обох типів повноважень.

Статус уповноваженого економічного оператора може бути призупинений або відкликаний відповідно до умов, зазначених у ст. 15 МК ЄС.

Необхідно виокремити такі критерії, що застосовуються при присвоєнні статусу уповноваженого економічного оператора у рамках ЄС:

- 1) офіційне підтвердження відповідності митним та податковим вимогам;
- 2) задовільна система управління комерційного та, де прийнятно, транспортного обліку, що дозволяє забезпечити здійснення належного митного контролю;
- 3) доведення платоспроможності;
- 4) практичні стандарти компетентності або професійної кваліфікації, що належать безпосередньо до здійснюваної діяльності, у випадках, коли уповноважений економічний оператор бажає отримати привілеї у частині спрощень, передбачених митним законодавством;
- 5) відповідність стандартам з безпеки і захисту у випадках, коли уповноважений економічний оператор бажає отримати привілеї у прискоренні проходження митного контролю в частині безпеки і захисту [48].

У 2008 р. було прийнято Програму уповноваженого економічного оператора ЄС, яка передбачає надання двох різних сертифікатів: стосовно спрощення митних процедур або стосовно надійності та безпеки, вони можуть бути об'єднані. Понад 80 % сертифікатів ЄС видаються на отримання комбінованого статусу уповноваженого економічного оператора. Серед країн ЄС отримання такого статусу здійснюється пропорційно до економічного розвитку держави. Так, у Німеччині видається приблизно 25% від усіх наданих сертифікатів у ЄС, у Нідерландах – 15%, у Швеції – 10%, у Франції – 9%, в Італії – 8%, у Великій Британії – 7%. Деталізація положень щодо впровадження Програми уповноваженого економічного оператора ЄС здійснюється в Резолюції ЄС 1875/2006 [165].

Регламент ЄС №197/2010 встановив нові терміни видачі сертифіката уповноваженого економічного оператора. Раніше митний орган повинен був вирішити питання про надання сертифікату протягом 90 календарних днів із правом продовження цього терміну на 30 днів, відтепер ця процедура може здійснюватися протягом 120 днів і продовжуватись ще на 60 днів за визначених обставин [50].

Анкета самооцінки, яка використовується в ЄС, передбачає характеристику кандидата до відповідності чотирьох основних критеріїв: дотримання митних правил, належний бухгалтерський облік та логістична система, фінансова спроможність, дотримання безпеки та охорони. Її розроблено з метою допомоги щодо встановлення того факту, що кандидат може задовольняти відповідні кваліфікаційні умови та критерії, перш ніж подасть заяву на отримання сертифікату уповноваженого економічного оператора [51].

Процес акредитації (процедура набуття статусу) уповноваженого економічного оператора в ЄС включає такі стадії:

1. Проведення заявником самооцінки.
2. Подання заяви та інших відомостей.
3. Проведення перевірки відповідності умовам та критеріям набуття статусу.
4. Оцінка ризиків.
5. Надання статусу та відповідного типу сертифікату уповноваженого економічного оператора.
6. Контроль за діяльністю уповноваженого економічного оператора після надання статусу.
7. Переоцінка, призупинення дії та відкликання сертифікату.

Концепція уповноваженого економічного оператора ЄС є юридично обов'язковою для всіх держав-членів. Однакова її реалізація в усіх державах-членах здійснюється за рахунок регулярних зустрічей делегатів з усіх держав-членів для вирішення загальних проблем [64].

Статус уповноваженого економічного оператора в ЄС може бути наданий за допомогою таких сертифікатів: AEOC – Customs Simplifications (щодо митних спрощень); AEOS – Security and Safety (щодо охорони та безпеки); AEOF – Customs Simplifications/Security and Safety (поєднання 2-х попередніх), які відрізняються критеріями отримання та відповідно сутністю наданих переваг. Сертифікат уповноваженого економічного оператора в ЄС набирає чинності через десять робочих днів після дати його видачі та визнається у всіх державах-членах ЄС. Термін дії сертифіката не обмежений, митні органи, у свою чергу, здійснюють контроль за виконанням вимог та критеріїв набуття визначеного статусу [170].

Якщо особа отримала сертифікат AEOC, то вона: набуває права отримати переваги на спрощення митних процедур; піддається меншій кількості фізичних та документальних перевірок, ніж особа, яка не володіє таким типом сертифікату; товари будуть перетинати кордон швидше; отримає більш низький бал ризику в системах аналізу ризиків усіх держав-членів; має пріоритет над іншими уповноваженими економічними операторами (вантажі повинні бути у першу чергу перевірені в уповноваженого економічного оператора, який володіє сертифікатом AEOC); перевірки можуть проводитися в іншому місці, а не в митному органі, тощо.

Якщо особа отримала сертифікат AEOS, то вона: набуває права бути повідомленою митним органом про те, що в результаті аналізу ризиків, партію було обрано для подальших фізичних перевірок перед тим, як товари прибувають на митну територію ЄС (процес перевірки та оформлення стає більш передбачуваним); право на подання меншої інформації при заповненні декларації, що дозволить знизити адміністративне навантаження; піддається меншій кількості фізичних та документальних перевірок, ніж особа, яка не володіє таким типом сертифікату; перевірки можуть проводитися в іншому місці, а не в митному органі, тощо.

Якщо особа отримала сертифікат AEOF, то вона набуває право отримати переваги від обох типів сертифікатів.

Можна виокремити додаткові переваги внаслідок отримання статусу уповноваженого економічного оператора ЄС: поліпшення відносин з митними органами (при подачі заявки на статус уповноваженого економічного оператора, як правило, виробляються доброзичливі відносини з компетентними органами, які можуть бути корисними на більш пізньому етапі); особа визнається надійним та безпечним партнером (відповідає критеріям безпеки та вважається надійним партнером у ланцюзі поставок, що підвищує репутацію уповноваженого економічного оператора); на основі взаємного визнання статусу уповноваженого економічного оператора (у результаті роботи ВМО і здійснення подібних заходів у глобальному масштабі впливає на підвищення безпеки міжнародних торгових операцій), особа отримує права на інші пільги в Китаї, Японії, Норвегії, Швейцарії, США тощо; переваги, пов'язані зі сплатою окремих податків; прозорість власної діяльності (наприклад, зниження крадіжок і втрат, ризики у середині компанії можуть бути зведеними до мінімуму) тощо [171].

Статус уповноваженого економічного оператора, який наданий в ЄС, визнається Китаєм, Норвегією, Швейцарією тощо [170].

Норми м'якого права (керівні принципи діяльності уповноваженого економічного оператора в ЄС) полегшують правильне застосування нових правових положень; є гарантією узгодженого і систематичного підходу; створюють для кожного критерію отримання статусу уповноваженого економічного оператора підготовлений шаблон, що містить відповідні ризики (показники), пов'язані із цим критерієм, короткий опис ризику та варіанти з можливим рішенням [167].

Необхідно зазначити, що у жовтні 2013 р. було прийнято новий МК ЄС (вступає в силу в 2016 р.), яким значною мірою розширено як можливості для підприємств, яким надаються спрощення митного контролю, так і встановлено нові вимоги, яким повинні відповідати такі підприємства. Зокрема, компанії, що бажають досягти акредитації уповноваженого економічного оператора, необхідно буде: провести ретельний аналіз

імпортних та експортних процедур (безпеки приміщень, ІТ-систем, персоналу, систем обліку і транспортування тощо), виокремити сильні і слабкі сторони у ланцюгу поставок, виявити можливості для потенційних заощаджень тощо [168].

Безпосередньо регулює функціонування інституту уповноваженого економічного оператора в ЄС TAXUD (Taxation and Customs Union Directorate – General) – генеральна дирекція з питань оподаткування та митного союзу, підзвітна Європейській комісії, до компетенції якої належить контроль зовнішніх кордонів ЄС, а також питання митного права ЄС (гармонізація митних зборів і податків, підтримка і взаємодія країн-учасниць ЄС при боротьбі з ухиленням від сплати податків тощо).

Регулюванню діяльності уповноваженого економічного оператора в ЄС сприяє: законодавство ЄС, яке безпосередньо застосовується до членів ЄС; мережа уповноважених економічних операторів (AEO Network Group), яка об'єднала актуальні для уповноважених економічних операторів питання і прагне до уніфікації у застосуванні юридичних норм; директиви ЄС, які регулюють діяльність членів ЄС та зацікавлених осіб; служба підтримки щодо уповноваженого економічного оператора в ЄС (EU AEO Helpdesk) при Єврокомісії; системна база даних економічних операторів, призначена для управління авторизацією уповноважених економічних операторів в ЄС для компетентних органів держав-членів ЄС [71, с. 310].

Концепція уповноваженого економічного оператора в рамках ЄС значною мірою випереджає установлені міжнародні стандарти. Незважаючи на бажання держав-членів союзу зберегти суверенітет у регулюванні митних відносин, компетентні органи ЄС запровадили нову модель діяльності уповноваженого економічного оператора, яка є еталоном для всієї міжнародної спільноти.

Як уявляється, для впровадження інституту уповноваженого економічного оператора в Україні необхідно розробити власну національну модель партнерства бізнесу та фіскальних органів, так, як це зроблено в ЄС,

що має враховувати потреби усіх сторін ланцюга поставок, міжнародні рекомендації та бути орієнтованою на подальше визнання сертифікату уповноваженого економічного оператора українського зразка в ЄС.

Крім того, доцільно було б створити проектну групу із запровадження інституту уповноваженого економічного оператора в Україні. До складу групи необхідно включити представників ДФС, представників провідних торговельних компаній, представників суб'єктів, що забезпечують процеси транскордонного переміщення (митних брокерів, перевізників, експедиторів), європейських експертів.

Корисним досвідом ЄС, яким може скористатися Україна, є проведення пілотного проекту щодо впровадженню інституту уповноваженого економічного оператора. Підприємства – учасники експеременту повинні бути обрані таким чином, щоб забезпечувати участь: юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; підприємств із різних областей України; підприємств, які здійснюють різні види ЗЕД; різних учасників ланцюга поставок; підприємств із різним річним оборотом та/або загальним річним балансом тощо. Проведення такого проекту надасть можливість виявити проблеми, з якими стикаються підприємства при отриманні статусу уповноваженого економічного оператора, а також встановити варіанти їх усунення.

Однак запровадження цих можливостей до вітчизняного митного законодавства потребуватиме у тому числі внесення змін до МК України. Серед положень законодавства ЄС, які слушно було б імплементувати до вітчизняного митного законодавства, належать: диференціація критеріїв оцінювання підприємства, в залежності від виду спеціального спрощення, на яке претендує таке підприємство; можливість надання окремих спрощень митних процедур підприємствам, які не мають статусу уповноваженого економічного оператора, проте відповідають частині вимог для розглядуваного суб'єкта; надання спрощень при транзитних переміщеннях товарів (у тому числі запровадження статусу уповноваженого

вантажовідправника та вантажоодержувача); технологія «централізованого митного оформлення» подання митної декларації до митниці за місцем реєстрації підприємства, незалежно від фактичного місцезнаходження товарів [98].

Використання досвіду ЄС у запровадженні інституту уповноваженого економічного оператора в Україні має велике значення для виконання міжнародних зобов'язань, узятих Українською державою, створення партнерських відносин між ДФС та суб'єктами господарювання, які здійснюють ЗЕД та задіяні у ланцюгу міжнародних поставок, що сприятиме забезпеченню прискорення зовнішньої торгівлі, безпеці та захисту національних інтересів України.

3.3. Реалізація концепції уповноваженого економічного оператора в країнах СНД

Співдружність Незалежних Держав було створено в 1991 р. за участі 12 держав-членів – Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Російська Федерація, Таджикистан, Туркменія, Україна, Узбекистан [3].

Стрімке зростання обсягів зовнішньої торгівлі як в усьому світі, так і на пострадянському просторі, поглибило взаємозалежність більшості держав від законодавства кожної з країн – торгових партнерів і сприяло розумінню необхідності зменшення торгових бар'єрів, усунення розбіжностей у митних правилах і процедурах, що можуть перешкоджати міжнародній торгівлі [71, с. 322]. Одним із питань, які потребують однозначного тлумачення, є визначення статусу уповноваженого економічного оператора та подальше його взаємне визнання державами СНД. На теперішній час кількість держав, які є членами СНД, змінилася, проте для цілей цього дослідження цікавий не сам союз, а приналежність держав до певної групи не за формальними, а за фактичними підставами.

Створення ЄврАзЕС Російською Федерацією, Білорусією та Казахстаном як форми торгово-політичної інтеграції, яка передбачає єдину митну територію, у межах якої у взаємній торгівлі товарами не застосовуються мита та обмеження економічного характеру, за винятком спеціальних захисних, антидемпінгових і компенсаційних заходів. Створення митного союзу опосередковує важливість розгляду впровадження в його рамках інституту уповноваженого економічного оператора.

Статтею 38 МК ЄврАзЕС під уповноваженим економічним оператором розуміється юридична особа, яка відповідає певним умовам, і якій можуть бути надані такі спеціальні спрощення: тимчасове зберігання товарів у приміщеннях, на відкритих майданчиках та інших територіях уповноваженого економічного оператора; випуск товарів до подання митної декларації; проведення митних операцій, пов'язаних із випуском товарів, у приміщеннях, на відкритих майданчиках та інших територіях уповноваженого економічного оператора; інші спеціальні спрощення, передбачені митним законодавством ЄврАзЕС.

Статтею 39 МК ЄврАзЕС визначено такі умови присвоєння статусу уповноваженого економічного оператора:

- 1) надання забезпечення сплати митних платежів, податків (150 тис. євро – для уповноважених економічних операторів, що здійснюють виробничу діяльність/або експортер або 1 млн євро – для інших уповноважених економічних операторів);
- 2) здійснення ЗЕД не менше 1 року;
- 3) відсутність невиконаного зобов'язання із сплати митних платежів, відсотків, пені;
- 4) відсутність заборгованості;
- 5) відсутність фактів притягнення протягом 1 року до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері митної справи;
- 6) наявність системи обліку, яка відповідає вимогам, визначеним митними органами;

7) відповідність іншим вимогам і дотримання інших умов, яких встановлено митним законодавством ЄврАзЕСі (або) законодавством держав-членів Митного союзу [49].

Статус уповноваженого економічного оператора присвоюється юридичній особі митними органами шляхом видачі свідоцтва про включення до реєстру уповноважених економічних операторів і визнається на території тієї держави, митним органом якої присвоєно цей статус. Статус уповноваженого економічного оператора присвоюється юридичній особі, створеній відповідно до законодавства держави-члена ЄврАзЕС, на території якої цій особі буде присвоєно цей статус.

Форма та порядок видачі свідоцтва про включення до реєстру уповноважених економічних операторів, призупинення дії та відкликання цього свідоцтва визначаються законодавством держав-членів ЄврАзЕС [49].

Особливості статусу уповноваженого економічного оператора в ЄврАзЕС зумовлено особливостями цього інституту в державах-учасниках Союзу. Так, у РФ уповноваженим економічним оператором може бути юридична особа, яку зареєстровано згідно із законодавством РФ, що здійснює ввезення товарів у РФ для використання у виробничій та іншій підприємницькій діяльності та вивезення товарів з РФ, яку включено до реєстру уповноважених економічних операторів. Відповідно до ст. 86 Закону «Про митне регулювання в Російській Федерації» Уряд РФ відповідно до митного законодавства Митного союзу має право визначати перелік товарів, щодо яких не можуть застосовуватися спеціальні спрощення, що надаються уповноваженому економічному оператору. Приміщення, відкриті майданчики уповноваженого економічного оператора мають статус зони митного контролю. Межі зазначеної зони митного контролю визначаються митним органом та уповноваженим економічним оператором в угоді, що передбачена ч. 8 ст. 86 Закону «Про митне регулювання в Російській Федерації», і повинні мати спеціальні позначення. Вивезення товарів, що перебувають під митним контролем, за межі зазначеної зони здійснюється з

дозволу митного органу. Свідоцтво про включення до реєстру уповноважених економічних операторів набирає чинності після закінчення 10 днів з дня його видачі і терміном дії не обмежується [54].

У РФ форму свідоцтва про включення до реєстру уповноважених економічних операторів встановлено наказом ФМС Росії від 14 вересня 2011 р. № 1877 «Про затвердження Адміністративного регламенту ФМС з надання державної послуги по веденню реєстру уповноважених економічних операторів». Цей наказ передбачає можливість оскарження рішення, дії (бездіяльності) ФМС РФ або її посадових осіб при наданні державної послуги з ведення Реєстру, якщо таким рішенням, дією (бездіяльністю) було порушено права, свободи чи законні інтереси заявника, було створено перешкоди для їх реалізації або на нього було незаконно покладено будь-який обов'язок. Скарга на рішення, дію (бездіяльність) ФМС РФ подається у митний орган або до суду, арбітражного суду. Подача в ФМС РФ скарги не виключає можливості одночасної або наступної подачі скарги аналогічного змісту до суду, арбітражного суду [57]. Порядок видачі свідоцтва встановлено ст. 91 Федерального закону «Про митне регулювання в РФ» і Адміністративним регламентом ФМС з надання державної послуги по веденню реєстру уповноважених економічних операторів [54].

Наказ ФМС Росії від 20.09.2011 р. № 1914 «Про затвердження типової форми угоди, що укладається між митним органом та уповноваженим економічним оператором» затверджує типову форму угоди, яка буде укладатися з уповноваженими економічними операторами, права та обов'язки сторін при застосуванні спеціальних спрощень, порядок взаємодії, а також особливості, які повинні міститися в угоді, якщо вона використовується як дозвіл на переробку товарів при застосуванні відповідної митної процедури [58].

У Республіці Казахстан статус уповноваженого економічного оператора визначається главою 6 Кодексу «Про митну справу в Республіці Казахстан». Відповідно, уповноваженим економічним оператором є

юридична особа, яка відповідає визначеним умовам, і вправі користуватися спеціальними спрощеннями. Умови отримання розглядуваного статусу в Республіці Казахстан дещо відрізняються від умов інших країн-членів ЄврАзЕС. Статтею 62 Кодексу зазначено такі вимоги до кандидата:

1) наявність генерального забезпечення сплати митних зборів, податків на термін не менше одного року на суму, еквівалентну одному мільйону євро, за ринковим курсом валют, що встановлюється відповідно до податкового законодавства Республіки Казахстан, на день надання такого забезпечення (виняток являють собою особи, які здійснюють діяльність з виробництва товарів та (або) експортують товари, до яких не застосовуються вивізні мита, при їх відповідності критеріям, визначеним рішенням Комісії ЄврАзЕС, для них сума становить суму еквівалентну ста п'яти тисячам євро);

2) здійснення ЗЕД не менше двох років;

3) відсутність на день звернення до митного органу заборгованості по митних платежах і податках відповідно до митного законодавства Республіки Казахстан;

4) відсутність на день звернення до митного органу заборгованості (недоїмки) відповідно до податкового законодавства Республіки Казахстан;

5) відсутність на день звернення до митного органу у заявника, засновників, акціонерів, які мають контрольний пакет акцій, фактів наявності непогашеної судимості відповідно до ст. ст. 209, 214, 250 Кримінального кодексу Республіки Казахстан;

6) відсутність у заявника на день звернення до митного органу фактів притягнення протягом одного року до адміністративної відповідальності згідно зі ст. ст. 405, 410, 417, 421, 423, 424, 426 – 434, 438 Кодексу Республіки Казахстан про адміністративні правопорушення;

7) наявність системи обліку товарів, що дозволяє зіставляти відомості, представлені митним органам при здійсненні митних операцій, з відомостями про проведення господарських операцій, що відповідає визначеним вимогам

(наявність автоматизованої системи декларування, контролю та обліку митних декларацій, у тому числі з обов'язковим застосуванням програмного продукту, сумісного з тим, який використовується митними органами, забезпечення інформаційних технологічних заходів із безпеки з метою збереження документації та захисту комп'ютерної системи від несанкціонованого доступу до неї сторонніх осіб, наявність системи внутрішнього контролю для виявлення невідповідності даних за документами фактичній кількості товарів і транспортних засобів [52].

У Республіці Казахстан форму свідоцтва про включення до реєстру уповноважених економічних операторів встановлено наказом Міністра фінансів Республіки Казахстан від 26 липня 2010 р. № 372 «Про затвердження форми анкети, реєстру уповноважених економічних операторів і свідоцтва про включення до реєстру» [53]. Порядок видачі свідоцтва встановлений ст. 63 Кодексу Республіки Казахстан «Про митну справу в Республіці Казахстан», відповідно до якої для отримання свідоцтва про включення до реєстру уповноважених економічних операторів юридична особа подає до уповноваженого органу у сфері митної справи заяву нотаріально засвідчені копії установчих документів та довідку про державну реєстрацію (перереєстрацію) юридичної особи, заповнену анкету, один із документів, що підтверджує генеральне забезпечення сплати митних зборів та податків. Уповноважений орган у сфері митної справи при розгляді заяви та доданих до неї документів перевіряє відомості, а також доручає територіальним підрозділам уповноваженого органу у сфері митної справи провести виїзну митну перевірку. За результатами розгляду заяви та доданих до неї документів, а також проведення виїзної митної перевірки, уповноважений орган у сфері митної справи не пізніше дев'яноста календарних днів з дня реєстрації заяви та зазначених документів приймає рішення про видачу свідоцтва про включення особи до реєстру або про відмову у видачі такого свідоцтва із зазначенням причин відмови [52].

У Республіці Білорусь відповідно до Указу Президента від 28.01.2008 р. № 40 Положення про статус «Сумлінний учасник зовнішньоекономічної діяльності», порядок ведення реєстру осіб, що володіють таким статусом, та отримання із нього інформації, під «добросовісним учасником ЗЕД» розуміється зацікавлена в отриманні статусу уповноваженого економічного оператора особа (юридична особа або підприємець – резиденти Республіки Білорусь), яка відповідає таким визначеним вимогам, зокрема, як: здійснення ЗЕД не менше трьох років до дня звернення про присвоєння статусу «Сумлінний учасник ЗЕД»; відсутність адміністративних митних порушень, які спричинили конфіскацію або стягнення вартості товарів на суму понад двісті п'ятдесят базових величин протягом одного року до дня звернення, а також відсутність факту притягнення до кримінальної відповідальності зацікавленої особи та її посадових осіб відповідно до ст. ст. 228–231 Кримінального кодексу Республіки Білорусь у зв'язку із здійсненням діяльності цієї зацікавленої особи; відсутність на день звернення невиконаного в установлений законодавством термін податкового зобов'язання зі сплати митних платежів, відсотків, що стягуються у випадках, установлених митним законодавством, а також пені, нарахованої за невиконання податкового зобов'язання зі сплати митних платежів; наявність задовільної структури бухгалтерського балансу за рік, що передує зверненню, або наявність у власності (господарському віданні, оперативному управлінні) основних засобів (фондів) залишковою вартістю не менше ста тисяч базових величин (для юридичних осіб) або не менше десяти тисяч базових величин (для індивідуальних підприємців). Статус «Сумлінний учасник ЗЕД» присвоюється зацікавленій особі на три роки і припиняє свою дію після закінчення зазначеного терміну або при прийнятті відповідного рішення у зв'язку з настанням однієї з визначених обставин [47]. На теперішній час Указ втратив чинність, але інститут сумлінних учасників ЗЕД фактично продовжує діяти, оскільки його по суті, було перейменовано на інститут уповноваженого економічного оператора.

У Республіці Білорусь форма свідоцтва про включення до реєстру уповноважених економічних операторів та порядок його видачі встановлено Указом Президента Республіки Білорусь від 18 липня 2011 р. № 319 «Про деякі питання митного регулювання, про здійснення діяльності у сфері митної справи та уповноважених економічних операторів» та додатком «Положення про порядок видачі свідоцтва про включення до реєстру уповноважених економічних операторів і його відкликання». Згідно із цим Указом, особи, що володіли до цього моменту статусом «Сумлінний учасник ЗЕД», із дня набрання Указом чинності визнаються уповноваженими економічними операторами [56].

Охарактеризувати впровадження уповноваженого економічного оператора в рамках ЄврАзЕС як єдиного та комплексного процесу неможливо. Держави-учасниці союзу встановлюють власні національні стандарти, які змістовно відрізняються один від одного. Відсутність єдиної програми уповноваженого економічного оператора є переконливим доказом цього. Акредитація свідоцтва уповноваженого економічного оператора, виданого національними органами скоріше нагадує угоду про взаємне визнання, а не створення єдиного підходу в регулюванні інституту уповноваженого економічного оператора. Все ж необхідно констатувати певний успіх у втіленні розглядуваної концепції в державах-членах ЄврАзЕС у порівнянні з іншими країнами СНД.

У Республіці Молдова інститут уповноваженого економічного оператора має назву «авторизований економічний агент». Законодавство, яке регулює цей правовий статус, є недосконалим, натомість, у ПМР цьому питанню приділено більшої уваги. Відповідно до Положення про статус «Сумлінний учасник зовнішньоекономічної діяльності», юридичні особи, що володіють указаним статусом, можуть користуватися такими спрощеннями:

не потрібно застосовувати заходи забезпечення доставки товару у формі митного супроводу щодо товарів, поміщених під митну процедуру внутрішнього митного транзиту;

дозволяється використання особливих порядків декларування товару відповідно до Положення про застосування тимчасових, неповних та періодичних митних декларацій, затвердженим наказом ДМК ПМР від 10 березня 2010 р. № 54, без отримання відповідного розпорядження, що видається ДМК ПМР;

митний контроль у формі митного огляду не застосовується, за винятком випадків наявності у митних органів достовірної інформації, що дозволяє припускати переміщення товарів з порушеннями законодавства, або митний огляд, визначений з використанням системи управління ризиками;

не потрібно фактичного подання товарів, при їх митному декларуванні, за винятком випадків, коли щодо товарів необхідним є проведення операцій митного контролю, вибір яких визначено з використанням системи управління ризиками (а також при розміщенні товарів у митному режимі тимчасового ввезення, тимчасового вивезення; при декларуванні транспортних засобів);

не потрібне надання довгострокових контрактів (договорів) на паперовому носії, при митному декларуванні, якщо особа використовує інформаційні системи ДМК ПМР, і цей контракт міститься в зазначеній інформаційній системі в електронному вигляді;

не вимагається надання документів, що підтверджують використання умовно випущених товарів у заявлених цілях, на паперовому носії, при митному декларуванні, якщо особа використовує інформаційні системи ДМК ПМР і ці документи містяться в зазначеній інформаційній системі в електронному вигляді;

строк подання звітності з умовно випущеними товарами, щодо яких надано пільги по сплаті митних платежів, встановлюється митним органом один раз на підставі граничного заявленого терміну використання товару, за умови, що граничний термін використання товару є обґрунтованим і знаходиться у рамках чинного законодавства, що регулює встановлення граничних термінів, та ряд інших.

Юридична особа може набути статусу добросовісного учасника ЗЕД, якщо вона відповідає таким критеріям: здійснення ЗЕД не менше трьох років до подання заяви та кількість оформлених митних декларацій протягом року на дату подання заяви більше 50 (для осіб, основним видом діяльності яких є виробнича або сільськогосподарська, та які мають у власності, господарському віданні, оперативному управлінні або оренді приміщення, відкриті майданчики та інші території, призначені для виробничих цілей або ведення сільськогосподарської діяльності, ДМК ПМР має право прийняти рішення про зменшення встановленого показника кількості оформлених митних декларацій та зменшення строку здійснення ЗЕД); відсутність на дату подання заяви невиконанного обов'язку щодо сплати митних платежів, відсотків, пені, а також заборгованості надходження валютних коштів від експорту товарів, заборгованості по репатріації імпорту товарів, послуг; відсутність протягом року до дати подання заяви адміністративних митних правопорушень, які спричинили накладення штрафу, конфіскацію або стягнення вартості товарів на загальну суму понад 3000 розрахункових рівнів мінімальної заробітної плати, або залучення посадової особи юридичної особи до кримінальної відповідальності відповідно до ст. 185, ч. 1 ст. 190, ст. 191 Кримінального кодексу ПМР, у зв'язку із здійсненням ЗЕД; задовільна структура бухгалтерського балансу протягом року на дату подання заяви, або наявність у власності основних засобів (фондів), вартістю не менше 100 000 розрахункових рівнів мінімальної заробітної плати.

Статус «Сумлінний учасник ЗЕД» присвоюється особі строком на два роки і припиняє свою дію після закінчення зазначеного терміну або при прийнятті відповідного рішення у зв'язку з настанням визначених обставин [59].

В Азербайджані було прийнято новий Митний кодекс, що набув чинності з 1 січня 2012 р., яким введено концепцію уповноваженого економічного оператора (Глава 5). Так, у п.1. ст. 31 Митного кодексу Азербайджанської Республіки визначено, що уповноважений економічний

оператор – це юридична особа, яка користується спрощеними формами і методами митного контролю з метою забезпечення безпеки доставки товарів у місце призначення і спрощення зовнішньої торгівлі.

Для отримання цього статусу відповідно до ст. 32 Митного кодексу Азербайджанської Республіки, юридичній особі необхідно:

мати можливість забезпечувати доставку товарів до місця призначення відповідно до норм і стандартів безпеки, встановлених ВМО;

дотримуватися вимог митного та податкового законодавства;

мати прийнятну систему управління комерційними і транспортними документами, що мають значення з точки зору митного контролю;

володіти фінансовими можливостями для здійснення митних та інших платежів;

мати досвід не менше 2 років у сфері ЗЕД;

володіти можливостями щодо впровадження відповідних стандартів безпеки та охорони;

використовувати технічні бази, що забезпечують обмін інформацією на належному рівні [55].

Кабінетом Міністрів Азербайджанської Республіки було прийнято Постанову «Про затвердження правил присвоєння, тимчасового призупинення та анулювання статусу уповноваженого економічного оператора» від 27.08.2013 р. № 230, якою деталізуються процедурні питання діяльності уповноваженого економічного оператора [62].

Аналіз норм, що регламентують інститут уповноваженого економічного оператора окремих держав СНД, дозволив констатувати нерозвиненість партнерської співпраці митних органів з учасниками ЗЕД, що опосередковує відповідно низький рівень довіри між ними. Проте митні адміністрації здійснюють усі можливі заходи для зміни принципів указаних взаємовідносин.

У Душанбе 28 листопада 2014 р. відбувся п'ятиденний регіональний семінар щодо зміцнення співробітництва між митними органами і приватним

сектором шляхом впровадження концепції уповноваженого економічного оператора. Семінар зібрав представників митниці та представників приватного сектору з Вірменії, Азербайджану, Білорусії, Грузії, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Таджикистану та України. Учасники дізналися, як впроваджувати і застосовувати свої власні програми уповноваженого економічного оператора, а також як взаємно їх визнавати. Експерти з ВМО і швейцарської митної служби, поряд із національними представниками, представили свій практичний досвід у рамках діючих програм уповноваженого економічного оператора [169].

Держави СНД активно здійснюють процес впровадження концепції уповноваженого економічного оператора. Безумовно, кожній із них притаманні певні особливості взаємодії митних адміністрацій з іншими учасниками митних відносин. Проте основною метою впровадження концепції є забезпечення безпеки та спрощення митних процедур відповідно до міжнародних принципів і стандартів. Пріоритетним є взаємне визнання статусу уповноваженого економічного оператора країнами СНД.

Практика ЄврАзЕС щодо використання перехідних положень на відповідний термін при впровадженні концепції уповноваженого економічного оператора може бути корисною для України. Наприклад, критерії, яких закріплено діючим МК України, можуть використовуватися з 2017 р., а до того часу їх можна спростити так: здійснення ЗЕД протягом не менше 2 років до дня звернення до митниці із заявою про надання статусу уповноваженого економічного оператора; відсутність на день звернення до митниці невиконаного зобов'язання із сплати митних платежів та заборгованості відповідно до податкового законодавства, а за наявності – внесення гарантійної суми на рахунок ДФС, сума якої становить двократний розмір заборгованості; відсутність протягом року до дня звернення до митниці фактів притягнення посадових осіб підприємства до адміністративної відповідальності за порушення митних правил за ст. ст. 472, 482 – 485 МК України; наявність такої системи обліку товарів, яка дає змогу

порівнювати документи і відомості, що надаються органам доходів і зборів при здійсненні митного контролю та митного оформлення, з документами і відомостями про провадження господарської діяльності.

3.4. Реалізація концепції уповноваженого економічного оператора в США, Японії, Китаї

У США після теракту 11 вересня 2001 р. було прийнято ряд реформ щодо забезпечення безпеки. Однією з них стало впровадження концепції уповноважених осіб. Того ж року було прийнято програму Customs–Trade Partnership Against Terrorism, C–TPAT, яка передбачала надання статусу уповноваженого економічного оператора імпортерам [78, с. 186].

Метою програми C–TPAT є забезпечення ефективного контролю за ланцюгами поставок та зосередження заходів контролю на учасниках ЗЕД, діяльність яких не є сертифікованою, а отже і не заслуговує на довіру. Програму спрямовано на добровільну ініціативу всіх учасників ланцюга поставок сприяти безпеці переміщення товарів шляхом сертифікації своєї діяльності.

Варто зазначити, що, відповідно до програми C-TPAT, потенційна терористична загроза виявляється до прибуття судна та контейнерів у порт США. Інформація про відправників та вміст підготовлених до навантаження на судно контейнерів формується у порту відправлення і передається до Управління митного контролю та захисту кордонів США за 24 години до навантаження на судно. Основним завданням C-TPAT є виключення терористичної загрози щодо глобальної системи перевезень і зміцнення безпеки кордонів США. [165].

C-TPAT пропонує можливість підприємствам відігравати активну роль у війні проти тероризму. За участь у цій всесвітній ініціативі забезпечення безпеки ланцюга поставок компанії будуть отримувати значні переваги, серед яких:

скорочення кількості перевірок та швидкісне проведення митного оформлення;

доступ до митної бази даних перевірених постачальників і партнерів C-TPAT членів через Status Verification Inter face;

отримання сертифікованими імпортерами знижки шляхом отримання кредиту по системі СВР;

забезпечення вищого рівня безпеки ланцюга поставок;

потенційна можливість участі в інших програмах США;

право на доступ до швидкісних смуг переміщення на канадському і мексиканському кордонах тощо.

Відповідно до програми C-TPAT статус уповноваженого економічного оператора є єдиним і не поділяється у залежності від наданого типу спрощень, оскільки основним завданням є виключення терористичної загрози щодо глобальної системи перевезень і зміцнення безпеки кордонів США [42].

SAFE Port Act прийнятий в 2006 р. закріплює деякі аспекти статусу уповноваженого економічного оператора відповідно до програми C-TPAT. Заявник, який бажає брати участь у C-TPAT програмі, повинен:

1) продемонструвати історію переміщення вантажів у міжнародному ланцюжку поставок;

2) провести, діючи через комісара оцінку свого ланцюга поставок на основі критеріїв безпеки, встановлених Генеральним секретарем, які включають: оцінку бізнес-партнерів; характеристику контейнерної безпеки; фізичну безпеку та управління доступом; забезпечення безпеки організації роботи підприємства; аналіз ризиків; характеристику використання інформаційних технології безпеки;

3) впровадити і підтримувати заходи щодо забезпечення безпеки ланцюга поставок;

4) виконати всі інші вимоги, встановлені внаслідок консультації з Commercial Operations Advisory Committee [43].

Акредитація уповноваженого економічного оператора відповідно до програми С-ТРАТ включає:

1. Сертифікацію безпекита інформації (здійснюється протягом 90 днів).
2. Затвердження планів безпеки.
3. Проведення переатестації через 4 роки після первинного затвердження [64].

Ще одна Програма, яка встановлює статус уповноваженого економічного оператора в США – це The Free and Secure Trade (FAST) або Угода про взаємну ініціативу США, Канади та Мексики. Країни-учасниці домовилися про взаємну координацію процедур щодо забезпечення безпеки кордону. У цій Програмі представлено розширене коло кандидатів на отримання статусу уповноваженого економічного оператора, відповідно його можуть отримати імпортери, перевізники, виробники (останні можуть користуватися визначеними перевагами лише на південному кордоні США) [165].

Програма FAST передбачає такі переваги у здійсненні митної справи:

- виокремлення окремих смуг, де проводиться прискорений та більш ефективний порядок здійснення транскордонних перевезень;
- зменшення кількості митних експертиз;
- створення партнерських відносини з учасниками РІР та С-ТРАТ;
- забезпечення безпеки ланцюга поставок тощо [173].

Наступну програму Partners in Protection (PIP) призначено для покращання співпраці митних адміністрацій з представниками приватного сектору щодо зміцнення безпеки кордонів, боротьби з організованою злочинністю і тероризмом, підвищення рівня інформованості у питаннях дотримання митних правил, виявлення і запобігання контрабанді.

Перевагами РІР є:

- прискорене переміщення товарів через митницю;
- поліпшення рівня безпеки;
- покращання репутації;

адекватне сприйняття митних вимог тощо [173].

У листопаді 2009 р. Канада і США оголосили ініціативу щодо впорядкування транскордонного перевезення вантажу, у тому числі вирівнювання програм РІР і С-ТРАТ. Гармонізація РІР і С-ТРАТ визначається як вирівнювання обох програм у галузі політики, обробки інформації та документації, де це доречно і бажано, зберігаючи при цьому суверенітет. У той час РІР і С-ТРАТ залишаться окремими програмами, буде використовуватися загальний додаток для практичної реалізації процесу, що дозволить заявникам приєднатися до відповідних програм (із наданням додаткової інформації). Передбачається, що: відбудеться можливість учасника програми РІР стати членом С-ТРАТ, подавши заявку на С-ТРАТ сертифікацію з додатковою інформацією; потрібно буде подавати лише одну заявку на обидві програми; кожна програма зберігатиме за собою право винесення свого власного рішення щодо кандидата; буде використовуватись один веб-ресурс [174].

У січні 2013 р. США і ЄС реалізували механізм взаємного визнання відповідних програм уповноваженого економічного оператора. Митна служба США управляє програмою С-ТРАТ, яка визнається як еквівалент програми ЄС Уповноважений економічний оператор [175].

США стали першою державою, де було втілено концепцію уповноваженого економічного оператора. Порівняно значну кількість програм, які регулюють надання розглядуваного статусу, опосередковано відмінностями у перевагах, які вони пропонують, та цілях, які переслідують.

Серед країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону, які досягли значних успіхів у процесі впровадження концепції уповноваженого економічного оператора, особливе місце належить Китаю та Японії.

В Японії було прийнято Програму уповноважених експортерів (березень 2006 р.) та Програму уповноважених імпортерів (квітень 2007 р.). На теперішній час у країні діє єдина Програма уповноваженого економічного оператора, яка передбачає надання визначеного статусу імпортерам,

експортерам, складським операторам, митним брокерам, операторам логістичного ланцюга поставок (включаючи перевізників різного виду транспорту). Основними вимогами, які висуваються до кандидата на отримання розглядуваного статусу, є:

- дотримання митного законодавства;
- використання митної електронної системи NACCS ((Nippon Automated Customs Clearance System);
- безпека ділового партнера;
- співпраця та підтримання комунікаційних зв'язків із митними органами;
- проведення внутрішнього аудиту;
- наявність кризисного управління тощо.

Процедура надання компанії статусу уповноваженого економічного оператора в Японії включає п'ять стадій:

- а) консультація з митницею перед подачою документів;
- б) подання заяви та інших відомостей;
- в) розгляд заяви;
- г) проведення перевірки;
- д) надання визначеного статусу.

Можна виокремити такі переваги, які отримують підприємства зі статусом уповноваженого економічного оператора:

1. Узгоджений порядок здійснення митного обстеження та огляду.
2. Подання декларації на імпорт до прибуття.
3. Випуск вантажу до сплати мита та податків.
4. Періодичне подання декларації по сплаті митних платежів.
5. Відкриття митного складу шляхом повідомлення про це митного органу.
7. Відсутність плати за користування митними складами.
8. Спрощення процедури митного контролю при транзиті тощо.

Один раз на рік компанії, які отримали визначений статус, повинні проводити внутрішній аудит на предмет виконання взятих зобов'язань [165].

Основними завданнями впровадження програми уповноваженого економічного оператора Японії є гарантування безпеки та забезпечення спрощених митних процедур. Одним із принципів цієї програми є поступове взаємне визнання відповідних сертифікатів на міждержавному рівні. Так, у травні 2008 р. було підписано угоду між Японією та Новою Зеландією про взаємне визнання статусу уповноваженого економічного оператора, аналогічні угоди було підписано із США (у червні 2009 р.), ЄС та Канадою (у червні 2009 р.), Кореєю (у травні 2011 р.), Сінгапуром (у червні 2011 р.), з Малайзією (у червні 2014 р.).

У липні 2011 р. було прийнято офіційний логотип програми уповноваженого економічного оператора Японії, що сприяло подальшому залученню приватного сектору до відповідних програм. Крім того, цей логотип друкується на візитках та інших корпоративних документах, що символізує високу оцінку держави діяльності підприємства [60].

У Китаї впровадження концепції уповноваженого економічного оператора було ознаменоване затвердженням Програми Classified Management of Enterprises 01.04.2008 р. Ця Програма передбачає надання права на митні спрощення імпортерам, експортерам, виробникам та митним брокерам. Головне митне управління Китайської Народної Республіки відповідає за реалізацію програми. У Китаї призначаються спеціальні посадові особи, які допомагають компаніям і координують вирішення митних питань.

Китайська митниця 8 жовтня 2014 р. опублікувала Customs Interim Measures on Enterprise Credit Management. Нова система митних правил вступила в дію 1 грудня 2014 р. Відповідно до цього документа усі підприємства буде класифіковано на три категорії: «Certified Enterprise», «General Enterprise», «Discredited Enterprise».

До категорії «Certified Enterprise» належать підприємства, які володіють статусом уповноваженого економічного оператора. У свою чергу, їх класифіковано на дві групи: «General» та «Senior». Для компаній, які акредитовані як Senior Certified Enterprise, китайська митниця буде призначати працівника митниці, який допомагатиме координувати взаємини компанії із структурними підрозділами митниці [176].

Основними вимогами набуття статусу уповноваженого економічного оператора в Китаї є:

- 1) віднесення до операторів класу А більш ніж на один рік;
- 2) наявність менш, ніж 3% рівня помилок в імпортних та експортних деклараціях у попередньому році;
- 3) проведення митної перевірки має показати, що вимоги щодо митного управління, діяльності підприємства і управління безпекою торгівлі було виконано;
- 4) надання звіту про оцінку господарських операцій та стан управління, аудиторський звіт за попередній рік, підготовлений у бухгалтерській фірмі на щорічній основі;
- 5) особливі вимоги набуття статусу уповноваженого економічного оператора для митних брокерів. Відповідно, вони повинні подати більш як 20 000 (5 000 для центральних і західних районів Китаю) декларацій, що засвідчують переміщення через митний кордон ними як агента у попередньому році, тощо.

Можна виокремити такі переваги, що отримують імпортери, експортери та виробники від набуття статусу уповноваженого економічного оператора:

1. Встановлення довіри.
2. Призначення спеціальних посадових осіб, які допомагають компаніям координувати роботу та вирішувати митні питання.
3. Застосування низьких ставок мита.
4. Подання декларацій за місцем реєстрації.

5. Пріоритет при здійсненні митних формальностей, їх здійснення у неробочий час та у святкові дні тощо.

Можна виокремити такі переваги, які отримують митні брокери та експедитори від набуття статусу уповноваженого економічного оператора:

1. Митниця призначає координаторів, які допомагають компаніям вирішити складні митні питання.

2. Митниця організовує професійну підготовку та практику для митних брокерів.

3. Отримання пріоритету щодо прийняття митних декларацій та здійснення митних формальностей.

4. Отримання пріоритету щодо обробки митної інформації, внесення змін у звітність з метою перевірки тощо.

Акредитація уповноваженого економічного оператора в Китаї включає: проведення самооцінки; подання заяви; здійснення документальної та фізичної перевірки; надання статусу митницею; видача сертифіката; проведення періодичних перевірок [64].

У спеціальному адміністративному районі Китайської Народної Республіки, Гонконгу, у 2012 р. було прийнято Hong Kong Authorized Economic Operator (AEO) Programme. Процедура набуття статусу уповноваженого економічного оператора в Гонгконгу включає такі стадії:

- 1) проведення кандидатом самооцінки;
- 2) подання заяви до митного органу;
- 3) проведення перевірки митними органами;
- 4) надання сертифікату [64].

Hong Kong Authorized Economic Operator (AEO) перебуває у віданні Митного та Акцизного Департаменту та реалізується на основі відкритого та добровільного режиму сертифікації. У рамках програми, місцеві компанії різних розмірів, які відповідають стандартам безпеки, було акредитовано як уповноважені економічні оператори 1-го або 2-го рівня і набули відповідних спрощень щодо митних процедур. Ця партнерська програма є відкритою для

всіх зацікавлених сторін, таких як виробники, імпортери, експортери, експедитори, оператори складів, перевізники та ін., які беруть участь у міжнародному ланцюзі поставок. Ніякої плати за акредитацію не стягується [61].

Розглянувши впровадження концепції уповноваженого економічного оператора в США, Японії та Китаї, можна зробити висновок, що цей крок став важливим та закономірним в умовах суспільного розвитку цих держав. Особливості статусу уповноваженого економічного оператора в розглянутих державах опосередковано відмінними пріоритетами зовнішньої політики. У будь-якому разі, основних постулатів концепції уповноваженого економічного оператора враховано. У першу чергу, це стосується критеріїв надання статусу та можливих переваг при його набутті.

Повертаючись до України, необхідно виокремити можливі механізми реалізації концепції уповноваженого економічного оператора, які можна запозичити із практики США, Китаю та Японії.

Так, вважається за необхідне главу 2 МК України доповнити статтею «Програма уповноваженого економічного оператора» такого змісту:

«1. Програма уповноваженого економічного оператора це спільно підготовлена угода про партнерство між органом доходів і зборів та підприємством, яка містить документально зафіксовані заходи щодо підвищення безпеки та спрощення торгівлі. Обов'язковою умовою чинності угоди є визначений перелік процедур, яких спрямовано на перевірку виконання сторонами своїх обов'язків.

2. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, визначає порядок укладення програми уповноваженого економічного оператора».

Наявність національної програми уповноваженого економічного оператора дозволить спростити процес втілення концепції у правову дійсність України. Практика свідчить, що такі програми дозволяють перенести вирішення питань підвищення безпеки вантажів і контейнерів

«вгору» по ланцюгу поставок товарів шляхом залучення приватного сектора і висунення вимог щодо підвищення безпеки у пункті походження, наприклад, у пункті завантаження контейнерів, на навантажувальних майданчиках зарубіжного виробника, а також у міру пересування контейнера між вузлами ланцюга поставок товарів.

Необхідно звернути увагу на досвід Японії щодо затвердження логотипу програми уповноваженого економічного оператора. Надання подібного знаку дотримання стандартів безпеки та спрощення митних процедур уповноваженим економічним операторам в Україні, безумовно, позитивно відобразиться на їх діловій репутації, покращанні взаємовідносин з державними та міжнародними фіскальними органами, підвищенні ефективності організації ЗЕД.

Корисним для України є досвід Китаю щодо призначення спеціальних посадових осіб, які допомагають компаніям і координують вирішення митних питань. Ця норма сприймається як додаткова перевага при отриманні статусу уповноваженого економічного оператора.

Крім того, проведення навчання та відповідних курсів фіскальними органами для зацікавлених учасників митних правовідносин відіграє не останню роль в адекватному сприйнятті концепції уповноваженого економічного оператора.

Висновки до розділу 3

1. Визначено, що прототипом уповноваженого економічного оператора є інститут уповноважених осіб, якого закріплено Міжнародною конвенцією про спрощення і гармонізацію митних процедур. Умови суспільного розвитку в період прийняття цього міжнародно-правового акта потребували нового підходу до врегулювання митних відносин. Положення Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур не тільки надали

додаткових переваг визначеним суб'єктам ЗЕД, але й створили підґрунття для подальшого розвитку їх взаємовідносин із митними органами.

2. Обґрунтовано, що концепція уповноваженого економічного оператора сформувалася внаслідок досягнення мети щодо підвищення рівня безпеки у ланцюзі поставок товарів та забезпечення його комплексного управління, тобто встановлення нового виду управління ланцюгом поставок – інтегрованого управління. Основні стандарти концепції викладено в Рамкових стандартах безпеки та полегшення міжнародної торгівлі у 2005 р.

3. Визначено, що Переглянута Кіотська Конвенція продублювала положення Рамкових стандартів безпеки та полегшення світової торгівлі, надаючи тим самим їм більш вагомого значення в регулюванні міжнародних митних відносин. Імплементация указаних норм у національне законодавство стала необхідним кроком для більшості суверенних держав. Крім того, концепція уповноваженого економічного оператора надала можливість митним адміністраціям передати частину своєї відповідальності за забезпечення безпеки приватному сектору, надаючи йому, у той же час, низку переваг щодо спрощення процедур. Партнерські програми дозволили досягти більшого з меншими зусиллями, їх спрямовано на забезпечення стійкого і довгострокового дотримання митних правил через такі стимули, як зниження рівня контролю, надання періодичної звітності, відстрочки платежів, репутаційні переваги тощо.

4. Встановлено, що втілення концепції уповноваженого економічного оператора в національне законодавство однією державою не означає автоматичного визнання нею правозастосовних положень щодо уповноваженого економічного оператора, яких прийнято іншою державою. Незважаючи на те, що Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі визначили стандарти концепції уповноваженого економічного оператора, їх обов'язкового дотримання договірними сторонами на міжнародному рівні на теперішній час не існує. Вибір спрощень та їх межі, підстави та процедура набуття статусу, критерії для окреслення можливих

кандидатів, вид та дія сертифікату уповноваженого економічного оператора, правовий статус тощо – усі ці положення встановлюються конкретною державою в залежності від сукупності різного роду підстав.

5. Визначено, що основними міжнародно-правовими джерелами регулювання діяльності уповноваженого економічного оператора є: Рамкові стандарти безпеки та полегшення міжнародної торгівлі, Переглянута Кіотська Конвенція, Угода щодо спрощення процедур торгівлі, Керівництво за угодами про взаємне визнання. Розповсюдження та розвиток стандартів концепції уповноваженого економічного оператора безпосередньо здійснює ВМО, яка організовує: міністерські конференції, міжнародні конгреси, семінари, форуми, розробку Збірника програм уповноваженого економічного оператора тощо.

6. Обґрунтовано, що зарубіжний досвід впровадження та регулювання діяльності уповноваженого економічного оператора не може бути однозначно врахований державною владою в Україні, адже кожна країна характеризується відповідними особливостями, наприклад: національні передумови введення даного учасника митних правовідносин; побудова та принципи взаємовідносин митних адміністрацій з іншими учасниками митних відносин; спрямованість митної політики; стан реалізації міжнародних стандартів; і взагалі, сукупність економічних, політичних, соціальних та культурних чинників, які впливають на розвиток правової системи.

7. Розглянуто та систематизовано умови впровадження концепції уповноваженого економічного оператора та шляхи вирішення проблем, які пов'язані із цим процесом у країнах СНД, ЄС, США, Японії, Китаї. Зарубіжний досвід, безумовно, повинен бути вивченим та врахованим при здійсненні реформування державної митної справи. Так, для впровадження інституту уповноваженого економічного оператора в Україні необхідно: розробити власну національну модель партнерства бізнесу та фіскальних органів, здійснити пілотний проект щодо впровадження інституту

уповноваженого економічного оператора, використати перехідні положення на відповідний термін при впровадженні концепції, затвердити логотип уповноваженого економічного оператора, призначити спеціальних посадових осіб, які допомагатимуть компаніям і координуватимуть вирішення митних питань.

8. Установлено, що концепція уповноваженого економічного оператора в рамках ЄС значно випереджає установлені міжнародні стандарти. Незважаючи на бажання держав-членів союзу зберегти суверенітет у регулюванні митних відносин, компетентні органи ЄС запровадили нову модель діяльності уповноваженого економічного оператора, яка є еталоном для всієї міжнародної спільноти.

9. Визначено положення законодавства ЄС, які слушно було б імплементувати до вітчизняного митного законодавства, зокрема: диференціація критеріїв оцінювання підприємства, у залежності від виду спеціального спрощення, на яке претендує таке підприємство; можливість надання окремих спрощень митних процедур підприємствам, які не мають статусу уповноваженого економічного оператора, проте відповідають частині вимог для розглядуваного суб'єкта; надання спрощень при транзитних переміщеннях товарів (у тому числі, запровадження статусу уповноваженого вантажовідправника та вантажоодержувача); технологія «централізованого митного оформлення» подання митної декларації у митницю за місцем реєстрації підприємства, незалежно від фактичного місцезнаходження товарів.

10. Установлено неможливість характеристики впровадження уповноваженого економічного оператора в рамках ЄврАзЕС як єдиного та комплексного процесу. Держави-учасниці союзу встановлюють власні національні стандарти, які змістовно відрізняються один від одного. Відсутність єдиної програми уповноваженого економічного оператора є переконливим доказом цього. Акредитація свідоцтва уповноваженого економічного оператора, виданого національними органами скоріше нагадує

угоду про взаємне визнання, а не створення єдиного підходу в регулюванні інституту уповноваженого економічного оператора. Все ж необхідно констатувати певний успіх у втіленні розглядуваної концепції в державах-членах ЄврАзЕС у порівнянні з іншими країнами СНД.

11. Визначено за необхідне запозичення досвіду Японії щодо затвердження логотипу уповноваженого економічного оператора. Надання подібного знаку дотримання стандартів безпеки та спрощення митних процедур уповноваженим економічним операторам в Україні, безумовно, позитивно відобразиться на їх діловій репутації, покращанні взаємовідносин з державними та іноземними фіскальними органами, підвищенні ефективності організації ЗЕД. Аналогічно корисним для України є досвід Китаю щодо призначення спеціальних посадових осіб, які допомагають компаніям і координують вирішення митних питань. Ця норма сприймається як додаткова перевага при отриманні статусу уповноваженого економічного оператора.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** сформульовано найбільш суттєві результати й положення дослідження, наведено теоретичні узагальнення та визначено шляхи удосконалення правового регулювання участі уповноваженого економічного оператора у митних правовідносинах.

1. Обґрунтовано існування правового інституту митного права – інституту уповноваженого економічного оператора та визначено його особливості. По-перше, він є міжгалузевим, оскільки норми, які належать до цього інституту, регулюють різні види суспільних відносин: норми адміністративного права визначають статус і повноваження Міністерства органів і зборів; норми господарського права регулюють діяльність юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; норми митного права встановлюють спеціальні засади участі у митних правовідносинах. По-друге, має складний характер, тому що включає в себе як норми міжнародного митного права, так і норми національного законодавства. По-третє, за функціями регулювання норми цього інституту є значною мірою регулятивними, хоча деякі з них є охоронними.

2. Виявлено особливості впровадження концепції уповноваженого економічного оператора в митне законодавство України: 1) її передумовами є механізми визначення підприємств-резидентів, для яких встановлювалися спрощені митні процедури, та до товарів і транспортних засобів яких встановлювався спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення; 2) її ключовими причинами впровадження є: відображення пріоритетних напрямків політики у сфері державної митної справи; розширення стимулюючих заходів державної митної політики; демонстрація готовності України до послідовної реалізації економічної політики як щодо сприяння надходження іноземних товарів на національний ринок, так і щодо безперешкодного поширення українських товарів на зарубіжних ринках; 3) етапами її впровадження є: використання прототипних систем надання митних пільг добросовісним підприємствам (1991–2012);

закріплення нормативної основи для впровадження концепції уповноваженого економічного оператора (2012); створення фактичних та нормативних засад для втілення концепції уповноваженого економічного оператора (2012 р. – теперішній час).

3. Обґрунтовано концептуальні зміни в теорії митного права, які викликані впровадженням концепції уповноваженого економічного оператора в митне законодавство України: 1) зміна принципів взаємодії фіскальних органів з іншими суб'єктами митного права; 2) виникнення вертикальних адміністративних відносини, яким притаманні реординаційні зв'язки у сфері здійснення митної справи; 3) поява нового спеціального суб'єкта митного права, що опосередковано: спеціальною процедурою набуття цього статусу; встановленим переліком критеріїв, яким має відповідати уповноважений економічний оператор; специфікою правового статусу; наявністю права на спеціальні спрощення; застосуванням спеціальних заходів адміністративного примусу; 4) зміна митної політики України, поява нових напрямків подальшого реформування державної митної справи.

4. Виокремлено пріоритетні напрямки розвитку концепції уповноваженого економічного оператора, основним із яких є взаємне визнання сертифікатів уповноваженого економічного оператора суверенними державами. Встановлено, що втілення концепції уповноваженого економічного оператора в національне законодавство однією державою не означає автоматичного визнання нею правозастосовчих положень щодо уповноваженого економічного оператора, яких прийнято іншою державою. Вибір спрощень та їх межі, підстави та процедура набуття статусу, критерії для окреслення можливих кандидатів, вид та дія сертифікату уповноваженого економічного оператора, правовий статус тощо – усі ці положення встановлюються конкретною державою в залежності від сукупності різного роду підстав. Всі ці обставини потребують укладення угод про взаємне визнання статусу уповноваженого економічного оператора.

5. Визначено, що концепція уповноваженого економічного оператора у рамках ЄС значною мірою випереджає установлені міжнародні стандарти. Незважаючи на бажання держав-членів союзу зберегти суверенітет у регулюванні митних відносин, компетентні органи ЄС запровадили нову модель діяльності уповноваженого економічного оператора, яка є еталоном для всієї міжнародної спільноти. Корисним досвідом ЄС, яким може скористатися Україна при втіленні концепції уповноваженого економічного оператора є: створення власної національної моделі партнерства бізнесу та фіскальних органів; утворення проектної групи із представників усіх зацікавлених сторін та незалежних експертів; проведення пілотного проекту щодо впровадження інституту уповноваженого економічного оператора.

6. Обґрунтовано, що для України актуальним є запозичення практики ЄврАзЕС щодо використання перехідних положень на відповідний термін при впровадженні концепції уповноваженого економічного оператора. Критерії, яких закріплено діючим МК України, можуть використовуватися з 2017 р., а до того часу їх можна спростити так: здійснення ЗЕД протягом не менше 2 років до дня звернення до митниці із заявою про надання статусу уповноваженого економічного оператора; відсутність на день звернення до митниці невиконаного зобов'язання із сплати митних платежів та заборгованості відповідно до податкового законодавства, а за наявності – внесення гарантійної суми на рахунок ДФС, сума якої становить двократний розмір заборгованості; відсутність протягом року до дня звернення до митниці фактів притягнення посадових осіб підприємства до адміністративної відповідальності за порушення митних правил за ст. ст. 472, 482 – 485 МК України; наявність такої системи обліку товарів, яка дає змогу порівнювати документи та відомості, що надаються органам доходів і зборів при здійсненні митного контролю та митного оформлення, з документами і відомостями про провадження господарської діяльності.

7. Визначено за необхідне запозичення досвіду Японії щодо затвердження логотипу уповноваженого економічного оператора, що

позитивно відобразиться на діловій репутації уповноважених економічних операторів України, покращанні взаємовідносин із державними та міжнародними фіскальними органами, підвищенні ефективності організації ЗЕД. Аналогічно корисним для України є досвід Китаю щодо призначення спеціальних посадових осіб, які допомагають компаніям і координують вирішення митних питань. Ця норма сприймається як додаткова перевага при отриманні статусу уповноваженого економічного оператора.

8. Обґрунтовано, що правовий статус уповноваженого економічного оператора може розглядатися у широкому та у вузькому розумінні. У широкому розумінні мова йде про права й обов'язки, якими наділяються, та які відповідно покладаються на усіх осіб, що отримали цей статус. У вузькому розумінні – правовий статус уповноваженого економічного оператора того чи іншого виду, у залежності від отриманого типу сертифіката: на спрощення митних процедур; щодо надійності і безпеки; на спрощення митних процедур та щодо надійності і безпеки.

9. Визначено, що процедура набуття статусу уповноваженого економічного оператора – це регламентований нормами права порядок дій у сфері регулювання державної митної справи, спрямований на отримання спеціального статусу, і включає такі стадії: 1) подання заяви до відповідного органу доходів і зборів; 2) перевірка й оцінка наданих відомостей уповноваженими органами доходів і зборів; 3) надання підприємству статусу уповноваженого економічного оператора. На основі притаманних цій процедурі ознак її можна зарахувати до дозвільних формалізованих адміністративних процедур.

10. Обґрунтовано специфіку наявного в уповноваженого економічного оператора права на спеціальне спрощення, яке наділяє підприємство так званім «рівнем довіри» порівняно з іншими учасниками митних правовідносин, оптимізуючи тим самим його діяльність, переводячи її в іншу площину. Реалізація права на спеціальне спрощення передбачає, що: 1) визначений суб'єкт митного права може користуватися лише тими

спрощеннями, яких передбачено законом; 2) спеціальні спрощення застосовуються лише тоді, коли уповноважений економічний оператор є декларантом, або відповідні митні формальності від його імені здійснює уповноважена ним особа; 3) спеціальні спрощення, надані зазначеному суб'єкту, можуть реалізовуватися лише у межах території, на якій визнається наданий йому сертифікат (тобто обов'язок щодо реалізацій спеціальних спрощень виникає лише у тих митних органів, національне законодавство яких визнає визначений сертифікат уповноваженого економічного оператора).

11. Обґрунтовано, що і зупинення, і анулювання сертифікату уповноваженого економічного оператора є заходами адміністративного примусу, яким притаманні ознаки адміністративно-господарських санкцій організаційного характеру. Після анулювання сертифікату уповноваженого економічного оператора логічно припустити, що надалі підприємство отримає можливість знову пройти процедуру набуття розглядуваного статусу. Однак, умови повторного звернення для отримання сертифіката уповноваженого економічного оператора не прописані у митному законодавстві.

12. Запропоновано:

1) внести зміни до МК України;

а) доповнити главу 2 МК України статтею «Програма уповноваженого економічного оператора» такого змісту:

«1. Програма уповноваженого економічного оператора – це спільно підготовлена угода про партнерство між органом доходів і зборів та підприємством, яка містить документально зафіксовані заходи щодо підвищення безпеки та спрощення торгівлі. Обов'язковою умовою чинності угоди є визначений перелік процедур, яких спрямовано на перевірку виконання сторонами своїх обов'язків.

2. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, визначає порядок укладення програми уповноваженого економічного оператора»;

б) систематизувати обов'язки уповноваженого економічного оператора на: обов'язки дотримання процедурних умов надання статусу уповноваженого економічного оператора; обов'язки дотримання нормативних умов надання статусу уповноваженого економічного оператора; обов'язки, кореспондовані правами (у процесі реалізації права на спрощення та реалізації права на зайняття визначеними видами діяльності), яких передбачено п. 12 ст. 12, ст. 14, главами – 61 (п. 1 ст. 424, ст. ст. 427–429), 63 (п. 1 ст. 437, ст. ст. 439–441), 64 (п. 1 ст. 442, ст. ст. 445, 446) МК України в одній статті з відповідною назвою у главі 2;

в) доповнити ст. 13 МК України п. 14 такого змісту: «у разі порушення умов отримання та використання сертифікату уповноваженого економічного оператора, до його власника можуть застосовуватися такі заходи адміністративного примусу, як зупинення дії сертифікату та його анулювання»;

г) внести зміни до п. 5 ч. 1 ст. 16 МК України замінивши, конструкцію «порушення заявником митних правил» на конструкцію «порушення керівником заявника, його засновником, акціонером – фізичною особою, яка володіє контрольним пакетом акцій митного законодавства»;

2) прийняти центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику:

Порядок про надання підприємству статусу уповноваженого економічного оператора;

Порядок видачі сертифікату уповноваженого економічного оператора;

Порядок та критерії оцінки відомостей, заявлених підприємством, для отримання статусу уповноваженого економічного оператора;

Порядок участі представників фіскальних органів у діяльності підприємств для реалізації концепції уповноваженого економічного оператора;

Програму України «Уповноваженого економічний оператор»;

Порядок проведення пілотного проекту «Уповноважений економічний оператор»;

Наказ про затвердження логотипу уповноваженого економічного оператора в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти:

1. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) : Конвенція від 18.05.1973 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 71 / 18. – Ст. 727.
2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. // Голос України. – 1991. – 12 черв.
3. Угода про створення Співдружності Незалежних Держав: Міжнародний документ від 08.12.1991 р. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_077
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації : Постанова КМ України від 14.04. 1997 р. № 348 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 16.
6. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 22.12.1998 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – № 7. – Ст. 28.
7. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту : Закон України від 22.12.1998 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – № 7. – Ст. 67.
8. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну : Закон України від 22.12.1998 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – № 7. – Ст. 27.
9. Про сприяння зовнішньоекономічній діяльності : Постанова КМ України від 14.04.1999 р. № 593 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 15. – Ст. 18 (втратила чинність).

10. Про затвердження Критеріїв оцінки і Порядку визначення підприємств–резидентів України, під час здійснення якими зовнішньоекономічної діяльності застосовується режим сприяння : наказ ДМС України, Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі України, Державної податкової адміністрації України від 07.07.1999 р. № 411/488/357 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 30. – Ст. 1559.
11. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18; № 19 – 20; № 21 – 22. – Ст. 144.
12. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
13. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 25. – Ст. 111.
14. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 25. – Ст. 106.
15. Про затвердження Порядку засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу : Постанова КМ України від 26.05.2004 р. № 680 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 21. – Ст. 49.
16. Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності : Постанова КМ України від 28.10.2004 р. № 1452 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 44. – Ст. 123.
17. Про затвердження Положення про центральний засвідчувальний орган : Постанова КМ України від 28.10.2004 р. № 1451 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 44. – Ст. 120.
18. Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі:

- Резолюція ВМО від 01.06.2005 р. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/976_003
19. Revised Kyoto Convention adopted by the WCO Council in June 1999 and entered into force on 3 February 2006. - [Електронний ресурс]. – режим доступу: tfig.unece.org/.../revised-kyoto-convention.htm
 20. Про затвердження Порядку визначення підприємств-резидентів, до товарів і транспортних засобів яких може встановлюватись спрощений порядок застосування процедур митного контролю і митного оформлення : наказ ДМС України від 10.08.2009 р. № 736 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 69. – Ст. 2402 (втратив чинність).
 21. Про затвердження Єдиного порядку функціонування системи відеоспостереження на територіях вантажних митних комплексів, автопортів, авто терміналів : наказ ДМС України від 01.10.2010 р. № 1131 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – Ст. 190.
 22. Концепція реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей» від 29. 10. 2010 р. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/ldoc2.nsf/link1/MK10182.html>
 23. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова КМ України від 03.11.2010 р. № 996 // Офіційний вісник України – 2010. – № 84. – Ст. 2945.
 24. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13, № 13 – 14, № 15 – 16, № 17. – Ст. 556.
 25. Статус фізичної особи-підприємця: проблеми застосування законодавства : Роз'яснення Міністерства юстиції України від 14.01.2011 р. // Бізнес-Бухгалтерія-Право. Податки. Консультації. – 2011. – № 8. – Ст. 56.
 26. Про Департамент митних інформаційних технологій та статистики

- ДМС України: наказ ДМС України 04.04.2011 р. № 273 (в редакції наказу ДМС України від 20.03.2012 р. № 169). – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://document.ua/pro-vnesennja-zmin-dopolozhennja-pro-departament-mitnih-inf-doc92912.html>
27. Про затвердження Типової інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади : Постанова КМ України від 30.11.2011 р. № 1242 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 94. – Ст. 3433.
28. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44 – 45, № 46 – 47, № 48. – Ст. 558.
29. Кримінально процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9 – 10. – Ст. 474.
30. Про затвердження Порядку застосування спеціальних спрощень, що надаються уповноваженому економічному оператору : Постанова КМ України від 21.05.2012 р. № 447 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 40. – Ст. 98.
31. Про затвердження Порядку видачі сертифіката уповноваженого економічного оператора: проект наказу Міністерства фінансів України від 08.05.2012 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?artid=337357&cat_id=42320
32. Про затвердження Порядку та критеріїв оцінки відомостей, заявлених підприємством, для отримання статусу уповноваженого економічного оператора : проект наказу Міністерства фінансів України від 06.06.2012 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://ambu.org.ua/node/2034>
33. Про надання підприємству статусу уповноваженого економічного

- оператора : проект наказу Міністерства доходів і зборів від 15.10.2013 р. – [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/regulyatorna-politika-/regulyatorna-politika/2013-rik/115484.html>
34. Форма Анкети з результатами самооцінки, проведеної підприємством за критеріями, визначеними в частині другій ст. 13 МК України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://minrd.gov.ua/diyalnist-/regulyatorna-politika-/regulyatorna-politika/2013-rik/115484.html>
35. Про затвердження Положення про склади тимчасового зберігання : наказ Міністерства фінансів України від 28.05.2012 р. № 613 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 62. – Ст. 225.
36. Про затвердження Порядку надання складським об'єктам статусу «митний склад» та позбавлення такого статусу : наказ Міністерства фінансів України від 16.07.2012 р. № 835 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 61. – Ст. 135.
37. Про відкриття та функціонування вантажних митних комплексів : проект наказу Міністерства фінансів України від 31.07.2012 р. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.Minfin.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=347456&cat_id=42320
38. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 24.12.2012 р. № 726/2012 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 99. – Ст. 13.
39. Про утворення Державної фіскальної служби : Постанова КМ України від 21.05.2014 р. № 160 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 46. – Ст. 15.
40. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75. – Ст. 83.
41. Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби

та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України : Постанова КМ України від 06.08.2014 р. № 311 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 64. – Ст. 26.

42. Customs-Trade Partnership Against Terrorism (C-TPAT) Strategic Plan– [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.cbp.gov/sites/default/files/documents/ctpat_strat_plan_3.pdf
43. Safe Port Act: C-TPAT. – [Електронний ресурс]. – режим доступу:<http://www.washingtontraderreport.com/SAFECTPAT.htm>
44. Regulation (EC) № 648/2005 of the European Parliament and of the Council of 13 April 2005amending Council Regulation (EC) № 2913/92 establishing the Community Customs Code // Official Journal of the European Union. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: file:///C:/Users/admin/DownloadF:/admin/Downloads/reg648_05.pdf/reg648_05.pdf
45. AEO Pilot report of 24 August 2006 – [Електронний ресурс]. – режим доступу:http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/policy_issues/customs_security/AEO_pilot_report_en.pdf/
46. Authorized Economic Operators Guidelines. TAXUD/2006/1450 Brussels, 29 June 2007 – [Електронний ресурс]. – режим доступу:http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/policy_issues/customs_security/AEO_guidelines_en.pdf
47. Положення про статус «Сумлінний учасник ЗЕД», порядок ведення реєстру осіб, що володіють таким статусом, та отримання з нього інформації : наказ Президента Республіки Білорусь від 28.01.2008 р. № 40. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**[ekonomicheskoy -d eyatel nosti-reestr-lic](http://ekonomicheskoy-d-e-yatel-nosti-reestr-lic)
48. Про затвердження Митного Кодексу Європейського Співтовариства: Регламент Європейського парламенту та Ради ЄС від 23.04.2008 р. № 450/2008 – [Електронний ресурс]. – режим доступу: kompmp.rada.gov.ua/kompmp/doccatalog/?id=47241

49. Митний кодекс Митного союзу в рамках Євразійського економічного співтовариства – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.tsouz.ru/Docs/Kodeks3/razdel1/Pages/tkgl3.aspx>
50. Regulation (EU) № 197/2010 of 9 March 2010 amending Regulation № 2454/93 laying down provisions for the implementation of Council Regulation № 2913/92 establishing the Community Customs Code № 648/2005// Official journal of the European Union. – 2010. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.tiaca.org/images/tiaca/PDF/IndustryAffairs/OJ%20031010%20Custs%20AEO.pdf/>
51. Authorised Economic Operator (AEO) Self-Assessment Questionnaire – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.revenue.ie/en/customs/businesses/economic/aeo-faq.html>
52. Про митну справу в Республіці Казахстан : Кодекс Республіки Казахстан від 30.06.2010 р. № 296-IV. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30776062#pos=72;12
53. Про затвердження форми анкети, реєстру уповноважених економічних операторів і свідоцтва про включення до реєстру : Наказ Міністра фінансів Республіки Казахстан від 26.07.2010 р. № 372 – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.customs-union.com>
54. Про митне регулювання : Закон Російської Федерації від 27.11.2010 р. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.consultant.ru/popular/custom_new/
55. Таможенный кодекс Азербайджанской Республики : Закон Азербайджанской Республики от 24 июня 2011 г. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://base.spinform.ru/showdoc.fwx?Rgn=48844>
56. Про деякі питання митного регулювання щодо здійснення діяльності

- у сфері митної справи та уповноважених економічних операторів : наказ Президента Республіки Білорусь від 18.07.2011 р. № 319 – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.export.by/zarubezhnoe_zakonodatelstvo_ved/Polozhenie
57. Про затвердження Адміністративного регламенту ФМС РФ про надання державної послуги з ведення реєстру уповноважених економічних операторів : наказ ФМС Росії від 14.09.2011 р. № 1877 – [Електронний ресурс]. – режим доступу: [http://www.consultant.ru/document/consdoc LAW 155205/?frame=2](http://www.consultant.ru/document/consdoc_LAW_155205/?frame=2)
58. Об утверждении типовой формы соглашения, заключаемого между таможенным органом и уполномоченным экономическим оператором: приказ ФТС РФ от 20.09.2011 г. № 1914. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: [http://www.customs.ru/index.php?option=com_content &view=article&id=15500&Itemid=2094](http://www.customs.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=15500&Itemid=2094)
59. Про затвердження Положення про статус «Сумлінний учасник ЗЕД»: наказ ДМК ПМР від 22.05.2012 р. № 6008 – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://customs.tiraspol.net/content/view/1732/4>
60. Authorized Economic Operator program // Customs & Tariff Bureau, Ministry of Finance, Japan October, 2012. – р. 20. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.customs.go.jp/english/aeo/pamphlet.pdf>
61. Hong Kong Authorized Economic Operator (AEO) Programme – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.customs.gov.hk/en/trade_facilitation/aeo/
62. Про затвердження правил присвоєння, тимчасового призупинення та анулювання статусу уповноваженого економічного оператора: постанова Кабінетом Міністрів Азербайджанської Республіки від 27.08.2013 р. № 230 – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=69584
63. Agreement on Trade Facilitation: adopted by the WCO in 3 Desember

- 2013 on Ministerial conference – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://www.wto.org/english/thewtoe/eminete/mc9e/desci36e.htm>
64. Compendium of Authorized Economic Operator Programmes. World Customs Organization, 2014. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools /tools /~/ media / B8FC2D23BE5E44759579D9E780B176AC.ashx>

Спеціальна література:

65. Авер'янов В.Б. Демократизація адміністративного права – ключове завдання його реформування // Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики. – К. : Факт, 2003. – 384 с.
66. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / автор-упорядн. В.П. Тимошук. – К. : Факт, 2003. – 496 с.
67. Адміністративне право України : підруч. / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
68. Адміністративне право України : навч. посіб. / за заг. ред. С.В. Ківалова. – Х. : Одиссей, 2004. – 880 с.
69. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч.: у 2 т.: Т.1. Загальна частина / ред. кол. В.Б. Авер'янов (голова). – К. : Вид-во «Юридична думка», 2004. – 584 с.
70. Адміністративне право України : навч. посіб. / [Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук та ін.]; за ред. Ю.П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
71. Актуальні питання теорії та практики митної справи : монографія; за заг. ред. І.Г. Бережнюка. – Хмельницький. : ПП Мельник, 2013. – 428 с.
72. Алексеев С.С. Общая теория права : в 2 т. / С.С. Алексеев – М. : Юрид. лит., 1981. – Т. I. – 363 с.
73. Алексеев С.С. Общая теория права : в 2 т. / С.С. Алексеев. – М. :

- Юрид. лит., 1982. – Т. 2. Общая теория права. – 359 с.
74. Андрушко А.М. Управління ланцюгом поставок // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 4 (8). – Ст. 217 – 222.
 75. Білоус-Осінь Т.І. Місце уповноваженого економічного оператора серед суб'єктів митного права України / Т.І. Білоус-Осінь // Митна справа. – 2013. – № 5. – С. 121–126.
 76. Білоус-Осінь Т.І. Причини и предпосылки введения уполномоченного экономического оператора в Украине / Т.І. Білоус-Осінь // Закон и жизнь. – 2014 р. – № 2 (2). – С. 14 –18.
 77. Білоус-Осінь Т.І. Процедура набуття статусу уповноваженого економічного оператора / Т.І. Білоус-Осінь // Митна справа. – 2014. – № 2. – С. 53–58.
 78. Білоус-Осінь Т.І. Процес становлення уповноваженого економічного оператора як суб'єкта митного права: міжнародний досвід / Т.І. Білоус-Осінь // Адміністративне право і процес. – 2014. – № 2 (8) – С. 181–190.
 79. Білоус-Осінь Т.І. Права уповноваженого економічного оператора як елемент його правового статусу / Т.І. Білоус-Осінь // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2014. – № 3. – С. 79–92.
 80. Білоус-Осінь Т.І. Місце уповноваженого економічного оператора в ланцюзі поставок товарів / Т.І. Білоус-Осінь // Вісник Запорізького національного університету. Сер. «Юридичні науки». – 2014. – № 3. – С. 188–194.
 81. Білоус-Осінь Т.І. Деліктні аспекти набуття статусу уповноваженого оператора / Т.І. Білоус-Осінь // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. ювілею академіка С.В. Ківалова (м. Одеса, 16–17 травня 2014 р.) : у 2 т. Т. 2. / відп. ред. В.М. Дрьомін. – О. : Юрид. л-ра, 2014. – С. 362–365.

82. Білоус-Осінь Т.І. Критерії отримання сертифікату уповноваженого економічного оператора / Т.І. Білоус-Осінь // Правова реформа та забезпечення демократизаційних процесів і національних процесів в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Дніпропетровськ, 25 березня 2014 р.). – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2014. – С. 50–51.
83. Білоус-Осінь Т.І. Ответственность уполномоченного экономического оператора / Т.І. Білоус-Осінь // Административное право и процесс: история, современность, перспективы развития : тезисы докл. междунар. дистанц. науч.-практ. конф. (г. Запорожье, 21–22 мая 2014 г.). – Запорожье : ЗНУ, 2014. – С. 43–47.
84. Білоус-Осінь Т.І. Обов'язки уповноваженого економічного оператора як елемент його правового статусу / Т.І. Білоус-Осінь // Юридична освіта та юридична наука в Україні: витоки, сучасність, перспективи : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 16 – 17 жовтня 2014 р.) / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2014. – С. 48–50.
85. Безбабіна О. Поняття та правосуб'єктність юридичних осіб як суб'єктів підприємницької діяльності // Юридичний журнал. – 2006. – № 9. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**
86. Белікова О.В. Правова характеристика адміністративної відповідальності підприємств, установ та організацій / О.В. Белікова // Право та державне управління. – 2013. – № 3. – Ст. 41–46.
87. Бенедик В.І. Особливості структурної будови норм адміністративного процесуального права України / В.І. Бенедик // Юрист України. – 2011. – № 4 (17). – Ст. 5 – 64.
88. Бережнюк І.Г. Інститут уповноважених економічних операторів у Рамкових стандартах ВМО та Митному кодексі України

- / І.Г.Бережнюк // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка. – 2012. – № 1. – Ст. 5–9.
89. Большой юридический словарь / авт. – сост. В.Н. Додонов и др.; под ред. А.Я. Сухарева и др. – М. : Инфра–М, 1998. – 790 с.
90. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В.Т. Бусел – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 957 с.
91. Вінник О.М. Господарське право : курс лекцій / О.М. Вінник. – К. : Атіка, 2004. – 624 с.
92. Витрук Н.В. Основы правового положения личности в социалистическом обществе / Н.В. Витрук. – М. : Юрид. лит., 1979. – 251 с.
93. Великий енциклопедичний юридичний словник / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : Юрид. думка, 2007. – 992 с.
94. Венгеров А.Б. Теория государства и права : учеб. / А.Б. Венгеров. – М. : ИКФ Омега – Л, 2002. – 468 с.
95. Венгеров А.Б. Теория государства и права : учеб. для юрид. вузов / А.Б. Венгеров. – 8-е изд., стер. – М. : Изд-во «Омега-Л», 2011. – 607 с.
96. Веденєєв Є.Є. Інституціональний механізм функціонування уповноваженого економічного оператора / Є.Є Веденєєв // Економіка розвитку. – 2014. – № 2. – Ст. 24–29.
97. Гусарєв С.Д. Теоретичні аспекти забезпечення правового статусу особистості в Україні / С.Д. Гусарєв // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – 2000. – № 1. – Ст. 39–44.
98. Даньков І. Удосконалення митного законодавства – діалог між владою та бізнесом – [Електронний ресурс]. – режим доступу: [www.ey.com /Publication/vwLUAssets/EY-Article-MindohodovCounsil-DankovCustoms-Jan-2014Ukr/ \\$FILE/EY-ArticleMindohodovCounsil-Dankov-Customs-Jan-2014-Ukr.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-Article-MindohodovCounsil-DankovCustoms-Jan-2014Ukr/$FILE/EY-ArticleMindohodovCounsil-Dankov-Customs-Jan-2014-Ukr.pdf)

99. Державне управління: теорія і практика / [В.Б. Авер'янов, В.В. Цвєтков, В.М. Шаповал та ін.]; за заг. ред. проф. В.Б. Авер'янова. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 432 с.
100. Додін Є.В. Шляхи вдосконалення законодавства про порушення митних правил / Є.В. Додін // Актуальні проблеми держави і права. – 2007. – Ст. 328–333.
101. Дукова Н.М. Правотворчість фіскальної (митної) служби: історичні аспекти та сучасний стан / Н.М. Дукова // Митна справа. – 2015. – № 2. – С. 29–34.
102. Евген'єва А.П. Словарь русского языка: в 4 т. – 2-е изд., испр. и допол. / А.П. Евген'єва – М. : Рус. яз., 1984. – 750 с.
103. Зайчук О.В. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / за ред. О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. – 2-ге вид., доповн. і перероб. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 668 с.
104. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: підручник. / М.С. Кельман, О.Г. Мурашин. – К. : Кондор, 2006. – 477 с.
105. Кечек'ян С.Ф. Правоотношения в социалистическом обществе. – М. : Изд-во АН СССР, 1958. – 185 с.
106. Козуб В.П. Зростання ролі реординаційних відносин у системі державного управління // Державне будівництво. – 2012. – № 1. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2012_15.pdf
107. Кравчук В. Поняття конституційної правосуб'єктності // Історико-правовий часопис. – 2013. – № 2. – Ст. 71–74.
108. Крестовська Н.М. Теорія держави і права : Елементарний курс. – 2-ге вид. / Н.М. Крестовська, Л.Г. Матвєєва – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – 432 с.
109. Курашвили Б.П. Очерк теории государственного управления. / Б.П. Курашвили – М. : Наука, 1987. – 294 с.

110. Кучерявенко Н.П. Налоговое право. / Н.П. Кучерявенко – Х. : Легас, 2001. – 583 с.
111. Левченко С.Г. Інститут уповноваженого економічного оператора: новела законодавства / С.Г. Левченко // Митна справа. – 2011. – № 4(76). – Ст. 22–30.
112. Оніщик Ю.В. Актуальні питання митних правовідносин / Ю.В. Оніщик // Право та управління. – 2012. – № 1. – Ст. 350–358.
113. Мармилова Т.Д. Основні концепції митних пільг / Т.Д. Мармилова // Митна справа. – 2010. – № 3. – Ст. 98–104.
114. Митне право України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://readbookz.com/book/189/6905.html>
115. Митне право України : навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Ченцова. – К. : Істина, 2007. – 328 с.
116. Міщенко І.В. Митні посередники в Україні: проблеми сьогодення і перспективи розвитку / І.В. Міщенко // Наше право. – 2011. – № 2, 2. – Ст. 36–39.
117. Мошинська О.В. Спрощення зовнішньоекономічної діяльності засобами митного регулювання: нормативно-правова модель і перспективи розвитку / О.В. Мошинська, А.В. Мазур // Вісник Академії митної служби України. Сер.: «Право». – 2012. – № 1. – Ст. 41–49.
118. Настюк В.Я. Поняття і сутність митних правовідносин / В.Я. Настюк // Проблеми законності. – 2006. – № 80. – Ст. 93–99.
119. Некрасов Д.Н. Куда идут все с УЭО // Таможенное регулирование. – 2013. – № 9. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**
120. Некрасов Д.Н. Административно-правовой статус уполномоченного экономического оператора / Д.Н. Некрасов – М., 2013. – 227 с.

121. Некрасов Д.Н. Особенности административно-правового статуса уполномоченного экономического оператора в государствах-членах Таможенного союза Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российская Федерация / Д.В. Некрасов // Черные дыры в российском законодательстве. – 2013. – № 5. [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://www.customs-academy.net/?p=4370>
122. Нерсисянц В.С. Общая теория права и государства: учеб. для юрид. вузов и фак-тов / В.С. Нерсисянц – М. : Издат. гр. НОРМА, 1999. – 552 с.
123. Сергейчик В.О. Визначення статусу уповноваженого економічного оператора в Україні на сучасному етапі / В.О. Сергейчик // Вісник Одеського національного університету. Сер. : Правознавство. – 2013. – Т. 18. – Вип. 1. – Ст. 90–97.
124. Сергейчик В.О. Актуальні питання запровадження інституту уповноваженого економічного оператора / В.О. Сергейчик // Юридичний вісник. – 2013. – № 2013 (2). – Ст. 166–172.
125. Скакун О.Ф. Теория государства и права : учеб. / О.Ф. Скакун – Х. : Консум : Ун-т внутр. дел, 2000. – 704 с.
126. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підруч. / О.Ф. Скакун; пер. з рос. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.
127. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підруч. / О.Ф. Скакун – Х. : Консум, 2004. – 656 с.
128. Словник іноземних слів / за ред. члена-кореспондента АН УРСР О.С. Мельничука – К. : Наук. думка, 1974. – 565 с.
129. Словник юридичних термінів : навч. посіб. / уклад. В.П. Марчук. – К. : МАУП, 2003. – 128 с.
130. Слубський І.Й. Поняття адміністративної відповідальності юридичних осіб: правовий аналіз – 2011 р. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/socgum/vkhnuvs/2011_55/55/39.pdf

131. Смирнова Е.А. Управление цепями поставок : учеб. пособ. / Е.А. Смирнова / СПб. : Изд-во СПб ГУЭФ, 2009. – 120 с.
132. Сорокін В.Д. Адміністративно-процесуальне право / В.Д. Сорокин – М. : Юрид. лит., 1972. – 228 с.
133. Стан впровадження концепції уповноважених економічних операторів в Україні. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http:kbs.org.ua/files/material_2_pd.pdf
134. Старилов Ю.Н. Административное право: сущность, проблемы реформы и новая система / Ю.Н. Старилов // Правоведение. – 2000. – № 5. – Ст. 3–11.
135. Сургутскова А.В. Административно-правовое принуждение, применяемое при нарушении таможенных правил : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук. : спец. 12.00.14 – «административное право, финансовое право, информационное право» /А.В. Сургутскова. – Челябинск, 2011. – 23 с.
136. Теория права и государства : учеб. под ред. В.В. Лазарева. М : Изд-во БЕК, 2001. – 520 с.
137. Теорія держави і права : підруч. для студ. 3–14 юридичних спеціальностей вищ. навч. закл. / за ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. – Х. : Право, 2002. – 432 с.
138. Теорія держави і права. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://vuzlib.org/beta3/html/1/11993/>
139. Терещенко С.С. Щодо нового Митного кодексу Європейського Союзу / С.С. Терещенко // Митний брокер. – 2009. – № 9 (Ст. 66–81), 10, 12 (Ст. 73–79); 2010. – № 1 (С. 66–79), 2(С. 75–79).
140. Панченко О.І. Організація страхового захисту залізничних перевезень у логістичних ланцюгах поставок / О.І. Панченко // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер. «Економіка і управління». – 2012. – Вип. 21–22 (1). – Ст. 204–212.

141. Панчишин А.В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус» / А.В. Панчишин // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 2. – Ст. 95–98.
142. Петров Г.И. Административная правосубъектность граждан СССР / Г.И. Петров // Правоведение. – 1975. – № 1. – Ст. 24–31.
143. Платонов О.І. Ланцюг поставок у мультимодальних перевезеннях / О.І. Платонов // Вісник Академії митної служби України. – Сер.: «Економіка». – 2013. – № 2. – Ст. 61–65.
144. Правові засади митної справи України : навч. посіб. / за ред. Ф.Л. Жоріна, І.Н. Звягіної. – К., 2005. – 384 с.
145. Приймаченко Д.В., Сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні / Д.В. Приймаченко, І.О. Федотова // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 1. – Ст. 258–263.
146. Приймаченко Д.В. Щодо діяльності митних посередників у процесі реалізації митних формальностей / Д.В. Приймаченко // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 802–807.
147. Проблемы общей теории права и государства : учеб. для вузов / под общ. ред. акад. РАН, д. ю. н., проф. В. С. Нерсисянца. – М. : Норма, 2004. – 832 с.
148. Прокопенко В.В. Митні правовідносини / Прокопенко В.В. // Правове життя сучасної України. – О. : Фенікс, 2007. – Ст. 372–374.
149. Прус Л.Р. Досвід функціонування інституту уповноважених економічних операторів та аналогічних йому програм у країнах-членах ВМО та їхнє взаємне визнання / Л.Р. Прус, О.В. Неліпович, В.В. Долобанько // Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: «Економіка». – 2013. – Т. 21, – Вип. 7(3). – Ст. 59–66.
150. Прус Л.Р. Врегулювання інституту уповноважених економічних операторів на пострадянському просторі / Л.Р. Прус.,

- Ю.О. Коновалов // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2013. – № 3. – Ст. 159–169.
151. Прус Л.Р. Проблеми практичної реалізації інституту уповноважених економічних операторів в Україні / Л.Р. Прус // Митна безпека. – 2012. – № 1–2. – Ст. 19–24.
 152. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении / Р.О. Халфина. – М. : Юрид. лит., 1974. – 348 с.
 153. Харитонов О.І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 / О.І. Харитонов – О., 2004. – 36 с.
 154. Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова – 6-е изд., перераб. и допол. – М. : Политиздат, 1991. – 560 с.
 155. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. – К. : Головна редколегія УРЕ, 1973. – 560 с.
 156. Федотова І.О. Учасники митних правовідносин: поняття і класифікація / І.О. Федотова // Вісник Академії митної служби України. Сер.: «Право». – 2011. – № 2. – Ст. 12–16.
 157. Федотова І.О. Теоретичні аспекти визначення змісту та елементів правового статусу суб'єктів митних правовідносин / І.О. Федотова // Вісник Академії митної служби України. Сер.: «Право». – 2012. – № 1. – Ст. 7–12.
 158. Федотова І.О. Три рівні митних відносин за участю митних посередників / І.О. Федотова //Адміністративне право і процес. – 2013. – № 4 (6). – Ст. 140–146.
 159. Федотова І.О. Уповноважений економічний оператор: досвід Швеції та висновки для України – [Електроний ресурс] – режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/9991/%D1>
 160. Чухрай Н.І. Оцінювання результативності та ефективності маркетингу промислового підприємства у ланцюгу поставок /

- Н.І. Чухрай, І.Б. Млинко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 3. – Ст. 24–34.
161. Шевченко Н.М. Адміністративно-господарські санкції в системі правової охорони / Н.М. Шевченко // Актуальні проблеми держави і права. – 2005. – Вип. 25. – Ст. 317–321.
162. Шульга М.Г. Таможенные и тарифные льготы / М.Г. Шульга // Право и управление. – 2011. – № 3. – Ст. 386–396.
163. Якимов А.Ю. Статус суб'єкта права (теоретичні питання) / А.Ю. Якимов // Держава і право. – 2003. – № 4. – Ст. 5–10.
164. Theo Fletcher Authorised Economic Operator (AEO) program IBM's perspective // World Customs Journal. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.worldcustomsjournal.org/media/wcj/2007/2/authorised_economic_operator_aeo_programs_ibms_perspective.pdf
165. Supply chain security and trade facilitation – progress report // National Board of Trade, September 2010. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.clecat.org/dmdocuments/ponten_report_supply_chain_security_and_trade_facilitation_-_progress_report_2010
166. Mariya Polner Compendium of Authorized Economic Operator (AEO) Programmes // WCO Research Paper No. 8. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.** [programmes /media/43AC3326904F4887925CBB339C135BFE.ashx](http://www.wcoomd.org/media/43AC3326904F4887925CBB339C135BFE.ashx)
167. EU Programme for Authorised Economic Operators (AEO). General Overview. April 2013. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://192.232.255.119/~cefta/sites/default/files/aeo-workshop/General-Overview.pdf>
168. Customs Alert: Authorised Economic Operator (AEO) – Latest Developments. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://www.linkedin.com/groups/Customs-Alert-Authorised-Economic-Operator-4415648.S.191962723>

169. OSCE promotes implementation of Trusted Trader Programmes by customs and private sector. – [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://www.osce.org/tajikistan/127736>
170. Michael Langer Overview of the authorized economic operator status under customs law // Squiresanders. – April 2014. – [Электронный ресурс]. – режим доступа: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.. pdf**
171. Authorised Economic Operator (AEO). – [Электронный ресурс]. – режим доступа: http://www.pwc.com/hu/hu/kozvetett_ado_tanacsadas/asset/aeo_en.pdf
172. Laure Tempier Second WCO Global AEO Conference under the spotlight // World Commerce Review. – June 2014. – P. 64 – 67.
173. The Certifications of Drive Logistics. – [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://www.drivelogistics.com/certifications.php>
174. Business Change Consultancy Ltd [Electronic resource]. – Mode of access. – [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://www.changeconsultancy.biz/latest-news>
175. US C-TPAT member exports to receive expedited EU customs clearance. – [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://mpoverello.com/category/authorised-economic-operator/>
176. China Customs – New Enterprise Credit Management System. – [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://mpoverello.com/category/authorised-economic-operator/>